

Dz.U. 1998 Nr 162 poz. 1118**USTAWA
z dnia 17 grudnia 1998 r.****o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych****Dział I
Przepisy ogólne****Rozdział 1
Zakres podmiotowy i przedmiotowy ustawy****Art. 1.**

1. Ustawa określa:

- 1) warunki nabywania prawa do świadczeń pieniężnych z ubezpieczeń emerytalnego i rentowych;
- 2) zasady ustalania wysokości świadczeń;
- 3) zasady i tryb przyznawania oraz wypłaty świadczeń.

2. (uchylony).

3. (uchylony).

4. Warunki nabywania prawa do świadczeń pieniężnych przysługujących z ubezpieczenia z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej oraz wysokość tych świadczeń określają odrębne przepisy.

Art. 2.

1. Świadczenia na warunkach i w wysokości określonych w ustawie przysługują:

- 1) ubezpieczonym – w przypadku spełnienia warunków do nabycia prawa do świadczeń pieniężnych z ubezpieczeń emerytalnego i rentowych Funduszu Ubezpieczeń Społecznych;
- 2) członkom rodziny pozostałym po ubezpieczonym albo po osobie uprawnionej do świadczeń pieniężnych z ubezpieczeń emerytalnego i rentowych Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

2. Świadczenia na warunkach i w wysokości określonych w ustawie przysługują również żołnierzom zawodowym oraz funkcjonariuszom Policji, Urzędu Ochrony

Opracowano na podstawie: tj Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353, Nr 64, poz. 593, Nr 99, poz. 1001, Nr 120, poz. 1252, Nr 121, poz. 1264, Nr 144, poz. 1530, Nr 191, poz. 1954, Nr 210, poz. 2135, Nr 236, poz. 2355, z 2005 r. Nr 167, poz. 1397, Nr 169, poz. 1412 i 1421, z 2006 r. Nr 104, poz. 708 i 711, Nr 208, poz. 1534, z 2007 r. Nr 17, poz. 95, Nr 82, poz. 558, Nr 191, poz. 1368 i 1369, Nr 200, poz. 1445, z 2008 r. Nr 67, poz. 411, Nr 192, poz. 1180, Nr 228, poz. 1507, Nr 237, poz. 1656, z 2009 r. Nr 8, poz. 38, Nr 42, poz. 338.

ny Państwa, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej, jeżeli nie spełniają oni warunków do nabycia prawa lub utracili prawo do świadczeń określonych w przepisach o zaopatrzeniu emerytalnym tych osób, oraz członkom rodzin pozostałym po tych osobach.

Art. 3.

Świadczenia określone w ustawie obejmują:

- 1) emeryturę;
- 2) rentę z tytułu niezdolności do pracy, w tym rentę szkoleniową;
- 3) rentę rodzinną;
- 4) dodatek pielęgnacyjny;
- 5) dodatek do renty rodzinnej dla sieroty zupełnej;
- 6) zasiłek pogrzebowy.

Art. 4.

Użyte w ustawie określenia oznaczają:

- 1) emeryt - osobę mającą ustalone prawo do emerytury;
- 2) dożywotnia emerytura kapitałowa – emeryturę, o której mowa w ustawie z dnia 21 listopada 2008 r. o emeryturach kapitałowych (Dz. U. Nr 228, poz. 1507);
- 2a) okresowa emerytura kapitałowa – emeryturę, o której mowa w ustawie z dnia 21 listopada 2008 r. o emeryturach kapitałowych;
- 3) Fundusz - Fundusz Ubezpieczeń Społecznych, o którym mowa w przepisach o systemie ubezpieczeń społecznych;
- 4) konto ubezpieczonego - konto ubezpieczonego określone w przepisach o systemie ubezpieczeń społecznych, prowadzone przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych, zwany dalej „Zakładem”;
- 4a) kwota rocznej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe - roczną podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w danym roku kalendarzowym, określoną w art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 137, poz. 887, z późn. zm.¹⁾);
- 5) okres ubezpieczenia - okres opłacania składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe oraz okres nieopłacania składek z powodu przekroczenia w trakcie

---

¹⁾ Zmiany ustawy zostały ogłoszone w Dz.U. z 1998 r. Nr 162, poz. 1118 i 1126, z 1999 r. Nr 26, poz. 228, Nr 60, poz. 636, Nr 72, poz. 802, Nr 78, poz. 875 i Nr 110, poz. 1256, z 2000 r. Nr 9, poz. 118, Nr 95, poz. 1041, Nr 104, poz. 1104 i Nr 119, poz. 1249, z 2001 r. Nr 8, poz. 64, Nr 27, poz. 298, Nr 39, poz. 459, Nr 72, poz. 748, Nr 100, poz. 1080, Nr 110, poz. 1189, Nr 111, poz. 1194, Nr 130, poz. 1452 i Nr 154, poz. 1792, z 2002 r. Nr 25, poz. 253, Nr 41, poz. 365, Nr 74, poz. 676, Nr 155, poz. 1287, Nr 169, poz. 1387, Nr 199, poz. 1673, Nr 200, poz. 1679 i Nr 241, poz. 2074, z 2003 r. Nr 56, poz. 498, Nr 65, poz. 595, Nr 135, poz. 1268, Nr 149, poz. 1450, Nr 166, poz. 1609, Nr 170, poz. 1651, Nr 190, poz. 1864, Nr 210, poz. 2037, Nr 223, poz. 2217 i Nr 228, poz. 2255 oraz z 2004 r. Nr 19, poz. 177, Nr 64, poz. 593 i Nr 99, poz. 1001.

- roku kalendarzowego kwoty rocznej podstawy wymiaru składek, o którym mowa w przepisach o systemie ubezpieczeń społecznych;
- 6) organ rentowy - jednostkę organizacyjną Zakładu, określoną w przepisach o systemie ubezpieczeń społecznych, właściwą do wydawania decyzji w sprawach świadczeń;
  - 7) otwarty fundusz emerytalny - fundusz wybrany przez ubezpieczonego spośród funduszy emerytalnych, o których mowa w przepisach o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych;
  - 8) płatnik składek - płatnika składek, o którym mowa w przepisach o systemie ubezpieczeń społecznych;
  - 9) przeciętne wynagrodzenie - przeciętne wynagrodzenie miesięczne brutto w gospodarce narodowej, ogłaszane w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego;
  - 10) renta - rentę z tytułu niezdolności do pracy i rentę rodzinną;
  - 11) rencista - osobę mającą ustalone prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy lub do renty rodzinnej;
  - 12) ubezpieczenia emerytalne i rentowe - ubezpieczenia, o których mowa w przepisach o systemie ubezpieczeń społecznych;
  - 13) ubezpieczony - osobę podlegającą ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, określonym w przepisach o systemie ubezpieczeń społecznych, a także osobę, która przed dniem wejścia w życie ustawy podlegała ubezpieczeniu społecznemu lub zaopatrzeniu emerytalnemu, z wyłączeniem ubezpieczenia społecznego rolników.

Rozdział 2

Okresy uwzględniane przy ustalaniu prawa do świadczeń i ich wysokości

Art. 5.

1. Przy ustalaniu prawa do emerytury i renty i obliczaniu ich wysokości uwzględnia się, z zastrzeżeniem ust. 2-5, następujące okresy:
  - 1) składkowe, o których mowa w art. 6;
  - 2) nieskładkowe, o których mowa w art. 7.
2. Przy ustalaniu prawa do emerytury i renty oraz obliczaniu ich wysokości okresy nieskładkowe uwzględnia się w wymiarze nieprzekraczającym jednej trzeciej udowodnionych okresów składkowych.
- 2a. Okresów, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 4 i pkt 6 lit. a-e i g, nie uwzględnia się przy ustalaniu prawa do emerytury i renty oraz obliczaniu ich wysokości, jeżeli z ich tytułu ustalono prawo do świadczeń pieniężnych określonych w przepisach o zaopatrzeniu emerytalnym osób, o których mowa w art. 2 ust. 2.
3. Przy ustalaniu prawa do emerytury lub renty okresy:
  - 1) działalności kombatanckiej oraz działalności równorzędnej z tą działalnością, a także okresy zaliczane do okresów tej działalności oraz okresy pod-

legania represjom wojennym i okresu powojennego, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 5,

2) pracy przymusowej, o której mowa w art. 6 ust. 2 pkt 2

- uwzględnia się w wymiarze podwójnym.

4. Przy ustalaniu prawa do emerytury lub renty dla:

1) płatników składek, zobowiązanych do opłacania składek na własne ubezpieczenia emerytalne i rentowe,

2) osób współpracujących z osobami prowadzącymi pozarolniczą działalność

- nie uwzględnia się okresu, za który nie zostały opłacone składki, mimo podlegania obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym w tym okresie.

5. Wobec ubezpieczonych zobowiązanych do opłacania składek na własne ubezpieczenie społeczne za okres przypadający przed dniem wejścia w życie ustawy oraz osób współpracujących z osobami prowadzącymi pozarolniczą działalność przed dniem wejścia w życie ustawy przepis ust. 4 stosuje się odpowiednio.

Art. 6.

1. Okresami składkowymi są następujące okresy:

1) ubezpieczenia;

2) opłacania składek na ubezpieczenie społeczne w wysokości określonej w przepisach o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych, w przepisach wymienionych w art. 195 pkt 1-4 i 8, w przepisach o adwokaturze, w przepisach o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu oraz w przepisach o pomocy społecznej;

3) zaliczone do okresów ubezpieczenia społecznego duchownych:

a) okresy pozostawania duchownymi przed dniem 1 lipca 1989 r., pod warunkiem opłacania składek na ubezpieczenie społeczne za cały okres podlegania temu ubezpieczeniu,

b) okresy przebywania duchownych na misjach oraz okresy prowadzenia przez duchownych działalności duszpasterskiej wśród Polonii, przypadające po dniu 14 listopada 1991 r., do dnia wejścia w życie ustawy;

4) czynnej służby wojskowej w Wojsku Polskim lub okresy jej równorzędne albo okresy zastępczych form tej służby;

5) działalności kombatanckiej, działalności równorzędnej z tą działalnością, a także okresy zaliczane do okresów tej działalności oraz okresy podlegania represjom wojennym i okresu powojennego, określone w przepisach o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego;

6) pełnionej w Polsce służby:

a) w Policji (Milicji Obywatelskiej),

b) w Urzędzie Ochrony Państwa, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencji Wywiadu, Służbie Kontrwywiadu Wojskowego i Służbie Wywiadu Wojskowego oraz Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (w organach bezpieczeństwa publicznego),

- c) w Straży Granicznej,
  - d) w Służbie Więziennej,
  - e) w Państwowej Straży Pożarnej,
  - f) w Służbie Celnej,
  - g) w Biurze Ochrony Rządu;
- 7) pobierania zasiłku macierzyńskiego;
- 8) osadzenia w więzieniach lub innych miejscach odosobnienia na terytorium Polski na mocy skazania albo bez wyroku po dniu 31 grudnia 1956 r. za działalność polityczną;
- 9) zatrudnienia za granicą osób, które w tym czasie nie były obywatelami polskimi, jeżeli osoby te powróciły do kraju po dniu 22 lipca 1944 r. i zostały uznane za repatriantów;
- 10) świadczenia pracy po 1956 r. na rzecz organizacji politycznych i związków zawodowych, nielegalnych w rozumieniu przepisów obowiązujących do kwietnia 1989 r.
2. Za okresy składkowe uważa się również przypadające przed dniem 15 listopada 1991 r. następujące okresy, za które została opłacona składka na ubezpieczenie społeczne albo za które nie było obowiązku opłacania składek na ubezpieczenie społeczne:
- 1) zatrudnienia po ukończeniu 15 lat życia:
- a) na obszarze Państwa Polskiego - w wymiarze nie niższym niż połowa pełnego wymiaru czasu pracy, jeżeli w tych okresach pracownik pobierał wynagrodzenie lub zasiłki z ubezpieczenia społecznego: chorobowy, macierzyński lub opiekuńczy albo rentę chorobową,
  - b) obywateli polskich za granicą - w polskich przedstawicielstwach dyplomatycznych i urzędach konsularnych, w stałych przedstawicielstwach przy Organizacji Narodów Zjednoczonych i w innych misjach lub misjach specjalnych, a także w innych polskich placówkach, instytucjach lub przedsiębiorstwach, do których zostali delegowani lub skierowani; dotyczy to również członków rodziny delegowanego lub skierowanego tam pracownika, którzy podjęli zatrudnienie w tych placówkach w czasie pobytu za granicą,
  - c) obywateli polskich za granicą - w organizacjach międzynarodowych, zagranicznych instytucjach i w zakładach, do których zostali skierowani w ramach współpracy międzynarodowej lub w których byli zatrudnieni za zgodą właściwych władz polskich; zgoda nie jest wymagana w stosunku do pracowników, którzy wyjechali za granicę przed dniem 9 maja 1945 r.,
  - d) obywateli polskich za granicą - u innych pracodawców zagranicznych, jeżeli w okresie pracy za granicą były opłacane składki na ubezpieczenie społeczne w Polsce;
- 2) pracy przymusowej:
- a) wykonywanej na rzecz hitlerowskich Niemiec w okresie II wojny światowej,

- b) wykonywanej na obszarze Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich w okresie od dnia 17 września 1939 r. do dnia 31 grudnia 1956 r.,
  - c) wykonywanej na rozkaz władz alianckich do dnia 31 grudnia 1945 r.,
  - d) wykonywanej w kopalniach węgla, kamieniołomach, zakładach pozyskiwania i wzbogacania rud uranu oraz batalionach budowlanych podczas odbywania służby wojskowej w Wojsku Polskim;
- 3) zatrudnienia młodocianych na obszarze Państwa Polskiego na warunkach określonych w przepisach obowiązujących przed dniem 1 stycznia 1975 r.;
- 4) pracy wykonywanej w czasie odbywania na obszarze Państwa Polskiego kary pozbawienia wolności, kary aresztu za wykroczenie oraz w czasie tymczasowego aresztowania - w wymiarze czasu pracy nie niższym niż połowa pełnego wymiaru czasu pracy określonego dla takiej pracy;
- 5) niewykonywania pracy po ustaniu zatrudnienia, jeżeli za te okresy na podstawie przepisów Kodeksu pracy zostało wypłacone wynagrodzenie lub odszkodowanie;
- 6) czasowego pozostawania bez pracy na obszarze Państwa Polskiego z powodu niemożności jej otrzymania lub niemożności podjęcia szkolenia zawodowego, w tym okresy pobierania zasiłków z funduszu aktywizacji zawodowej, zasiłków dla bezrobotnych oraz zasiłków szkoleniowych wypłacanych z Funduszu Pracy;
- 7) sprawowania mandatu posła lub senatora w Państwie Polskim;
- 8) internowania na podstawie art. 42 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (Dz.U. Nr 29, poz. 154, z 1982 r. Nr 3, poz. 18 oraz z 1989 r. Nr 34, poz. 178);
- 9) wykonywania działalności twórczej lub artystycznej na obszarze Państwa Polskiego:
- a) objętej obowiązkiem ubezpieczenia społecznego, za które opłacono składkę na ubezpieczenie społeczne lub w których ubezpieczony był zwolniony od opłacania składki,
  - b) przypadającej przed dniem 1 stycznia 1974 r., uznane przez Komisję do Spraw Zaopatrzenia Emerytalnego Twórców, działającą przy ministrze właściwym do spraw kultury, pod warunkiem że twórca lub artysta opłacał składki na ubezpieczenie społeczne po dniu 31 grudnia 1973 r.;
- 10) pracy adwokatów wykonywanej na obszarze Państwa Polskiego:
- a) objętej obowiązkiem ubezpieczenia społecznego, za które opłacono składkę na ubezpieczenie społeczne lub w których występowało zwolnienie od opłacania składki,
  - b) przed dniem objęcia obowiązkiem ubezpieczenia społecznego z tego tytułu;
- 11) wykonywania na obszarze Państwa Polskiego pracy nakładczej:
- a) objętej obowiązkiem ubezpieczenia społecznego, za które opłacono składkę na to ubezpieczenie lub w których występowało zwolnienie od opłacania składki,
  - b) przed dniem objęcia obowiązkiem ubezpieczenia z tego tytułu,

- jeżeli w tych okresach osoba wykonująca taką pracę uzyskiwała wynagrodzenie w wysokości co najmniej połowy obowiązującego najniższego wynagrodzenia, określonego na podstawie przepisów Kodeksu pracy;
- 12) pracy na obszarze Państwa Polskiego w rolniczych spółdzielniach produkcyjnych i w innych spółdzielniach zrzeszonych w Centralnym Związku Rolniczych Spółdzielni Produkcyjnych, w zespołowych gospodarstwach rolnych spółdzielni kółek rolniczych zrzeszonych w Krajowym Związku Rolników, Kółek i Organizacji Rolniczych oraz pracy na rzecz tych spółdzielni:
    - a) objętej obowiązkiem ubezpieczenia społecznego, za które opłacono składkę na to ubezpieczenie lub w których występowało zwolnienie od opłacania składki,
    - b) przed dniem objęcia obowiązkiem ubezpieczenia społecznego z tego tytułu;
  - 13) pracy na obszarze Państwa Polskiego wykonywanej na rzecz jednostek gospodarki uspołecznionej na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia oraz współpracy przy wykonywaniu takiej umowy:
    - a) objętej obowiązkiem ubezpieczenia społecznego i okresy kontynuowania tego ubezpieczenia, za które opłacono składkę na to ubezpieczenie lub w których występowało zwolnienie od opłacania składki,
    - b) wykonywanej przed dniem 1 stycznia 1976 r., jeżeli umowa odpowiadała warunkom ubezpieczenia obowiązującym w tym dniu;
  - 14) pozarolniczej działalności gospodarczej na obszarze Państwa Polskiego:
    - a) objętej obowiązkiem ubezpieczenia społecznego i okresy kontynuowania tego ubezpieczenia, za które opłacono składkę na to ubezpieczenie lub w których występowało zwolnienie od opłacania składki,
    - b) prowadzonej przed dniem objęcia obowiązkiem ubezpieczenia z tego tytułu, jeżeli prowadzenie działalności gospodarczej odpowiadało warunkom ubezpieczenia;
  - 15) współpracy przy prowadzeniu pozarolniczej działalności gospodarczej na obszarze Państwa Polskiego objętej obowiązkiem ubezpieczenia społecznego oraz okresy kontynuowania tego ubezpieczenia, za które opłacono składkę na to ubezpieczenie lub w których występowało zwolnienie od opłacania składki;
  - 16) ubezpieczenia społecznego duchownych na obszarze Państwa Polskiego, za które opłacono składkę na to ubezpieczenie lub w których występowało zwolnienie od opłacania składki;
  - 17) pobierania stypendium sportowego z tytułu wyczynowego uprawiania sportu na obszarze Państwa Polskiego po ukończeniu 15 roku życia, z wyjątkiem okresów pobierania stypendium przez osoby uczące się lub studiujące w systemie studiów dziennych.
3. Za okresy zatrudnienia i okresy pracy na obszarze Państwa Polskiego, o których mowa w ust. 2, uważa się:
- 1) okresy zatrudnienia i okresy pracy wykonywanej na terenach wchodzących w skład Rzeczypospolitej Polskiej w obecnych granicach oraz

- 2) okresy zatrudnienia i okresy pracy wykonywanej na terenach wchodzących w skład Rzeczypospolitej Polskiej przed ustaleniem jej obecnych granic.

Art. 7.

Okresami nieskładkowymi są następujące okresy:

- 1) pobierania:
  - a) wynagrodzenia za czas niezdolności do pracy wypłaconego na podstawie przepisów Kodeksu pracy,
  - b) zasiłków z ubezpieczenia społecznego: chorobowego lub opiekuńczego,
  - c) świadczenia rehabilitacyjnego,
  - d) świadczeń wymienionych w lit. b i c po ustaniu obowiązku ubezpieczenia;
- 2) pobierania renty chorobowej po ustaniu zatrudnienia w wymiarze czasu pracy nie niższym niż połowa obowiązującego w danym zawodzie lub po ustaniu obowiązku ubezpieczenia społecznego z innego tytułu;
- 3) niewykonywania pracy po ustaniu zatrudnienia, jeżeli za te okresy, na podstawie przepisów Kodeksu pracy, zostało wypłacone odszkodowanie;
- 4) niewykonywania pracy w okresie przed dniem 4 czerwca 1989 r. na skutek represji politycznych, nie więcej jednak niż 5 lat;
- 5) przypadające przed dniem nabycia prawa do emerytury lub renty okresy urlopu wychowawczego, urlopu bezpłatnego udzielonego na podstawie przepisów w sprawie bezpłatnych urlopów dla matek pracujących opiekujących się małymi dziećmi, innych udzielonych w tym celu urlopów bezpłatnych oraz okresy niewykonywania pracy - z powodu opieki nad dzieckiem:
  - a) w wieku do lat 4 - w granicach do 3 lat na każde dziecko oraz łącznie - bez względu na liczbę dzieci - do 6 lat,
  - b) na które ze względu na jego stan fizyczny, psychiczny lub psychofizyczny przysługuje zasiłek pielęgnacyjny - dodatkowo w granicach do 3 lat na każde dziecko;
- 6) przypadające przed dniem nabycia prawa do emerytury lub renty okresy opieki pielęgnacyjnej nad inwalidą wojennym zaliczonym do I grupy inwalidów lub uznanym za całkowicie niezdolnego do pracy oraz do samodzielnej egzystencji, sprawowanej przez członka jego rodziny w wieku powyżej 16 lat, który w okresie sprawowania opieki nie osiągnął przychodu przekraczającego miesięcznie połowę najniższego wynagrodzenia;
- 7) przypadające przed dniem nabycia prawa do emerytury lub renty okresy niewykonywania pracy, w granicach do 6 lat, spowodowane koniecznością opieki nad innym niż dziecko członkiem rodziny zaliczonym do I grupy inwalidów lub uznanym za całkowicie niezdolnego do pracy oraz do samodzielnej egzystencji albo uznanym za osobę niepełnosprawną w stopniu znacznym, sprawowanej przez członka jego rodziny w wieku powyżej 16 lat, który w okresie sprawowania opieki nie osiągnął przychodu przekraczającego miesięcznie połowę najniższego wynagrodzenia;
- 8) urlopu bezpłatnego oraz przerw w zatrudnieniu w razie nieudzielenia urlopu bezpłatnego małżonkom pracowników skierowanych do pracy w przedsta-

wicielstwach dyplomatycznych, urzędach konsularnych, w stałych przedstawicielstwach przy Organizacji Narodów Zjednoczonych i w innych miejscach specjalnych za granicą, w instytutach, ośrodkach informacji i kultury za granicą;

- 9) nauki w szkole wyższej na jednym kierunku, pod warunkiem ukończenia tej nauki, w wymiarze określonym w programie studiów;
- 9a) studiów doktoranckich i aspirantury naukowej w wymiarze określonym w decyzji o ich utworzeniu;
- 9b) asystenckich studiów przygotowawczych;
- 10) doksztalcania zawodowego lekarzy w klinikach akademii medycznych i oddziałach instytutów naukowych w charakterze wolontariusza - w granicach do 1 roku;
- 11) pobierania zasiłku przedemerytalnego i świadczenia przedemerytalnego;
- 12) udokumentowanej niezdolności do pracy, za które wypłacone zostały z Funduszu Pracy: zasiłki dla bezrobotnych, zasiłki szkoleniowe lub stypendia.

Art. 8.

Przy ustalaniu prawa do emerytury i renty oraz przy obliczaniu ich wysokości uwzględnia się okresy ubezpieczenia za granicą, jeżeli tak stanowią umowy międzynarodowe.

Art. 9.

1. Okresy zatrudnienia obywateli polskich za granicą, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 9 i ust. 2 pkt 1 lit. c, a także okresy, o których mowa w art. 7 pkt 8, uwzględnia się pod warunkiem stałego zamieszkania zainteresowanego na obecnym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej, z zastrzeżeniem ust. 3.
2. Okresy zatrudnienia, o których mowa w art. 6 ust. 2 pkt 1 lit. a, wykonywanego na obszarze Państwa Polskiego w czasie, gdy obszar ten nie wchodził w skład Państwa Polskiego, oraz okresy pracy przymusowej, o których mowa w art. 6 ust. 2 pkt 2 lit. a i b, uwzględnia się pod warunkiem stałego zamieszkania zainteresowanego na obecnym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej, z zastrzeżeniem ust. 3.
3. Okresów, o których mowa w ust. 1 i 2, nie uwzględnia się przy ustalaniu prawa do świadczeń, jeżeli z ich tytułu jest wypłacane świadczenie rentowe z instytucji zagranicznej inne niż renta z ubezpieczenia dodatkowego.

Art. 10.

1. Przy ustalaniu prawa do emerytury oraz przy obliczaniu jej wysokości uwzględnia się również następujące okresy, traktując je, z zastrzeżeniem art. 56, jak okresy składkowe:
  - 1) okresy ubezpieczenia społecznego rolników, za które opłacono przewidziane w odrębnych przepisach składki,
  - 2) przypadające przed dniem 1 lipca 1977 r. okresy prowadzenia gospodarstwa rolnego po ukończeniu 16 roku życia,

- 3) przypadające przed dniem 1 stycznia 1983 r. okresy pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia,
- jeżeli okresy składkowe i nieskładkowe, ustalone na zasadach określonych w art. 5-7, są krótsze od okresu wymaganego do przyznania emerytury, w zakresie niezbędnym do uzupełnienia tego okresu.
2. Okresy wymienione w ust. 1 pkt 1 uwzględnia się także przy ustalaniu prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, jeżeli okresy składkowe i nieskładkowe ustalone na zasadach określonych w art. 5-7 są krótsze od okresu wymaganego do przyznania renty, w zakresie niezbędnym do uzupełnienia tego okresu.
  3. Okresów, o których mowa w ust. 1 i 2, nie uwzględnia się, jeżeli zostały one zaliczone do okresów, od których zależy prawo do emerytury lub renty, na podstawie przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Art. 10a.

1. Przy ustalaniu prawa do emerytury osoby, która osiągnęła wiek emerytalny wynoszący co najmniej 60 lat dla kobiet i co najmniej 65 lat dla mężczyzn i utraciła prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy przysługującej z Funduszu z powodu odzyskania zdolności do pracy, uwzględnia się również okresy pobierania tej renty, jeżeli okresy składkowe i nieskładkowe, ustalone na zasadach określonych w art. 5-7 i 10, są krótsze od okresu wymaganego do przyznania emerytury, w zakresie niezbędnym do uzupełnienia tego okresu.
2. Okresów pobierania renty z tytułu niezdolności do pracy nie uwzględnia się, jeżeli zbiegają się w czasie z okresami, o których mowa w art. 6, 7 i 10, uwzględnionymi przy ustalaniu prawa do emerytury.

Art. 11.

Jeżeli okresy, o których mowa w art. 6, 7 i 10, zbiegają się w czasie, przy ustalaniu prawa do świadczeń określonych w ustawie uwzględnia się okres korzystniejszy.

Rozdział 3

Niezdolność do pracy

Art. 12.

1. Niezdolną do pracy w rozumieniu ustawy jest osoba, która całkowicie lub częściowo utraciła zdolność do pracy zarobkowej z powodu naruszenia sprawności organizmu i nie rokuje odzyskania zdolności do pracy po przekwalifikowaniu.
2. Całkowicie niezdolną do pracy jest osoba, która utraciła zdolność do wykonywania jakiejkolwiek pracy.
3. Częściowo niezdolną do pracy jest osoba, która w znacznym stopniu utraciła zdolność do pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji.

Art. 13.

1. Przy ocenie stopnia i przewidywanego okresu niezdolności do pracy oraz rokowania co do odzyskania zdolności do pracy uwzględnia się:
  - 1) stopień naruszenia sprawności organizmu oraz możliwości przywrócenia niezbędnej sprawności w drodze leczenia i rehabilitacji;
  - 2) możliwość wykonywania dotychczasowej pracy lub podjęcia innej pracy oraz celowość przekwalifikowania zawodowego, biorąc pod uwagę rodzaj i charakter dotychczas wykonywanej pracy, poziom wykształcenia, wiek i predyspozycje psychofizyczne.
2. Niezdolność do pracy orzeka się na okres nie dłuższy niż 5 lat, z zastrzeżeniem ust. 3.
3. Niezdolność do pracy orzeka się na okres dłuższy niż 5 lat, jeżeli według wiedzy medycznej nie ma rokowań odzyskania zdolności do pracy przed upływem tego okresu.
- 3a. Jeżeli osobie uprawnionej do renty z tytułu niezdolności do pracy przez okres co najmniej ostatnich 5 lat poprzedzających dzień badania lekarskiego brakuje mniej niż 5 lat do osiągnięcia wieku emerytalnego określonego w art. 24 ust. 1, w przypadku dalszego stwierdzenia niezdolności do pracy orzeka się niezdolność do pracy na okres do dnia osiągnięcia tego wieku.
4. Zachowanie zdolności do pracy w warunkach określonych w przepisach o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych nie stanowi przeszkody do orzeczenia całkowitej niezdolności do pracy.
5. W przypadku stwierdzenia naruszenia sprawności organizmu w stopniu powodującym konieczność stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innej osoby w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych orzeka się niezdolność do samodzielnej egzystencji. Przepisy ust. 2 i 3 stosuje się odpowiednio.

Art. 14.

1. Oceny niezdolności do pracy, jej stopnia oraz ustalenia:
  - 1) daty powstania niezdolności do pracy,
  - 2) trwałości lub przewidywanego okresu niezdolności do pracy,
  - 3) związku przyczynowego niezdolności do pracy lub śmierci z określonymi okolicznościami,
  - 4) trwałości lub przewidywanego okresu niezdolności do samodzielnej egzystencji,
  - 5) celowości przekwalifikowania zawodowego- dokonuje w formie orzeczenia lekarz orzecznik Zakładu, zwany dalej „lekarzem orzecznikiem”.
2. Jeżeli nie ma możliwości ustalenia daty powstania niezdolności do pracy, natomiast ustalono okres, w którym niezdolność do pracy powstała, za datę powstania niezdolności przyjmuje się datę końcową tego okresu. Jeżeli nie ma możliwości ustalenia ani daty, ani okresu powstania niezdolności do pracy, za datę powstania niezdolności przyjmuje się datę zgłoszenia wniosku o świadczenie.

- 2a. Od orzeczenia lekarza orzecznika osobie zainteresowanej przysługuje sprzeciw do komisji lekarskiej Zakładu, zwanej dalej „komisją lekarską”, w ciągu 14 dni od dnia doręczenia tego orzeczenia.
- 2b. Sprzeciw wnosi się za pośrednictwem jednostki organizacyjnej Zakładu właściwej ze względu na miejsce zamieszkania osoby zainteresowanej.
- 2c. Komisja lekarska nie rozpatruje sprzeciwu wniesionego po terminie. W uzasadnionych przypadkach Zakład, na wniosek osoby zainteresowanej, może przywrócić termin na wniesienie sprzeciwu, w tym w szczególności w razie odrzucenia przez sąd odwołania od decyzji w przypadku określonym w art. 477⁹ § 3¹ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego.
- 2d. Prezes Zakładu, w terminie 14 dni od dnia wydania orzeczenia przez lekarza orzecznika, może zgłosić zarzut wadliwości orzeczenia i przekazać sprawę do rozpatrzenia komisji lekarskiej. O zgłoszeniu zarzutu wadliwości orzeczenia jednostka organizacyjna Zakładu niezwłocznie zawiadamia osobę zainteresowaną.
- 2e. Komisja lekarska, rozpatrując sprzeciw lub zarzut wadliwości, dokonuje oceny niezdolności do pracy i jej stopnia oraz ustalenia okoliczności, o których mowa w ust. 1.
- 2f. Komisja lekarska dokonuje rozstrzygnięcia w formie orzeczenia.
3. Orzeczenie lekarza orzecznika, od którego nie wniesiono sprzeciwu lub co do którego nie zgłoszono zarzutu wadliwości, albo orzeczenie komisji lekarskiej, stanowi dla organu rentowego podstawę do wydania decyzji w sprawie świadczeń przewidzianych w ustawie, do których prawo jest uzależnione od stwierdzenia niezdolności do pracy oraz niezdolności do samodzielnej egzystencji.
4. Nadzór nad wykonywaniem orzecznictwa o niezdolności do pracy sprawuje Prezes Zakładu.
5. Nadzór, o którym mowa w ust. 4, obejmuje:
  - 1) kontrolę prawidłowości i jednolitości stosowania zasad orzecznictwa o niezdolności do pracy przez lekarzy orzeczników i komisje lekarskie;
  - 2) udzielanie lekarzom orzecznikom i komisjom lekarskim wytycznych w zakresie stosowania zasad orzecznictwa o niezdolności do pracy;
  - 3) prawo przekazania sprawy do rozpatrzenia przez komisję lekarską, jeżeli w wyniku kontroli, o której mowa w pkt 1, zostanie stwierdzony brak zgodności orzeczenia lekarza orzecznika lub komisji lekarskiej ze stanem faktycznym lub zasadami orzecznictwa o niezdolności do pracy.
6. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określa, w drodze rozporządzenia, uwzględniając konieczność zapewnienia prawidłowego i sprawnego orzekania o niezdolności do pracy:
  - 1) szczegółowe zasady i tryb orzekania o niezdolności do pracy przez lekarzy orzeczników i komisje lekarskie;
  - 2) szczegółowe zasady organizacji orzekania o niezdolności do pracy, w tym w szczególności:
    - a) miejsce działania lekarzy orzeczników,
    - b) sposób tworzenia i znoszenia komisji lekarskich,

- c) sposób określania siedziby komisji lekarskiej i ich właściwości terytorialnej,
  - d) skład komisji lekarskich;
- 3) szczególne kwalifikacje zawodowe wymagane od lekarzy orzeczników i lekarzy wchodzących w skład komisji lekarskiej;
- 4) szczegółowe zasady sprawowania nadzoru nad wykonywaniem orzekania o niezdolności do pracy.

Rozdział 4

Podstawa wymiaru emerytur i rent

Art. 15.

1. Podstawę wymiaru emerytury i renty stanowi ustalona w sposób określony w ust. 4 i 5 przeciętna podstawa wymiaru składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe lub na ubezpieczenie społeczne na podstawie przepisów prawa polskiego w okresie kolejnych 10 lat kalendarzowych, wybranych przez zainteresowanego z ostatnich 20 lat kalendarzowych poprzedzających bezpośrednio rok, w którym zgłoszono wniosek o emeryturę lub rentę, z uwzględnieniem ust. 6 i art. 176.
2. W przypadku gdy zainteresowany w ciągu 20 lat poprzedzających bezpośrednio rok, w którym zgłosił wniosek o emeryturę, pobierał przez więcej niż 10 lat zasiłek przedemerytalny, podstawę wymiaru emerytury stanowi ustalona w sposób określony w ust. 4 i 5 przeciętna podstawa składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe lub na ubezpieczenie społeczne w okresie kolejnych 10 lat kalendarzowych poprzedzających bezpośrednio rok, w którym zainteresowany nabył prawo do tego zasiłku.
- 2a. Jeżeli nie można ustalić podstawy wymiaru składek w okresie pozostawania w stosunku pracy wskazanym do ustalenia podstawy wymiaru emerytury i renty, za podstawę wymiaru składek przyjmuje się kwotę obowiązującego w tym okresie minimalnego wynagrodzenia pracowników, proporcjonalnie do okresu podlegania ubezpieczeniu i wymiaru czasu pracy.
- 2b. Przepisy ust. 2a stosuje się odpowiednio do osób uznanych za repatriantów.
3. Do podstawy wymiaru emerytury lub renty, o której mowa w ust. 1 i 2, dolicza się kwoty przysługujących ubezpieczonemu w danym roku kalendarzowym wynagrodzeń za czas niezdolności do pracy oraz kwoty zasiłków: chorobowego, macierzyńskiego, opiekuńczego, świadczenia rehabilitacyjnego, zasiłku wyrównawczego, świadczenia wyrównawczego lub dodatku wyrównawczego, a także wartość rekompensaty pieniężnej ustaloną zgodnie z pkt 3 załącznika do ustawy z dnia 6 marca 1997 r. o zrekompensowaniu okresowego niepodwyższania płac w sferze budżetowej oraz utraty niektórych wzrostów lub dodatków do emerytur i rent. Do podstawy wymiaru wlicza się również kwoty zasiłków dla bezrobotnych, zasiłków szkoleniowych lub stypendiów wypłaconych z Funduszu Pracy za okres udokumentowanej niezdolności do pracy, z zastrzeżeniem ust. 3a.
- 3a. Przy ustalaniu podstawy wymiaru emerytury lub renty uwzględnia się kwoty wynagrodzeń za czas niezdolności do pracy, oraz kwoty zasiłków: chorobowego, macierzyńskiego, opiekuńczego, przysługujących ubezpieczonemu w roku kalendarzowym przypadającym po 2004 r., z tym że łączna kwota podstaw wy-

miaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe oraz wynagrodzeń i zasiłków nie może przekroczyć maksymalnej kwoty rocznej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe.

4. W celu ustalenia podstawy wymiaru emerytury lub renty:

- 1) oblicza się sumę kwot podstaw wymiaru składek i kwot, o których mowa w ust. 3, w okresie każdego roku z wybranych przez zainteresowanego lat kalendarzowych;
- 2) oblicza się stosunek każdej z tych sum kwot do rocznej kwoty przeciętnego wynagrodzenia ogłoszonej za dany rok kalendarzowy, wyrażając go w procentach, z zaokrągleniem do setnych części procentu;
- 3) oblicza się średnią arytmetyczną tych procentów, która, z zastrzeżeniem ust. 5, stanowi wskaźnik wysokości podstawy wymiaru emerytury lub renty, oraz
- 4) mnoży się przez ten wskaźnik kwotę bazową, o której mowa w art. 19.

5. Wskaźnik wysokości podstawy wymiaru nie może być wyższy niż 250%.

6. Na wniosek ubezpieczonego podstawę wymiaru emerytury lub renty może stanowić ustalona w sposób określony w ust. 4 i 5 przeciętna podstawa wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne lub ubezpieczenia emerytalne i rentowe w okresie 20 lat kalendarzowych przypadających przed rokiem zgłoszenia wniosku, wybranych z całego okresu podlegania ubezpieczeniu.

7. Przepisy ust. 1-6 stosuje się odpowiednio do osoby, która osiągała uposażenie.

8. Do ustalenia podstawy wymiaru emerytury lub renty przysługującej duchownym przyjmuje się przeciętną podstawę wymiaru składek z pełnych lat kalendarzowych ubezpieczenia przypadających po dniu 1 lipca 1989 r. do dnia, w którym zgłoszono wniosek o świadczenie, z tym że z okresu nie dłuższego niż określony w ust. 1; na wniosek ubezpieczonego podstawę wymiaru ustala się w myśl ust. 1.

Art. 16.

Przy ustalaniu kolejnych 10 lat kalendarzowych, o których mowa w art. 15 ust. 1 i 2, przyjmuje się lata kalendarzowe następujące bezpośrednio po sobie, chociażby ubezpieczony w niektórych z tych lat przez okres roku lub w okresie krótszym niż rok nie pozostawał w ubezpieczeniu.

Art. 17.

1. Jeżeli nie można ustalić podstawy wymiaru renty w myśl art. 15 ust. 1 dla ubezpieczonego, o którym mowa w art. 58 ust. 1 pkt 1-4, do ustalenia podstawy wymiaru przyjmuje się podstawę wymiaru składek za okres faktycznego podlegania ubezpieczeniu, z uwzględnieniem ust. 2 i 3. Przepis art. 15 ust. 3 stosuje się odpowiednio.
2. Nie ustala się podstawy wymiaru renty dla ubezpieczonego, o którym mowa w ust. 1, jeżeli nie pozostawał on w ubezpieczeniu co najmniej przez 1 rok kalendarzowy.
3. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio, jeżeli nie można ustalić podstawy wymiaru renty w myśl art. 15 ust. 1 dla ubezpieczonego, o którym mowa w art. 58 ust.

1 pkt 5, z powodu pełnienia zastępczej służby wojskowej, odbywania czynnej służby wojskowej albo korzystania z urlopu wychowawczego.

Art. 18.

1. Podstawę wymiaru emerytury lub renty dla osób posiadających okresy ubezpieczenia za granicą, o których mowa w art. 8, ustala się na zasadach określonych w art. 15-17.
2. Przy ustalaniu kolejnych 10 lat kalendarzowych, o których mowa w art. 15 ust. 1 i 2, nie uwzględnia się lat kalendarzowych, w których ubezpieczony przez cały rok pozostawał w ubezpieczeniu za granicą.
3. Jeżeli w ciągu 20 lat poprzedzających bezpośrednio rok, w którym zgłoszono wniosek o emeryturę lub rentę, zainteresowany nie był ubezpieczony w Polsce, podstawę wymiaru emerytury lub renty stanowi przeciętna podstawa wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne lub ubezpieczenia emerytalne i rentowe w okresie kolejnych 10 lat kalendarzowych poprzedzających bezpośrednio rok, w którym zainteresowany przystąpił po raz pierwszy do ubezpieczenia za granicą.

Art. 19.

Kwota bazowa wynosi 100% przeciętnego wynagrodzenia pomniejszonego o potrącone od ubezpieczonych składki na ubezpieczenia społeczne, określone w przepisach o systemie ubezpieczeń społecznych, w poprzednim roku kalendarzowym.

Art. 19a.

Kwota bazowa jest ustalana corocznie na podstawie art. 19 i obowiązuje od dnia 1 marca każdego roku kalendarzowego do końca lutego następnego roku kalendarzowego.

Art. 20.

Prezes Głównego Urzędu Statystycznego ogłasza, w formie komunikatu, w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” w terminie:

- 1) do 7 roboczego dnia lutego:
  - a) kwotę przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej w poprzednim roku kalendarzowym,
  - b) kwotę bazową, o której mowa w art. 19;
- 2) do 7 roboczego dnia drugiego miesiąca każdego kwartału kwotę przeciętnego wynagrodzenia w poprzednim kwartale.

Art. 21.

1. Podstawę wymiaru emerytury dla osoby, która wcześniej miała ustalone prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy, stanowi:
  - 1) podstawa wymiaru renty - w wysokości uwzględniającej rewaloryzację oraz wszystkie kolejne waloryzacje przypadające w okresie następującym po ustaleniu prawa do renty, z zastrzeżeniem art. 15 ust. 5, albo

- 2) podstawa wymiaru ustalona na nowo w myśl art. 15.
2. Przepis ust. 1 pkt 1 stosuje się przy ustalaniu podstawy wymiaru:
    - 1) emerytury dla osoby, która wcześniej miała ustalone prawo do emerytury;
    - 2) renty z tytułu niezdolności do pracy dla osoby, która wcześniej miała ustalone prawo do tej renty albo do emerytury.
  3. Podstawę wymiaru emerytury dla osoby, która wcześniej pobierała świadczenie przedemerytalne na podstawie przepisów o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu, stanowi podstawa wymiaru emerytury przyjęta do ustalenia świadczenia przedemerytalnego - w wysokości uwzględniającej wszystkie kolejne waloryzacje przypadające w okresie następującym po ustaleniu prawa do świadczenia przedemerytalnego albo podstawa wymiaru ustalona na nowo w myśl art. 15.

Art. 22.

Rada Ministrów, w drodze rozporządzenia, określa szczegółowe zasady ustalania podstawy wymiaru emerytury i renty, uwzględniające w szczególności:

- 1) przypadki, w których do podstawy wymiaru emerytury lub renty dolicza się niektóre wypłaty dokonane na rzecz pracownika, jeżeli wypłaty te w okresie przed dniem wejścia w życie ustawy były uwzględniane przy ustalaniu podstawy wymiaru emerytury lub renty, mimo że były wyłączone z podstawy wymiaru składek;
- 2) przypadki, w których podstawę wymiaru emerytury lub renty dla pracowników zatrudnionych za granicą ustala się na podstawie wynagrodzenia przysługującego pracownikom zatrudnionym w tym okresie w kraju w tym samym lub podobnym charakterze, w jakim pracownik był zatrudniony przed wyjazdem za granicę, albo na podstawie kwot ryczałtowych.

Art. 23.

1. Jeżeli podstawy wymiaru emerytury lub renty nie można ustalić zgodnie z zasadami określonymi w ustawie lub w rozporządzeniu, o którym mowa w art. 22, emeryturę lub rentę ustala się w wysokości najniższej emerytury lub renty.
2. Przepis ust. 1 nie ma zastosowania przy ustalaniu wysokości emerytur:
  - 1) osób, o których mowa w art. 24a i 27a, jeżeli emeryturę przyznano z urzędu osobie niemającej okresu składkowego i nieskładkowego wynoszącego co najmniej 20 lat dla kobiet i 25 lat dla mężczyzn;
  - 2) osób, o których mowa w art. 28.

Przy ustalaniu okresu składkowego i nieskładkowego przepis art. 5 ust. 2 stosuje się odpowiednio.

Dział II

Emerytury

Rozdział 1

Emerytura dla ubezpieczonych urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r.

Art. 24.

1. Ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku emerytalnego, wynoszącego co najmniej 60 lat dla kobiet i co najmniej 65 lat dla mężczyzn, z zastrzeżeniem art. 46, 47, 50, 50a i 50e i 184.
2. Dla ubezpieczonych urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r., zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze, z wyjątkiem ubezpieczonych mających prawo do emerytury na warunkach określonych w art. 32, 33, 39, 40, 46, 50, 50a i 50e, 184 oraz w art. 88 ustawy, o której mowa w art. 150, zostaną ustanowione emerytury pomostowe.
- 2a. Ubezpieczonym spełniającym warunki określone w art. 50a lub 50e przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku i okresów pracy lub okresu pracy, określonych w tych przepisach.
3. Zasady, warunki i tryb ustanawiania emerytur, o których mowa w ust. 2, określi odrębna ustawa.

Art. 24a.

1. Emeryturę, o której mowa w art. 24, przyznaje się z urzędu zamiast renty z tytułu niezdolności do pracy osobie, która osiągnęła wiek uprawniający do tej emerytury oraz podlegała ubezpieczeniu społecznemu albo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym.
2. Emeryturę przyznaje się od dnia osiągnięcia przez rencistę wieku uprawniającego do emerytury, a w przypadku gdy wypłata renty z tytułu niezdolności do pracy była wstrzymana - od dnia, od którego podjęto jej wypłatę.
3. Emeryturę oblicza się zgodnie z art. 26, z uwzględnieniem ust. 4 i 5.
4. Na wniosek osoby, której emeryturę przyznano z urzędu w latach 2009-2013, emeryturę oblicza się ponownie zgodnie z art. 183.
5. Na wniosek osoby, która spełniła warunki do emerytury określone w art. 46 i 50, jednakże nie wystąpiła z wnioskiem o jej przyznanie, ponownie oblicza się wysokość emerytury zgodnie z art. 53 i 56.
6. Emerytura obliczona na zasadach określonych w ust. 2-5 nie może być niższa od pobieranej dotychczas renty z tytułu niezdolności do pracy.

Art. 25.

1. Podstawę obliczenia emerytury, o której mowa w art. 24, stanowi kwota składek na ubezpieczenie emerytalne, z uwzględnieniem waloryzacji składek zewidencjonowanych na koncie ubezpieczonego do końca miesiąca poprzedzającego

miesiąc, od którego przysługuje wypłata emerytury, oraz zwaloryzowanego kapitału początkowego określonego w art. 173-175, z zastrzeżeniem art. 185.

2. Kwota, o której mowa w ust. 1, nie podlega dziedziczeniu.
3. Waloryzację składek przeprowadza się corocznie, od dnia 1 czerwca każdego roku, poczynając od waloryzacji za rok 2000, z uwzględnieniem art. 25a. W wyniku przeprowadzonej waloryzacji stan konta nie może ulec obniżeniu.
4. Waloryzacji podlega kwota składek zewidencjonowanych na koncie ubezpieczonego na dzień 31 stycznia roku, za który jest przeprowadzana waloryzacja, powiększona o kwoty z tytułu przeprowadzonych waloryzacji.
5. Waloryzacja składek polega na pomnożeniu zewidencjonowanych na koncie ubezpieczonego składek przez wskaźnik waloryzacji.
6. Wskaźnik waloryzacji składek jest równy wskaźnikowi cen towarów i usług konsumpcyjnych ogółem w roku kalendarzowym poprzedzającym termin waloryzacji w stosunku do poprzedniego roku powiększonemu o wzrost realny sumy przypisu składek na ubezpieczenie emerytalne w roku kalendarzowym poprzedzającym termin waloryzacji w stosunku do roku poprzedniego, z zastrzeżeniem ust. 9. Wskaźnik waloryzacji składek nie może być niższy niż wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych ogółem w roku kalendarzowym poprzedzającym termin waloryzacji w stosunku do poprzedniego roku.
7. Wskaźnik wzrostu realnego sumy przypisu składek na ubezpieczenie emerytalne, o którym mowa w ust. 6, otrzymuje się poprzez podzielenie wskaźnika wzrostu nominalnego sumy przypisu składek na ubezpieczenie emerytalne w roku kalendarzowym poprzedzającym termin waloryzacji w stosunku do roku poprzedniego przez wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych ogółem ustalony dla analogicznego okresu.
8. Wskaźnik wzrostu nominalnego sumy przypisu składek na ubezpieczenie emerytalne, o którym mowa w ust. 7, stanowi iloraz sumy przypisu składek na ubezpieczenie emerytalne w roku kalendarzowym poprzedzającym termin waloryzacji i w roku poprzednim.
9. Wskaźnik waloryzacji składek za rok 2000 jest równy wskaźnikowi wzrostu przeciętnego wynagrodzenia za 2000 r. w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia za 1999 r.
10. Wskaźnik waloryzacji składek ustala się z dokładnością do setnych części procentu.
11. Prezes Głównego Urzędu Statystycznego ogłasza w formie komunikatu w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”, do 20. dnia pierwszego miesiąca każdego kwartału, wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych ogółem za poprzedni kwartał.
12. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego ogłasza w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”, do 25. dnia miesiąca poprzedzającego termin waloryzacji, wskaźnik waloryzacji składek za poprzedni rok i kwartał.

Art. 25a.

1. Przy ustalaniu wysokości emerytury kwota składek na ubezpieczenie emerytalne zewidencjonowanych na koncie ubezpieczonego po dniu 31 stycznia roku, za

który przeprowadzono ostatnią waloryzację, o której mowa w art. 25, jest waloryzowana kwartalnie.

2. W przypadku ustalania wysokości emerytury:
  - 1) w pierwszym kwartale danego roku - ostatniej kwartalnej waloryzacji składek dokonuje się za trzeci kwartał poprzedniego roku;
  - 2) w drugim kwartale danego roku - ostatniej kwartalnej waloryzacji składek dokonuje się za czwarty kwartał poprzedniego roku;
  - 3) w trzecim kwartale danego roku - ostatniej kwartalnej waloryzacji składek dokonuje się za pierwszy kwartał danego roku;
  - 4) w czwartym kwartale danego roku - ostatniej kwartalnej waloryzacji składek dokonuje się za drugi kwartał danego roku.
3. Waloryzacji kwartalnej podlega kwota składek zewidencjonowanych na ostatni dzień pierwszego miesiąca kwartału, za który przeprowadzana jest waloryzacja, powiększona o kwoty uzyskane w wyniku poprzednich waloryzacji kwartalnych.
4. Waloryzacja kwartalna składek polega na pomnożeniu zewidencjonowanych na koncie ubezpieczonego składek przez wskaźnik waloryzacji określony w ust. 5. W wyniku przeprowadzonej waloryzacji stan konta nie może ulec obniżeniu.
5. Wskaźnik waloryzacji kwartalnej składek jest równy wskaźnikowi cen towarów i usług konsumpcyjnych ogółem w kwartale, za który przeprowadzana jest waloryzacja w stosunku do poprzedniego kwartału, powiększonemu o wzrost realny sumy przypisu składek na ubezpieczenie emerytalne w kwartale, za który przeprowadzana jest waloryzacja w stosunku do kwartału poprzedniego. Wskaźnik waloryzacji składek nie może być niższy niż wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych ogółem w kwartale, za który przeprowadzana jest waloryzacja w stosunku do poprzedniego kwartału.
6. Wskaźnik wzrostu realnego sumy przypisu składek na ubezpieczenie emerytalne, o którym mowa w ust. 5, otrzymuje się poprzez podzielenie wskaźnika wzrostu nominalnego sumy przypisu składek na ubezpieczenie emerytalne w kwartale, za który jest przeprowadzana waloryzacja w stosunku do kwartału poprzedniego, przez wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych ogółem ustalony dla analogicznego okresu.
7. Wskaźnik wzrostu nominalnego sumy przypisu składek na ubezpieczenie emerytalne, o którym mowa w ust. 6, stanowi iloraz sumy przypisu składek na ubezpieczenie emerytalne w kwartale, za który jest przeprowadzana waloryzacja, i w kwartale poprzednim.
8. Wskaźnik waloryzacji składek ustala się z dokładnością do setnych części procentu.

Art. 26.

1. Emerytura stanowi równowartość kwoty będącej wynikiem podzielenia podstawy obliczenia ustalonej w sposób określony w art. 25 przez średnie dalsze trwanie życia dla osób w wieku równym wiekowi przejścia na emeryturę danego ubezpieczonego, z uwzględnieniem ust. 5 i art. 183.
2. Wiek ubezpieczonego w dniu przejścia na emeryturę wyraża się w ukończonych latach i miesiącach.

3. Średnie dalsze trwanie życia ustala się wspólnie dla mężczyzn i kobiet oraz wyraża się w miesiącach.
4. Prezes Głównego Urzędu Statystycznego ogłasza w formie komunikatu w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” corocznie w terminie do dnia 31 marca tablice trwania życia, z uwzględnieniem ust. 3, dla wieku ubezpieczonych określonego w myśl ust. 2.
5. Tablice, o których mowa w ust. 4, są podstawą przyznawania emerytur na wnioski zgłoszone od dnia 1 kwietnia do dnia 31 marca następnego roku kalendarzowego.

Art. 26a.

1. Wysokość emerytury ustalonej zgodnie z art. 26 ulega zwiększeniu za okresy opłacania składek na Fundusz Emerytalny Rolników, Fundusz Ubezpieczenia Społecznego Rolników i ubezpieczenie emerytalno-rentowe, o których mowa w przepisach o ubezpieczeniu społecznym rolników. Zwiększenie to ustala się według zasad wymiaru części składkowej emerytury rolniczej przewidzianych w przepisach o ubezpieczeniu społecznym rolników na podstawie zaświadczenia Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego o okresach opłacania składek.
2. Zwiększenie, o którym mowa w ust. 1, nie przysługuje osobie mającej ustalone prawo do emerytury na podstawie przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników.
3. Zwiększenie, o którym mowa w ust. 1, przyznaje się ubezpieczonemu, który legitymuje się okresami, o których mowa w art. 10 ust. 1 pkt 1, krótszymi niż 25 lat.
4. Emeryturę, o której mowa w ust. 1, wypłaca się z Funduszu, z tym że koszty tej emerytury w części odpowiadającej zwiększeniu o część składkową w wysokości obliczonej zgodnie z ust. 1 podlegają refundacji z funduszu emerytalno-rentowego określonego w przepisach o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Rozdział 2

Emerytura dla ubezpieczonych urodzonych przed dniem 1 stycznia 1949 r.

Art. 27.

Ubezpieczonym urodzonym przed dniem 1 stycznia 1949 r. przysługuje emerytura, jeżeli spełnili łącznie następujące warunki:

- 1) osiągnęli wiek emerytalny wynoszący co najmniej 60 lat dla kobiet i co najmniej 65 lat dla mężczyzn;
- 2) mają okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiet i 25 lat dla mężczyzn, z zastrzeżeniem art. 27a.

Art. 27a.

Emeryturę przyznaje się z urzędu zamiast pobieranej renty z tytułu niezdolności do pracy osobie, która osiągnęła wiek 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn oraz pod-

legała ubezpieczeniu społecznemu albo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym. Przepis art. 24a ust. 2 stosuje się odpowiednio.

Art. 28.

Ubezpieczonym urodzonym przed dniem 1 stycznia 1949 r., którzy nie osiągnęli okresu składkowego i nieskładkowego, o którym mowa w art. 27 pkt 2, przysługuje emerytura, jeżeli spełnili łącznie następujące warunki:

- 1) osiągnęli wiek emerytalny wynoszący co najmniej 60 lat dla kobiet i co najmniej 65 lat dla mężczyzn;
- 2) mają okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 15 lat dla kobiet i co najmniej 20 lat dla mężczyzn.

Art. 29.

1. Ubezpieczeni urodzeni przed dniem 1 stycznia 1949 r., którzy nie osiągnęli wieku emerytalnego określonego w art. 27 pkt 1, mogą przejść na emeryturę:

- 1) kobieta - po osiągnięciu wieku 55 lat, jeżeli ma co najmniej 30-letni okres składkowy i nieskładkowy albo jeżeli ma co najmniej 20-letni okres składkowy i nieskładkowy oraz została uznana za całkowicie niezdolną do pracy,
- 2) mężczyzna – po osiągnięciu wieku 60 lat, jeżeli ma co najmniej 35-letni okres składkowy i nieskładkowy albo jeżeli ma co najmniej 25-letni okres składkowy i nieskładkowy oraz został uznany za całkowicie niezdolnego do pracy.

2. Emerytura, o której mowa w ust. 1, przysługuje ubezpieczonym, którzy:

- 1) ostatnio, przed zgłoszeniem wniosku o emeryturę, byli pracownikami oraz
- 2) w okresie ostatnich 24 miesięcy podlegania ubezpieczeniu społecznemu lub ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym pozostawali w stosunku pracy co najmniej przez 6 miesięcy, chyba że w dniu zgłoszenia wniosku o emeryturę są uprawnieni do renty z tytułu niezdolności do pracy.

3. Spełnienia warunków, o których mowa w ust. 2, nie wymaga się od ubezpieczonych, którzy przez cały wymagany okres, o którym mowa w ust. 1 pkt 1 i 2, podlegali ubezpieczeniu społecznemu lub ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu pozostawania w stosunku pracy.

Art. 30.

Odrębne przepisy określają zasady wcześniejszego przechodzenia na emeryturę dla osób, określonych w art. 27, które są:

- 1) inwalidami wojennymi i wojskowymi oraz kombatantami;
- 2) pracownikami urzędów państwowych;
- 3) pracownikami samorządowymi;
- 4) żołnierzami zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnianymi w kopalniach węgla, kamieniołomach i zakładach wydobywania rud uranu;
- 5) nauczycielami akademickimi.

Art. 31.

Osoby urodzone przed dniem 1 stycznia 1949 r., uprawnione do renty z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem przy pracy, wypadkiem przy wykonywaniu pozarolniczej działalności gospodarczej, działalności twórczej lub artystycznej, umowy agencyjnej lub umowy zlecenia albo przy wykonywaniu przez osoby duchowne i zakonne czynności religijnych lub czynności związanych z powierzonymi funkcjami duszpasterskimi lub zakonnymi, wypadkiem w drodze do pracy lub z pracy zaistniałym do dnia 31 grudnia 2002 r., albo wskutek choroby zawodowej, mogą przejść na emeryturę:

- 1) kobieta - po osiągnięciu wieku 55 lat, jeżeli ma co najmniej 20-letni okres składkowy i nieskładkowy;
- 2) mężczyzna - po osiągnięciu wieku 60 lat, jeżeli ma co najmniej 25-letni okres składkowy i nieskładkowy.

Art. 32.

1. Ubezpieczonym urodzonym przed dniem 1 stycznia 1949 r., będącym pracownikami, o których mowa w ust. 2-3, zatrudnionymi w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, przysługuje emerytura w wieku niższym niż określony w art. 27 pkt 1.
  - 1a. Przy ustalaniu okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze nie uwzględnia się:
    - 1) okresów niewykonywania pracy, za które pracownik otrzymał po dniu 14 listopada 1991 r. wynagrodzenie lub świadczenia z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa,
    - 2) (uchylony).
  2. Dla celów ustalenia uprawnień, o których mowa w ust. 1, za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia.
  3. Dla celów ustalenia uprawnień, o których mowa w ust. 1, za pracowników zatrudnionych w szczególnym charakterze uważa się:
    - 1) pracowników organów kontroli państwowej;
    - 2) pracowników organów administracji celnej;
    - 3) pracowników wykonujących działalność twórczą lub artystyczną;
    - 4) dziennikarzy zatrudnionych w redakcjach dzienników, czasopism, w radiu, telewizji oraz w organach prasowych, informacyjnych, publicystycznych albo fotograficznych, objętych układem zbiorowym pracy dziennikarzy;
    - 5) nauczycieli, wychowawców lub innych pracowników pedagogicznych wykonujących pracę nauczycielską wymienioną w art. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (Dz.U. z 2003 r. Nr 118, poz. 1112, Nr 137, poz. 1304, Nr 203, poz. 1966 i Nr 213, poz. 2081);

- 6) żołnierzy zawodowych, funkcjonariuszy Policji, Urzędu Ochrony Państwa, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Służby Celnej, Służby Więziennej i Państwowej Straży Pożarnej;
- 7) pracowników jednostek ochrony przeciwpożarowej, o których mowa w art. 15 pkt 1a-5 i 8 ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (Dz.U. z 2002 r. Nr 147, poz. 1229 oraz z 2003 r. Nr 52, poz. 452).

4. Wiek emerytalny, o którym mowa w ust. 1, rodzaje prac lub stanowisk oraz warunki, na podstawie których osobom wymienionym w ust. 2 i 3 przysługuje prawo do emerytury, ustala się na podstawie przepisów dotychczasowych.

4a. Przepis ust. 4 stosuje się do pracowników, którzy:

- 1) *kontynuują pracę, o której mowa w ust. 2, w podmiotach powstałych w wyniku przekształcenia lub restrukturyzacji;*
- 2) *zostali przejęci w trybie art. 23¹ Kodeksu pracy od pracodawców będących podmiotami, o których mowa w ust. 2.*

Ust. 4a niezgodny z Konstytucją - wyrok TK (Dz.U. z 2004 r. Nr 144, poz. 1530).

5. Odrębne przepisy określają zasady przechodzenia na emeryturę, bez względu na wiek, nauczycieli urodzonych przed dniem 1 stycznia 1949 r.

Art. 33.

Osoby urodzone przed dniem 1 stycznia 1949 r., ubezpieczone z tytułu działalności twórczej lub artystycznej, mają prawo do emerytury na warunkach określonych dla pracowników wykonujących działalność twórczą lub artystyczną.

Art. 34 - 38. (uchylone)

Art. 39.

Ubezpieczonemu, urodzonemu przed dniem 1 stycznia 1949 r., spełniającemu warunek określony w art. 27 pkt 2 i niespełniającemu warunków wymaganych do uzyskania górniczej emerytury na podstawie art. 50a, który ma co najmniej 5 lat:

- 1) pracy górniczej, o której mowa w art. 50c ust. 1, wykonywanej pod ziemią stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, albo
- 2) pracy górniczej, o której mowa w art. 50c ust. 1 pkt 4 i 5, wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy na odkrywce w kopalniach siarki i węgla brunatnego oraz w kopalniach otworowych siarki,

wiek emerytalny, o którym mowa w art. 27 pkt 1, obniża się o 6 miesięcy za każdy rok takiej pracy, nie więcej jednak niż o 15 lat.

Art. 40.

Kolejowa emerytura przysługuje pracownikowi kolejowemu urodzonemu przed dniem 1 stycznia 1949 r., który spełnia łącznie następujące warunki:

- 1) osiągnął wiek emerytalny wynoszący dla kobiet 55 lat, mężczyzn 60 lat;

- 2) ma okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiety i 25 lat dla mężczyzny, w tym co najmniej 15 lat zatrudnienia na kolei, łącznie z okresami równorzędnymi i zaliczalnymi do okresów zatrudnienia na kolei, o których mowa w art. 44-45.

Art. 41.

Przy ustalaniu prawa do emerytury kolejowej uwzględnia się okresy pracy na kolei i pracy równorzędnej z pracą na kolei oraz okresy zaliczalne do pracy na kolei, będące okresami składkowymi lub nieskładkowymi w rozumieniu ustawy.

Art. 42.

1. Pracownikami kolejowymi w rozumieniu ustawy są osoby pozostające w stosunku pracy w:
  - 1) jednostkach organizacyjnych przedsiębiorstwa „Polskie Koleje Państwowe”, z wyłączeniem biur projektów kolejowych;
  - 2) innych jednostkach (komórkach) organizacyjnych, których pracownicy byli objęci dotychczasowymi przepisami o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin;
  - 3) podmiotach wydzielonych z przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje Państwowe” w okresie od dnia 1 września 1999 r. do dnia wpisu spółki „Polskie Koleje Państwowe Spółka Akcyjna” do rejestru handlowego.
2. Zatrudnienie pracowników kolejowych w jednostkach (komórkach) organizacyjnych, określonych w ust. 1, zwanych dalej „kolejowymi jednostkami organizacyjnymi”, uważa się w rozumieniu ustawy za zatrudnienie na kolei.
3. Od dnia wpisu spółki „Polskie Koleje Państwowe Spółka Akcyjna” do rejestru handlowego pracownikami kolejowymi, w rozumieniu ustawy, są również pracownicy zatrudnieni w tej spółce oraz w innych podmiotach wydzielonych z tej spółki na podstawie ustawy z dnia 8 września 2000 r. o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje Państwowe” (Dz.U. Nr 84, poz. 948, z 2001 r. Nr 100, poz. 1086 i Nr 154, poz. 1802, z 2002 r. Nr 205, poz. 1730 i Nr 240, poz. 2055 oraz z 2003 r. Nr 6, poz. 63, Nr 80, poz. 720 i Nr 203, poz. 1966).

Art. 43.

1. Za okresy zatrudnienia na kolei uważa się okresy pozostawania w stosunku pracy w kolejowych jednostkach organizacyjnych, w czasie których pracownik pobierał wynagrodzenie lub zasiłki z ubezpieczenia społecznego: chorobowy, macierzyński lub opiekuńczy.
2. Każdy pełny rok zatrudnienia na kolei na parowym, spalinowym lub elektrycznym pojeździe trakcyjnym, w drużynach konduktorskich oraz na stanowiskach manewrowych lub ustawiaczy liczy się jako 14 miesięcy zatrudnienia na kolei.

Art. 44.

Za okresy równorzędne z okresami zatrudnienia na kolei uważa się okresy:

- 1) pobierania - po ustaniu zatrudnienia na kolei w wymiarze czasu pracy nie niższym niż połowa obowiązującego w danym zawodzie - zasiłku chorobowego, macierzyńskiego lub opiekuńczego z tytułu tego zatrudnienia;
- 2) pobierania renty chorobowej przyznanej przez właściwą kolejową jednostkę organizacyjną;
- 3) wykonywania przed dniem 1 stycznia 1975 r. pracy w kolejowej jednostce organizacyjnej na podstawie umowy o naukę zawodu, przyuczenia do określonej pracy lub odbycia wstępnego stażu pracy;
- 4) zatrudnienia lub pełnienia funkcji z wyboru w związkach zawodowych w czasie bezpłatnego urlopu udzielonego pracownikowi na ten cel;
- 5) zatrudnienia, jednak nie dłuższego niż 5 lat, licząc od ustania zatrudnienia na kolei, jeżeli zatrudnienie na kolei ustało wskutek:
  - a) przejścia za zgodą kolejowej jednostki organizacyjnej do zatrudnienia w resorcie komunikacji niebędącego zatrudnieniem na kolei,
  - b) przejścia z zatrudnienia na kolei do zatrudnienia w urzędach naczelnych i centralnych organów administracji państwowej,
  - c) nawiązania stosunku pracy na podstawie wyboru,
  - d) przejścia za zgodą kolejowej jednostki organizacyjnej do zatrudnienia na kolejach użytku niepublicznego,
  - e) przejścia za zgodą kolejowej jednostki organizacyjnej do zatrudnienia w innych resortach w celu zorganizowania lub budowy transportu kolejowego;
- 6) zatrudnienia, jednak nie dłuższego niż 5 lat, w jednostkach (komórkach) organizacyjnych resortu komunikacji niebędących kolejowymi jednostkami organizacyjnymi, jeżeli nastąpiła zmiana tego zatrudnienia na zatrudnienie na kolei i jeżeli okres 5 lat zatrudnienia w tych jednostkach nie podlega zaliczeniu na podstawie pkt 5 lit. a;
- 7) zatrudnienia w międzynarodowych organizacjach kolejowych i w zagranicznych placówkach kolejowych po oddelegowaniu do tego zatrudnienia z zatrudnienia na kolei;
- 8) wykonywania zatrudnienia za granicą przez specjalistów w czasie trwania stosunku pracy z kolejową jednostką organizacyjną;
- 9) niewykonywania pracy na kolei, jeżeli za okresy te przysługuje wynagrodzenie w wyniku przywrócenia do pracy albo odszkodowanie;
- 10) zatrudnienia na kolejach innych państw, pod warunkiem że pracownik po tych okresach był zatrudniony na kolejach polskich.

Art. 45.

1. Za okresy zaliczane do okresów zatrudnienia na kolei uważa się okresy:

- 1) przerwy w pracy na kolei obejmujące okresy wymienione w art. 44 pkt 6 i 7;
- 2) zatrudnienia poza koleją w okresie po dniu 31 sierpnia 1939 r. do dnia 9 maja 1945 r. pracowników, którzy w dniu 31 sierpnia 1939 r. byli zatrudnieni

na kolei i po dniu 9 maja 1945 r. podjęli ponownie w Polsce zatrudnienie na kolei;

- 3) pobierania stypendium sportowego z tytułu wyczynowego uprawiania sportu, wypłacanego przez kolejowy klub sportowy, jeżeli osoba pobierająca stypendium przed okresem jego pobierania była zatrudniona na kolei.

2. Okresy działalności kombatanckiej, służby wojskowej oraz służby w:

- 1) Policji (Milicji Obywatelskiej),
- 2) Urzędzie Ochrony Państwa, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencji Wywiadu, Służbie Kontrwywiadu Wojskowego i Służbie Wywiadu Wojskowego oraz Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (w organach bezpieczeństwa publicznego),
- 3) Straży Granicznej,
- 4) Służbie Więziennej,
- 5) Państwowej Straży Pożarnej,
- 6) Biurze Ochrony Rządu

traktuje się na równi z okresami zaliczalnymi do okresów zatrudnienia na kolei.

Rozdział 3

Przepisy szczególne dotyczące emerytury dla niektórych ubezpieczonych urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r., a przed dniem 1 stycznia 1969 r.

Art. 46.

1. Prawo do emerytury na warunkach określonych w art. 29, 32, 33 i 39 przysługuje również ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. a przed dniem 1 stycznia 1969 r., jeżeli spełniają łącznie następujące warunki:

- 1) nie przystąpili do otwartego funduszu emerytalnego albo złożyli wniosek o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa;
- 2) warunki do uzyskania emerytury określone w tych przepisach spełnią do dnia 31 grudnia 2008 r.;
- 3) uchylony.

2. Jeżeli ubezpieczony, o którym mowa w ust. 1, nie zawrze umowy o przystąpieniu do otwartego funduszu emerytalnego w terminie do dnia 31 grudnia 1999 r., uważa się, że ubezpieczony nie przystąpił do otwartego funduszu emerytalnego.

Art. 47.

Odrębne przepisy określają zasady przechodzenia na emeryturę, bez względu na wiek, nauczycieli urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r., a przed dniem 1 stycznia 1969 r.

Art. 48.

(uchylony)

Art. 49.

(uchylony)

Art. 50.

1. Prawo do emerytury kolejowej, o której mowa w art. 40, przysługuje pracownikom kolejowym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r., a przed dniem 1 stycznia 1969 r., jeżeli spełniają łącznie następujące warunki:
  - 1) nie przystąpili do otwartego funduszu emerytalnego albo złożyli wniosek o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa;
  - 2) warunki do uzyskania emerytury określone w tym przepisie spełnią do dnia 31 grudnia 2008 r.;
  - 3) uchylony.
2. Przepis art. 46 ust. 2 stosuje się odpowiednio.

Rozdział 3a**Emerytury górnicze****Art. 50a.**

1. Górnicza emerytura przysługuje pracownikowi, który spełnia łącznie następujące warunki:
  - 1) ukończył 55 lat życia;
  - 2) ma okres pracy górniczej wynoszący łącznie z okresami pracy równorzędnej co najmniej 20 lat dla kobiet i 25 lat dla mężczyzn, w tym co najmniej 10 lat pracy górniczej określonej w art. 50c ust. 1;
  - 3) nie przystąpili do otwartego funduszu emerytalnego albo złożyli wniosek o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa.
2. Wiek emerytalny wymagany od pracowników: kobiet mających co najmniej 20 lat, a mężczyzn co najmniej 25 lat pracy górniczej i równorzędnej, w tym co najmniej 15 lat pracy górniczej, o której mowa w art. 50c ust. 1, wynosi 50 lat.

Art. 50b.

Przy ustalaniu prawa do emerytury górniczej uwzględnia się okresy pracy górniczej i pracy równorzędnej z pracą górniczą, będące okresami składkowymi lub nieskładkowymi w rozumieniu ustawy, z tym że okresy pracy górniczej i pracy równorzędnej z pracą górniczą uwzględnia się, jeżeli praca ta wykonywana była co najmniej w połowie wymiaru czasu pracy.

Art. 50c.**1. Za pracę górniczą uważa się zatrudnienie:**

- 1) pod ziemią w kopalniach węgla, rud, kruszców, surowców ogniotrwałych, glin szlachetnych, kaolinów, magnezytów, gipsu, anhydrytu, soli kamiennej i potasowej, fosforytów oraz barytu;
- 2) pod ziemią i przy głębieniu szybów w przedsiębiorstwach budowy kopalń określonych w pkt 1 oraz pod ziemią w przedsiębiorstwach i innych podmiotach wykonujących dla tych kopalń roboty górnicze lub przy budowie szybów;
- 3) pod ziemią w przedsiębiorstwach montażowych, przedsiębiorstwach maszyn górniczych, zakładach naprawczych i innych podmiotach wykonujących dla kopalń określonych w pkt 1 podziemne roboty budowlano-montażowe, roboty przy naprawie maszyn i wdrażaniu nowych urządzeń; pracownikom zatrudnionym w tych przedsiębiorstwach, zakładach i innych podmiotach uznaje się za pracę górniczą te miesiące zatrudnienia, w których co najmniej połowę dniówek roboczych przepracowali pod ziemią;
- 4) na odkrywce w kopalniach siarki i węgla brunatnego przy ręcznym lub zmechanizowanym urabianiu, ładowaniu oraz przewozie nadkładu i złoża, przy pomiarach w zakresie miernictwa górniczego oraz przy bieżącej konserwacji agregatów i urządzeń wydobywczych, a także w kopalniach otworowych siarki oraz w przedsiębiorstwach i innych podmiotach wykonujących roboty górnicze dla kopalń siarki i węgla brunatnego, na stanowiskach określonych w drodze rozporządzenia przez ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw gospodarki i ministrem właściwym do spraw Skarbu Państwa;
- 5) pod ziemią na stanowiskach dozoru ruchu oraz kierownictwa ruchu kopalń, przedsiębiorstw i innych podmiotów określonych w pkt 1-3, a także w kopalniach siarki i węgla brunatnego oraz w przedsiębiorstwach i innych podmiotach, o których mowa w pkt 4, na stanowiskach określonych w drodze rozporządzenia przez ministra właściwego do spraw gospodarki, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw Skarbu Państwa i ministrem właściwym do spraw zabezpieczenia społecznego;
- 6) w charakterze członków drużyn ratowniczych kopalń określonych w pkt 1 i 4, mechaników sprzętu ratowniczego tych drużyn oraz w charakterze ratowników zawodowych w stacjach ratownictwa górniczego;
- 7) na stanowiskach maszynistów wyciągowych na szybach oraz na stanowiskach sygnalistów na nadszybiach szybów w kopalniach, przedsiębiorstwach i innych podmiotach określonych w pkt 1 i 2;
- 8) na stanowiskach pracy pod ziemią w nieczynnych kopalniach wymienionych w pkt 1;
- 9) na stanowiskach instruktorów zawodu w górniczych polach szkoleniowych pod ziemią oraz w kopalniach siarki i węgla brunatnego.

2. Za pracę równorzędną z pracą górniczą uważa się:

- 1) zatrudnienie na stanowiskach wymagających kwalifikacji inżyniera lub technika w zakresie górnictwa w urzędach górniczych, jeżeli zatrudnienie jest związane z wykonywaniem czynności inspekcyjno-technicznych w ko-

- palniach, przedsiębiorstwach i innych podmiotach określonych w ust. 1 pkt 1-4, pod warunkiem uprzedniego przepracowania w kopalniach, przedsiębiorstwach i innych podmiotach określonych w ust. 1 pkt 1-4 co najmniej 10 lat pod ziemią, na odkrywce w kopalniach siarki lub węgla brunatnego, a także w kopalniach otworowych siarki albo na stanowiskach dozoru lub kierownictwa ruchu;
- 2) zatrudnienie przy innych pracach, nie dłuższe niż 5 lat, do których pracownicy wykonujący prace określone w ust. 1 i w pkt 1 i 2 przeszli w związku z likwidacją kopalni, zakładu górniczego, przedsiębiorstwa lub innego podmiotu, o którym mowa w ust. 1 pkt 1-4.
3. Za pracowników zatrudnionych na stanowiskach wymagających kwalifikacji inżyniera lub technika w zakresie górnictwa w jednostkach organizacyjnych określonych w ust. 2 pkt 1 uważa się osoby, które posiadają tytuł inżyniera lub technika i są zatrudnione zgodnie z posiadanymi kwalifikacjami w zakresie górnictwa.
4. Okresy pracy górniczej wymienionej w ust. 1 pkt 1-4 wykonywanej za granicą traktuje się na równi z okresami takiej pracy wykonywanej w kraju, jeżeli spełnione są warunki określone w ustawie, wymagane do uwzględnienia tych okresów pracy przy ustalaniu prawa do świadczeń.

Art. 50d.

1. Przy ustalaniu prawa do górniczej emerytury pracownikom zatrudnionym pod ziemią oraz w kopalniach siarki lub węgla brunatnego zalicza się w wymiarze półtorakrotnym następujące okresy pracy na obszarze Państwa Polskiego:
  - 1) w przodkach bezpośrednio przy urabianiu i ładowaniu urobku oraz przy innych pracach przodkowych, przy montażu, likwidacji i transporcie obudów, maszyn urabiających, ładujących i transportujących w przodkach oraz przy głębieniu szybów i robotach szybowych;
  - 2) w drużynach ratowniczych.
2. Okresy pracy wymienione w ust. 1 pkt 2 zalicza się w wymiarze półtorakrotnym również tym pracownikom dozoru ruchu i kierownictwa ruchu kopalń, którzy pracują przez co najmniej połowę dniówek roboczych w miesiącu pod ziemią, w kopalniach siarki lub w kopalniach węgla brunatnego.
3. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw gospodarki i ministrem właściwym do spraw Skarbu Państwa, w drodze rozporządzenia, określa szczegółowo stanowiska pracy, na których zatrudnienie zalicza się w myśl ust. 1 i 2 w wymiarze półtorakrotnym.
4. Minister właściwy do spraw gospodarki, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw Skarbu Państwa i ministrem właściwym do spraw zabezpieczenia społecznego, określa, w drodze rozporządzenia, zasady ewidencjonowania przez pracodawców okresów zatrudnienia na stanowiskach, na których okresy pracy górniczej zalicza się w wymiarze półtorakrotnym przy ustalaniu prawa do górniczej emerytury, oraz na niektórych innych stanowiskach pracy górniczej.

Art. 50e.

1. Prawo do górniczej emerytury, bez względu na wiek i zajmowane stanowisko, przysługuje pracownikom, którzy pracę górniczą wykonywali pod ziemią stale i w pełnym wymiarze czasu pracy przez okres wynoszący co najmniej 25 lat, z uwzględnieniem ust. 2.
2. Do okresów pracy górniczej, o której mowa w ust. 1, zalicza się także okresy:
  - 1) niezdolności do pracy z tytułu wypadku przy pracy albo z tytułu choroby zawodowej, za które wypłacone zostało wynagrodzenie lub zasiłek chorobowy albo świadczenie rehabilitacyjne,
  - 2) czasowego oddelegowania pracowników, o których mowa w art. 50c ust. 1 pkt 6, do zawodowego pogotowia ratowniczego w Centralnej Stacji Ratownictwa Górniczego S.A. w Bytomiu, w KGHM Polska Miedź S.A. Oddział Jednostka Ratownictwa Górniczo-Hutniczego w Lubinie lub w okręgowych stacjach ratownictwa górniczego- bezpośrednio poprzedzone pracą górniczą wykonywaną pod ziemią stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, przypadające w czasie trwania stosunku pracy.
3. Prawo do emerytury, o której mowa w ust. 1, przysługuje pod warunkiem, że pracownik nie przystąpił do otwartego funduszu emerytalnego albo złożył wnioski o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa.

Rozdział 4**Ustalanie wysokości emerytur, o których mowa w art. 27-50e****Art. 51.**

1. Przy ustalaniu wysokości górniczych emerytur, o których mowa w art. 50a lub 50e, stosuje się, z zastrzeżeniem ust. 2, następujące przeliczniki:
  - 1) 1,5 za każdy rok pracy górniczej wykonywanej pod ziemią stale i w pełnym wymiarze czasu pracy;
  - 2) 1,8 za każdy rok pracy, o której mowa w art. 50d;
  - 3) 1,4 za każdy rok pracy w pełnym wymiarze czasu pracy, o której mowa w art. 50c ust. 1 pkt 1-3 i 5-9, wykonywanej częściowo na powierzchni i częściowo pod ziemią;
  - 4) 1,2 za każdy rok pracy, o której mowa w art. 50c ust. 1 pkt 4 i 5, wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy na odkrywce w kopalniach siarki i węgla brunatnego, w kopalniach otworowych siarki oraz w przedsiębiorstwach i innych podmiotach wykonujących roboty górnicze dla kopalń siarki i węgla brunatnego.
2. Przy ustalaniu wysokości górniczych emerytur łączny okres pracy obliczony z zastosowaniem przeliczników, o których mowa w ust. 1, uwzględnia się w wymiarze nie dłuższym niż 45 lat.

Art. 52.

1. Przy ustalaniu wysokości emerytur innych niż określone w art. 51 stosuje się następujące przeliczniki:
  - 1) 1,5 za każdy rok pracy górniczej wykonywanej pod ziemią stale i w pełnym wymiarze czasu pracy,
  - 2) 1,8 za każdy rok pracy górniczej wykonywanej pod ziemią, o której mowa w art. 50d ust. 1,
pod warunkiem wykonywania takiej pracy co najmniej przez 5 lat, z zastrzeżeniem ust. 2.
2. Przy ustalaniu wysokości emerytur łączny okres pracy obliczony z zastosowaniem przeliczników, o których mowa w ust. 1, uwzględnia się w wymiarze nie dłuższym niż 40 lat.

Art. 53.

1. Emerytura wynosi:
  - 1) 24% kwoty bazowej, o której mowa w art. 19, z zastrzeżeniem ust. 3 i 4, oraz
  - 2) po 1,3% podstawy jej wymiaru za każdy rok okresów składkowych,
  - 3) po 0,7% podstawy jej wymiaru za każdy rok okresów nieskładkowych- z uwzględnieniem art. 55.
2. Przy obliczaniu emerytury okresy, o których mowa w ust. 1 pkt 2 i 3, ustala się z uwzględnieniem pełnych miesięcy.
3. Emeryturę, której podstawę wymiaru stanowi podstawa wymiaru świadczenia, o którym mowa w art. 21 ust. 1 pkt 1 i ust. 2, oblicza się od tej samej kwoty bazowej, którą ostatnio przyjęto do ustalenia podstawy wymiaru, a następnie emeryturę podwyższa się w ramach waloryzacji przypadających do dnia nabycia uprawnień do emerytury.
4. Przepisu ust. 3 nie stosuje się, jeżeli zainteresowany po nabyciu uprawnień do świadczenia, którego podstawę wymiaru wskazał za podstawę wymiaru emerytury, podlegał co najmniej przez 30 miesięcy ubezpieczeniu społecznemu lub ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym.
5. Przepisy ust. 3 i 4 stosuje się odpowiednio, jeżeli podstawę wymiaru emerytury stanowi podstawa wymiaru emerytury przyjętej do obliczenia świadczenia przedemerytalnego.

Art. 54.

Emerytur, o których mowa w art. 28, nie podwyższa się do kwoty najniższej emerytury.

Art. 54a.

1. Emeryturę, o której mowa w art. 27a, oblicza się zgodnie z art. 53 i 56.

2. Emerytura, o której mowa w art. 27a, nie może być niższa od pobieranej dotychczas renty z tytułu niezdolności do pracy.

Art. 55.

Ubezpieczonemu spełniającemu warunki do uzyskania emerytury na podstawie art. 27, który kontynuował ubezpieczenia emerytalne i rentowe po osiągnięciu przewidzianego w tym przepisie wieku emerytalnego i wystąpił z wnioskiem o przyznanie emerytury po dniu 31 grudnia 2008 r., może być obliczona emerytura na podstawie art. 26, jeżeli jest wyższa od obliczonej zgodnie z art. 53.

Art. 56.

1. Osobie, której przy ustalaniu prawa do emerytury uwzględniono okresy pracy w gospodarstwie rolnym określone w art. 10, oblicza się wysokość przysługującego świadczenia jako część świadczenia obliczonego w myśl art. 53, z uwzględnieniem okresów pracy w gospodarstwie rolnym, proporcjonalnie do udziału okresów składkowych i nieskładkowych w okresie stanowiącym sumę okresów składkowych, nieskładkowych i uwzględnionych okresów pracy w gospodarstwie rolnym.
2. Przepisu ust. 1 nie stosuje się do osoby, która udowodniła co najmniej: 20 lat - kobieta lub 25 lat - mężczyzna okresów składkowych albo okresów składkowych uzupełnionych okresami nieskładkowymi w rozmiarze nie większym niż określony w art. 5 ust. 2, lecz wysokość przysługującej jej emerytury oblicza się w myśl art. 53, z uwzględnieniem okresów składkowych i nieskładkowych, bez uwzględnienia okresów pracy w gospodarstwie rolnym.
3. Świadczenie, którego wysokość ustalono w myśl ust. 1 lub 2, zwiększa się o kwotę odpowiadającą części składkowej emerytury ustalonej według zasad wymiaru określonych w przepisach o ubezpieczeniu społecznym rolników, z uwzględnieniem całego udowodnionego okresu pracy w gospodarstwie rolnym, z tym że okresy prowadzenia gospodarstwa rolnego lub pracy w gospodarstwie rolnym - bez podlegania innemu ubezpieczeniu społecznemu - po ukończeniu 16 roku życia, przypadające przed dniem 1 lipca 1977 r., uwzględnia się, jeżeli przypadają nie wcześniej niż 25 lat przed ustaleniem prawa do emerytury.
4. Jeżeli okresy składkowe i nieskładkowe nie zostały uzupełnione okresami wymienionymi w art. 10, emerytura ulega zwiększeniu za okres opłacania składek na Fundusz Emerytalny Rolników, Fundusz Ubezpieczenia Społecznego Rolników i ubezpieczenie emerytalno-rentowe rolników. Zwiększenie to ustala się według zasad wymiaru przewidzianych dla części składkowej w przepisach, o których mowa w ust. 3.
5. Zwiększenie, o którym mowa w ust. 4, nie przysługuje osobie mającej ustalone prawo do emerytury lub renty na podstawie przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników.
6. Zwiększenie, o którym mowa w ust. 4, przyznaje się na wniosek zainteresowanego.
7. Emerytury, o których mowa w ust. 1-4, wypłaca się z Funduszu, z tym że koszty tych emerytur podlegają odpowiedniej refundacji:

- 1) w części odpowiadającej zwiększeniu o część składkową w wysokości obliczonej zgodnie z ust. 3 i 4 - z funduszu emerytalno-rentowego określonego w przepisach o ubezpieczeniu społecznym rolników;
- 2) w części odpowiadającej podwyższeniu do kwoty najniższej emerytury - z budżetu państwa.

Dział III

Renty z tytułu niezdolności do pracy i renta rodzinna

Rozdział 1

Renta z tytułu niezdolności do pracy

Art. 57.

1. Renta z tytułu niezdolności do pracy przysługuje ubezpieczonemu, który spełnił łącznie następujące warunki:
  - 1) jest niezdolny do pracy;
  - 2) ma wymagany okres składkowy i nieskładkowy;
  - 3) niezdolność do pracy powstała w okresach, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1 i 2, pkt 3 lit. b, pkt 4, 6, 7 i 9, ust. 2 pkt 1, 3-8 i 9 lit. a, pkt 10 lit. a, pkt 11-12, 13 lit. a, pkt 14 lit. a i pkt 15-17 oraz art. 7 pkt 1-4, 5 lit. a, pkt 6 i 12, albo nie później niż w ciągu 18 miesięcy od ustania tych okresów.
2. Przepisu ust. 1 pkt 3 nie stosuje się do ubezpieczonego, który udowodnił okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiety lub 25 lat dla mężczyzny oraz jest całkowicie niezdolny do pracy.

Art. 57a.

Warunek określony w art. 57 ust. 1 pkt 2 nie jest wymagany od ubezpieczonego, którego niezdolność do pracy jest spowodowana wypadkiem w drodze do pracy lub z pracy.

Art. 57b.

1. Za wypadek w drodze do pracy lub z pracy uważa się nagle zdarzenie wywołane przyczyną zewnętrzną, które nastąpiło w drodze do lub z miejsca wykonywania zatrudnienia lub innej działalności stanowiącej tytuł ubezpieczenia rentowego, jeżeli droga ta była najkrótsza i nie została przerwana. Jednakże uważa się, że wypadek nastąpił w drodze do pracy lub z pracy, mimo że droga została przerwana jeżeli przerwa była życiowo uzasadniona i jej czas nie przekraczał granic potrzeby, a także wówczas, gdy droga, nie będąc drogą najkrótszą, była dla ubezpieczonego, ze względów komunikacyjnych, najdogodniejsza.
2. Za drogę do pracy lub z pracy uważa się oprócz drogi z domu do pracy lub z pracy do domu również drogę do miejsca lub z miejsca:
  - 1) innego zatrudnienia lub innej działalności stanowiącej tytuł ubezpieczenia rentowego;

- 2) zwykłego wykonywania funkcji lub zadań zawodowych albo społecznych;
  - 3) zwykłego spożywania posiłków;
  - 4) odbywania nauki lub studiów.
3. Ustalenia okoliczności i przyczyn wypadku w drodze do pracy lub z pracy dokonują w karcie wypadku w drodze do pracy lub z pracy pracodawcy w stosunku do ubezpieczonych, będących pracownikami, a w stosunku do pozostałych ubezpieczonych podmioty określone w art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz.U. Nr 199, poz. 1673 i Nr 241, poz. 2074 oraz z 2003 r. Nr 83, poz. 760 i Nr 223, poz. 2217).
4. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady, tryb uznawania zdarzenia za wypadek w drodze do pracy lub z pracy, sposób jego dokumentowania, wzór karty wypadku w drodze do pracy lub z pracy oraz termin jej sporządzania, biorąc pod uwagę konieczność zapewnienia jednolitości sposobu informowania o zaistnieniu wypadku.

Art. 58.

1. Warunek posiadania wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego, w myśl art. 57 ust. 1 pkt 2, uważa się za spełniony, gdy ubezpieczony osiągnął okres składkowy i nieskładkowy wynoszący łącznie co najmniej:
  - 1) 1 rok - jeżeli niezdolność do pracy powstała przed ukończeniem 20 lat;
  - 2) 2 lata - jeżeli niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 20 do 22 lat;
  - 3) 3 lata - jeżeli niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 22 do 25 lat;
  - 4) 4 lata - jeżeli niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 25 do 30 lat;
  - 5) 5 lat - jeżeli niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 30 lat.
2. Okres, o którym mowa w ust. 1 pkt 5, powinien przypadać w ciągu ostatniego dziesięciolecia przed zgłoszeniem wniosku o rentę lub przed dniem powstania niezdolności do pracy; do tego dziesięcioletniego okresu nie wlicza się okresów pobierania renty z tytułu niezdolności do pracy, renty szkoleniowej lub renty rodzinnej.
3. Jeżeli ubezpieczony nie osiągnął okresu składkowego i nieskładkowego, o którym mowa w ust. 1, warunek posiadania wymaganego okresu uważa się za spełniony, gdy ubezpieczony został zgłoszony do ubezpieczenia przed ukończeniem 18 lat albo w ciągu 6 miesięcy po ukończeniu nauki w szkole ponadpodstawowej, ponadgimnazjalnej lub w szkole wyższej oraz do dnia powstania niezdolności do pracy miał, bez przerwy lub z przerwami nieprzekraczającymi 6 miesięcy, okresy składkowe i nieskładkowe.

Art. 59.

1. Osobie, która spełniła warunki określone w art. 57, przysługuje:
  - 1) renta stała - jeżeli niezdolność do pracy jest trwała;
  - 2) renta okresowa - jeżeli niezdolność do pracy jest okresowa.
2. Renta okresowa przysługuje przez okres wskazany w decyzji organu rentowego.

Art. 60.

1. Osobie spełniającej warunki określone w art. 57, w stosunku do której orzeczono celowość przekwalifikowania zawodowego ze względu na niezdolność do pracy w dotychczasowym zawodzie, przysługuje renta szkoleniowa przez okres 6 miesięcy, z zastrzeżeniem ust. 2 i 4.
2. Okres 6 miesięcy, o którym mowa w ust. 1, ulega wydłużeniu na czas niezbędny do przekwalifikowania zawodowego, nie dłużej niż o 30 miesięcy.
3. Przedłużenie prawa do renty, o którym mowa w ust. 2, następuje na podstawie wniosku starosty.
4. Okres 6 miesięcy, o którym mowa w ust. 1, może ulec skróceniu, jeżeli przed upływem tego okresu starosta zawiadomi organ rentowy:
  - 1) o braku możliwości przekwalifikowania do innego zawodu;
  - 2) o tym, że osoba zainteresowana nie poddaje się przekwalifikowaniu zawodowemu.

Art. 61.

Prawo do renty, które ustało z powodu ustąpienia niezdolności do pracy, podlega przywróceniu, jeżeli w ciągu 18 miesięcy od ustania prawa do renty ubezpieczony ponownie stał się niezdolny do pracy.

Art. 62.

1. Renta dla osoby całkowicie niezdolnej do pracy wynosi:
  - 1) 24% kwoty bazowej, o której mowa w art. 19, oraz
  - 2) po 1,3% podstawy jej wymiaru za każdy rok okresów składkowych;
  - 3) po 0,7% podstawy jej wymiaru za każdy rok okresów nieskładkowych;
  - 4) po 0,7% podstawy jej wymiaru za każdy rok okresu brakującego do pełnych 25 lat okresów składkowych oraz nieskładkowych, przypadających od dnia zgłoszenia wniosku o rentę do dnia, w którym rencista ukończyłby 60 lat.
- 1a. Przy obliczaniu wysokości renty przepisy art. 53 ust. 3-5 stosuje się odpowiednio.
2. Renta dla osoby częściowo niezdolnej do pracy wynosi 75% renty dla osoby całkowicie niezdolnej do pracy.
3. Przy obliczaniu renty okresy, o których mowa w ust.1 pkt 2-4, ustala się z uwzględnieniem pełnych miesięcy.

Art. 63.

1. Osobie, której przy ustalaniu prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy uwzględniono okresy pracy w gospodarstwie rolnym wymienione w art. 10 ust. 1 pkt 1, wysokość tej renty oblicza się z uwzględnieniem liczby lat i miesięcy tych okresów, w wymiarze przyjętym do ustalenia prawa do renty.

2. Renty, o których mowa w ust. 1, wypłaca się z Funduszu, z tym że koszty tych rent podlegają odpowiedniej refundacji:
  - 1) w części odpowiadającej uwzględnionym okresom pracy w gospodarstwie rolnym - z funduszu emerytalno-rentowego określonego w przepisach o ubezpieczeniu społecznym rolników;
  - 2) w części odpowiadającej podwyższeniu do kwoty świadczenia najniższego - z budżetu państwa.

Art. 64.

1. Renta szkoleniowa wynosi 75% podstawy wymiaru renty.
2. Renta szkoleniowa nie może być niższa niż najniższa renta dla osoby częściowo niezdolnej do pracy.
3. Renta szkoleniowa nie przysługuje w razie osiągnięcia przychodu z tytułu działalności, o której mowa w art. 104 ust. 1-4, bez względu na wysokość tego przychodu.

Rozdział 2

Renta rodzinna

Art. 65.

1. Renta rodzinna przysługuje uprawnionym członkom rodziny osoby, która w chwili śmierci miała ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy lub spełniała warunki wymagane do uzyskania jednego z tych świadczeń.
2. Przy ocenie prawa do renty przyjmuje się, że osoba zmarła była całkowicie niezdolna do pracy.
3. (uchylony).

Art. 66.

Renta rodzinna przysługuje także uprawnionym członkom rodziny osoby, która w chwili śmierci pobierała zasiłek przedemerytalny lub świadczenie przedemerytalne. W takim przypadku przyjmuje się, że osoba zmarła spełniała warunki do uzyskania renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy.

Art. 67.

1. Do renty rodzinnej uprawnieni są następujący członkowie rodziny spełniający warunki określone w art. 68-71:
  - 1) dzieci własne, dzieci drugiego małżonka oraz dzieci przysposobione;
  - 2) przyjęte na wychowanie i utrzymanie przed osiągnięciem pełnoletności wnuki, rodzeństwo i inne dzieci, w tym również w ramach rodziny zastępczej;
  - 3) małżonek (wdowa i wdowiec);

4) rodzice.

2. Za rodziców w rozumieniu ustawy uważa się również ojczyma i macochę oraz osoby przysposabiające.

Art. 68.

1. Dzieci własne, dzieci drugiego małżonka i dzieci przysposobione mają prawo do renty rodzinnej:

- 1) do ukończenia 16 lat;
- 2) do ukończenia nauki w szkole, jeżeli przekroczyły 16 lat życia, nie dłużej jednak niż do osiągnięcia 25 lat życia, albo
- 3) bez względu na wiek, jeżeli stały się całkowicie niezdolne do pracy oraz do samodzielnej egzystencji lub całkowicie niezdolne do pracy w okresie, o którym mowa w pkt 1 lub 2.

2. Jeżeli dziecko osiągnęło 25 lat życia, będąc na ostatnim roku studiów w szkole wyższej, prawo do renty rodzinnej przedłuża się do zakończenia tego roku studiów.

Art. 69.

Przyjęte na wychowanie i utrzymanie wnuki, rodzeństwo i inne dzieci, o których mowa w art. 67 ust. 1 pkt 2, mają prawo do renty rodzinnej, jeżeli spełniają warunki określone w art. 68, a ponadto:

- 1) zostały przyjęte na wychowanie i utrzymanie co najmniej na rok przed śmiercią ubezpieczonego (emeryta lub rencisty), chyba że śmierć była następstwem wypadku, oraz
- 2) nie mają prawa do renty po zmarłych rodzicach, a gdy rodzice żyją, jeżeli:
  - a) nie mogą zapewnić im utrzymania albo
  - b) ubezpieczony (emeryt lub rencista) lub jego małżonek był ich opiekunem ustanowionym przez sąd.

Art. 70.

1. Wdowa ma prawo do renty rodzinnej, jeżeli:

- 1) w chwili śmierci męża osiągnęła wiek 50 lat lub była niezdolna do pracy albo
- 2) wychowuje co najmniej jedno z dzieci, wnuków lub rodzeństwa uprawnione do renty rodzinnej po zmarłym mężu, które nie osiągnęło 16 lat, a jeżeli kształci się w szkole - 18 lat życia, lub jeżeli sprawuje pieczę nad dzieckiem całkowicie niezdolnym do pracy oraz do samodzielnej egzystencji lub całkowicie niezdolnym do pracy, uprawnionym do renty rodzinnej.

2. Prawo do renty rodzinnej nabywa również wdowa, która osiągnęła wiek 50 lat lub stała się niezdolna do pracy po śmierci męża, nie później jednak niż w ciągu 5 lat od jego śmierci lub od zaprzestania wychowywania osób wymienionych w ust. 1 pkt 2.

3. Małżonka rozwiedziona lub wdowa, która do dnia śmierci męża nie pozostawała z nim we wspólności małżeńskiej, ma prawo do renty rodzinnej, jeżeli oprócz spełnienia warunków określonych w ust. 1 lub 2 miała w dniu śmierci męża prawo do alimentów z jego strony ustalone wyrokiem lub ugodą sądową.
4. Wdowa niespełniająca warunków do renty rodzinnej określonych w ust. 1 lub 2 i niemająca niezbędnych źródeł utrzymania ma prawo do okresowej renty rodzinnej:
  - 1) przez okres jednego roku od chwili śmierci męża;
  - 2) w okresie uczestniczenia w zorganizowanym szkoleniu mającym na celu uzyskanie kwalifikacji do wykonywania pracy zarobkowej, nie dłużej jednak niż przez 2 lata od chwili śmierci męża.
5. Przepisy ust. 1-4 stosuje się odpowiednio do wdowca.

Art. 71.

Rodzice mają prawo do renty rodzinnej, jeżeli:

- 1) ubezpieczony (emeryt lub rencista) bezpośrednio przed śmiercią przyczynił się do ich utrzymania;
- 2) spełniają odpowiednio warunki określone dla wdowy i wdowca w art. 70 ust. 1 i 2 oraz, co do wieku, również w art. 70 ust. 5.

Art. 72.

W razie ustania prawa do renty rodzinnej z powodu ustąpienia niezdolności do pracy stosuje się odpowiednio przepis art. 61.

Art. 73.

1. Renta rodzinna wynosi:

- 1) dla jednej osoby uprawnionej - 85% świadczenia, które przysługiwałoby zmarłemu;
  - 2) dla dwóch osób uprawnionych - 90% świadczenia, które przysługiwałoby zmarłemu;
  - 3) dla trzech lub więcej osób uprawnionych - 95% świadczenia, które przysługiwałoby zmarłemu.
2. Za kwotę świadczenia, które przysługiwałoby zmarłemu, uważa się kwotę emerytury, z zastrzeżeniem ust. 3, lub renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy.
3. Jeżeli emerytura zmarłego została obliczona wraz ze zwiększeniami, o których mowa w art. 26a lub art. 56 ust. 3 i 4, rentę rodzinną oblicza się jako procent świadczenia zmarłego w wysokości pomniejszonej o te zwiększenia, odpowiednio do liczby uprawnionych do renty. Tak obliczoną rentę rodzinną uzupełnia się do wysokości uwzględniającej 50% zwiększenia, które przysługiwałoby zmarłemu.

4. Przepis ust. 3 stosuje się odpowiednio do obliczania renty rodzinnej po osobach mających ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy na podstawie przepisów, o których mowa w art. 195.
5. Renty rodzinne wypłaca się z Funduszu, z tym że koszty tych rent podlegają odpowiedniej refundacji:
  - 1) w części odpowiadającej zwiększeniu, o którym mowa w ust. 3 i 4, oraz w części odpowiadającej okresom pracy w gospodarstwie rolnym uwzględnionym w myśl art. 63 ust. 1 - z funduszu emerytalno-rentowego określonego w przepisach o ubezpieczeniu społecznym rolników;
  - 2) w części odpowiadającej podwyższeniu do kwoty świadczenia najniższego - z budżetu państwa.

Art. 74.

1. Wszystkim uprawnionym członkom rodziny przysługuje jedna łączna renta rodzinna, z uwzględnieniem ust. 2-4.
2. Renta rodzinna podlega podziałowi na równe części między uprawnionych.
3. W razie ujawnienia okoliczności powodujących konieczność dokonania podziału renty rodzinnej po raz pierwszy lub zmiany warunków dotychczasowego podziału renty ze względu na zmianę liczby osób uprawnionych organ rentowy dokonuje podziału świadczenia od miesiąca ujawnienia tych okoliczności. Przepisy art. 129 ust. 1 i 2 stosuje się odpowiednio.
4. W razie ujawnienia okoliczności powodujących ustanie podziału renty rodzinnej przepis art. 133 stosuje się odpowiednio.

Dział IV

Dodatki do emerytur i rent

Art. 75.

1. Dodatek pielęgnacyjny przysługuje osobie uprawnionej do emerytury lub renty, jeżeli osoba ta została uznana za całkowicie niezdolną do pracy oraz do samodzielnej egzystencji albo ukończyła 75 lat życia, z zastrzeżeniem ust. 4.
2. Dodatek pielęgnacyjny wynosi 106,41 zł miesięcznie.
3. Kwotę dodatku, o którym mowa w ust. 2, podwyższa się przy zastosowaniu wskaźnika waloryzacji emerytur i rent od miesiąca, w którym przeprowadzana jest waloryzacja.
4. Osobie uprawnionej do emerytury lub renty przebywającej w zakładzie opiekuńczo-leczniczym lub w zakładzie pielęgnacyjno-opiekuńczym dodatek pielęgnacyjny nie przysługuje, chyba że przebywa poza tą placówką przez okres dłuższy niż 2 tygodnie w miesiącu.

Art. 76.

1. Jeżeli do renty rodzinnej uprawniona jest sierota zupełna, przysługuje jej dodatek dla sierot zupełnych.

**ad. ust. 2 w art. 75 -
obecnie należną kwotę
ogłasza Prezes
Zakładu na podsta-
wie art. 94 ust. 2
ustawy**

2. Dodatek, o którym mowa w ust. 1, wynosi 200 zł miesięcznie.
3. Kwotę dodatku, o którym mowa w ust. 2, podwyższa się przy zastosowaniu wskaźnika waloryzacji emerytur i rent od miesiąca, w którym przeprowadzana jest waloryzacja.

Dział V

Zasiłek pogrzebowy

Art. 77.

1. Zasiłek pogrzebowy przysługuje w razie śmierci:
  - 1) ubezpieczonego;
  - 2) osoby pobierającej emeryturę lub rentę;
  - 3) osoby, która w dniu śmierci nie miała ustalonego prawa do emerytury lub renty, lecz spełniała warunki do jej uzyskania i pobierania;
  - 4) członka rodziny osoby wymienionej w pkt 1 i 2.
2. Członkami rodziny, o których mowa w ust. 1 pkt 4, są osoby wymienione w art. 67, z tym że od wnuków i rodzeństwa nie wymaga się spełnienia warunku przyjęcia na wychowanie i utrzymanie przed osiągnięciem pełnoletności.
3. Zasiłek pogrzebowy przysługuje również w razie śmierci ubezpieczonego po ustaniu ubezpieczenia, jeżeli śmierć nastąpiła w okresie pobierania zasiłku chorobowego, świadczenia rehabilitacyjnego lub zasiłku macierzyńskiego.
4. Zasiłek pogrzebowy przysługuje tylko z jednego tytułu.

Art. 78.

1. Zasiłek pogrzebowy przysługuje osobie, która pokryła koszty pogrzebu.
2. Zasiłek pogrzebowy przysługuje również pracodawcy, domowi pomocy społecznej, gminie, powiatowi, osobie prawnej kościoła lub związku wyznaniowego, jeżeli pokryły koszty pogrzebu.
3. W razie poniesienia kosztów pogrzebu przez więcej niż jedną osobę lub podmiot, o którym mowa w ust. 2, zasiłek pogrzebowy ulega podziałowi między te osoby lub podmioty - proporcjonalnie do poniesionych kosztów pogrzebu.

Art. 79.

1. W razie poniesienia kosztów pogrzebu przez inną osobę niż wymieniona w art. 77 ust. 1 pkt 4, pracodawcę, dom pomocy społecznej, gminę, powiat, osobę prawną kościoła lub związku wyznaniowego, zasiłek pogrzebowy przysługuje w wysokości udokumentowanych kosztów pogrzebu, nie wyższej jednak niż określona w art. 80.
2. Jeżeli pogrzeb organizowany był na koszt Państwa, organizacji politycznej lub społecznej, lecz osoby, o których mowa w art. 77 ust. 1 pkt 4, poniosły również część jego kosztów, przysługuje im zasiłek w wysokości określonej w art. 80.

Art. 80.

1. Zasiłek pogrzebowy przysługuje w wysokości 200% przeciętnego wynagrodzenia obowiązującego w dniu śmierci osoby, której koszty pogrzebu zostały poniesione.
2. Kwotę, o której mowa w ust. 1, ustala się miesięcznie, poczynając od trzeciego miesiąca kalendarzowego kwartału, na okres 3 miesięcy, na podstawie przeciętnego wynagrodzenia z poprzedniego kwartału.
3. Kwotę zasiłku pogrzebowego ogłasza Prezes Zakładu w formie komunikatu ogłaszanego w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” w terminie do 14 dnia roboczego drugiego miesiąca każdego kwartału kalendarzowego.

Art. 81.

Prawo do zasiłku pogrzebowego wygasa w razie niezgłoszenia wniosku o jego przyznanie w okresie 12 miesięcy od dnia śmierci osoby, po której zasiłek przysługuje.

Dział VI**Świadczenia przyznawane w szczególnym trybie****Art. 82.**

1. Prezes Rady Ministrów w szczególnie uzasadnionych przypadkach może przyznać emeryturę lub rentę na warunkach i w wysokości innej niż określone w ustawie.
2. Prezes Rady Ministrów przedstawia Sejmowi Rzeczypospolitej Polskiej w terminie do dnia 31 stycznia każdego roku kalendarzowego informację o przyznanych w roku poprzedzającym emeryturach i rentach na podstawie ust. 1.

Art. 83.

1. Ubezpieczonym oraz pozostałym po nich członkom rodziny, którzy wskutek szczególnych okoliczności nie spełniają warunków wymaganych w ustawie do uzyskania prawa do emerytury lub renty, nie mogą - ze względu na całkowitą niezdolność do pracy lub wiek - podjąć pracy lub działalności objętej ubezpieczeniem społecznym i nie mają niezbędnych środków utrzymania, Prezes Zakładu może przyznać w drodze wyjątku świadczenia w wysokości nieprzekraczającej odpowiednich świadczeń przewidzianych w ustawie.
  - 1a. Przepisy art. 24a i 27a stosuje się odpowiednio do rent z tytułu niezdolności do pracy przyznanych w trybie określonym w ust. 1.
  2. Przepis art. 82 ust. 2 stosuje się odpowiednio.

Art. 84.

Świadczenia, o których mowa w art. 82 i 83, finansowane są z budżetu państwa.

Dział VII**Przepisy wspólne dotyczące wysokości świadczeń****Rozdział 1****Dolna i górna granica wysokości świadczeń****Art. 85.**

1. Kwoty najniższej renty z tytułu niezdolności do pracy wynoszą:

- 1) 415,00 zł miesięcznie - dla osób całkowicie niezdolnych do pracy;
- 2) 319,23 zł miesięcznie - dla osób częściowo niezdolnych do pracy.

2. Kwota najniższej emerytury, z zastrzeżeniem art. 24a ust. 6, art. 54, 54a ust. 2 oraz art. 87, oraz renty rodzinnej wynosi 415,00 zł miesięcznie.

3. Kwoty najniższych świadczeń, o których mowa w ust. 1 i 2, podwyższa się przy zastosowaniu wskaźnika waloryzacji, o którym mowa w art. 89-94.

4. Świadczenia ustalone w kwotach niższych niż określone w ust. 1-3, w tym także świadczenia ustalone wraz ze zwiększeniami, o których mowa w art. 56 ust. 3 i 4 oraz w art. 73 ust. 3 i 4, podwyższa się do tych kwot z urzędu, a jeżeli ich wypłata była wstrzymana - po wznowieniu wypłaty.

5. Przepis ust. 4 stosuje się do świadczeń przyznanych zgodnie z postanowieniami umów międzynarodowych ubezpieczonym zamieszkałym w Polsce, w taki sposób, aby suma świadczenia przyznanego na podstawie ustawy i świadczenia zagranicznego nie była niższa od kwoty świadczeń określonych w ust. 1-3.

6. Emerytury przysługującej z Funduszu nie podwyższa się do kwoty najniższej emerytury, jeżeli przysługuje ona osobie, która ma ustalone prawo do emerytury wojskowej obliczonej według zasad określonych w art. 15a ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin (Dz.U. z 2004 r. Nr 8, poz. 66, z późn. zm.²⁾) lub do emerytury policyjnej obliczonej według zasad określonych w art. 15a ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz.U. z 2004 r. Nr 8, poz. 67, z późn. zm.³⁾).

ad. w pkt 1 i 2 w ust. 1 w art. 85 - obecnie należną kwotę ogłasza Prezes Zakładu na podstawie art. 94 ust. 2 ustawy

Art. 86.

1. Kwota emerytury lub renty wraz ze zwiększeniami, o których mowa w art. 56 ust. 3 i 4 lub w art. 73 ust. 3 i 4, nie może przekraczać 100% podstawy wymiaru emerytury lub renty.

²⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz.U. z 2004 r. Nr 121, poz. 1264 i Nr 191, poz. 1954, z 2005 r. Nr 10, poz. 65 i Nr 130, poz. 1085 oraz z 2006 r. Nr 104, poz. 708 i 711.

³⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz.U. z 2004 r. Nr 121, poz. 1264 i Nr 191, poz. 1954, z 2005 r. Nr 10, poz. 65, Nr 90, poz. 757 i Nr 130, poz. 1085 oraz z 2006 r. Nr 104, poz. 708 i 711.

2. Ograniczenie wysokości świadczeń do 100% podstawy ich wymiaru nie dotyczy rent i emerytury w wysokości określonej w art. 85.
3. Do świadczeń ustalonych w myśl art. 23 w kwotach najniższych nie przysługują zwiększenia, o których mowa w art. 56 ust. 3 i 4 oraz w art. 73 ust. 3 i 4.

Art. 87.

1. W przypadku gdy emerytura przysługująca z Funduszu określona w art. 26, łącznie z okresową emeryturą kapitałową albo dożywotnią emeryturą kapitałową, jest niższa niż kwota, o której mowa w art. 85 ust. 2 i 3, emeryturę przysługującą z Funduszu, w tym emeryturę ustaloną ze zwiększeniem, o którym mowa w art. 26a, podwyższa się w taki sposób, aby suma tych świadczeń nie była niższa od tej kwoty, o ile ubezpieczony:
  - 1) mężczyzna – ukończył 65 lat życia i ma okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 25 lat,
  - 2) kobieta – ukończyła 60 lat życia i ma okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 20 lat- z uwzględnieniem ust. 3-7. Przepis art. 5 ust. 2 stosuje się odpowiednio.
- 1a. W okresie składkowym, o którym mowa w ust. 1 pkt 1 i 2, uwzględnia się okres, za który ustalono zwiększenie, o którym mowa w art. 26a.
2. Podwyższenie, o którym mowa w ust. 1, podlega refundacji z budżetu państwa.
3. Przy obliczaniu okresów składkowych przypadających po dniu wejścia w życie ustawy dla celów podwyższenia emerytury w myśl ust. 1 miesiące, w których składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe były obliczone od podstawy wymiaru niższej od kwoty minimalnego wynagrodzenia pracowników, uwzględnia się w części odpowiadającej proporcji tej podstawy do kwoty minimalnego wynagrodzenia.
4. Zasady, o której mowa w ust. 3, nie stosuje się, jeżeli zmniejszenie podstawy wymiaru składek poniżej minimalnego wynagrodzenia nastąpiło na skutek pobierania wynagrodzenia za czas niezdolności do pracy wypłaconego na podstawie przepisów Kodeksu pracy, zasiłków i świadczenia rehabilitacyjnego z ubezpieczenia chorobowego lub z ubezpieczenia wypadkowego. Zasady tej nie stosuje się również, jeżeli podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe stanowiła kwota zasiłku stałego z pomocy społecznej lub świadczenia pielęgnacyjnego określonego w przepisach o świadczeniach rodzinnych, oraz do: pracowników, o których mowa w art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę (Dz.U. Nr 200, poz. 1679), żołnierzy niezawodowych w służbie czynnej, ubezpieczonych odbywających służbę zastępczą, a także pozostających w służbie kandydackiej funkcjonariuszy Policji, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu i Państwowej Straży Pożarnej.
5. Prawo do podwyższenia, o którym mowa w ust. 1, nie przysługuje emerytom, którzy osiągają przychód z tytułu działalności, o której mowa w art. 104 ust. 1-4, jeżeli przychód ten przekracza kwotę podwyższenia.
- 5a. Prawo do podwyższenia, o którym mowa w ust. 1, nie przysługuje w razie zbiegu prawa do emerytury z Funduszu i okresowej emerytury kapitałowej albo dożywotniej emerytury kapitałowej z prawem do:
  - 1) emerytury wojskowej lub policyjnej, o której mowa w art. 85 ust. 5;

- 2) emerytury rolniczej określonej w przepisach o ubezpieczeniu społecznym rolników.
6. W okresie składkowym, o którym mowa w ust. 1, uwzględnia się nie więcej niż 10 lat kontynuowania ubezpieczenia w myśl przepisów o systemie ubezpieczeń społecznych.
7. Do ustalenia kwoty przekroczenia, o której mowa w ust. 5, stosuje się odpowiednio przepisy art. 104 ust. 1-8 i art. 106.
8. Przepisy ust. 1-7 stosuje się odpowiednio do osób, które nie przystąpiły do otwartego funduszu emerytalnego.

Rozdział 2

Waloryzacja świadczeń

Art. 88.

1. Emerytury i renty podlegają corocznie waloryzacji od dnia 1 marca.
2. Waloryzacja polega na pomnożeniu kwoty świadczenia i podstawy jego wymiaru przez wskaźnik waloryzacji.
3. Waloryzacji podlega kwota świadczenia i podstawa jego wymiaru w wysokości przysługującej ostatniego dnia lutego roku kalendarzowego, w którym przeprowadza się waloryzację.
4. Waloryzacja obejmuje emerytury i renty przyznane przed terminem waloryzacji.

Art. 89.

1. Wskaźnik waloryzacji to średnioroczny wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych w poprzednim roku kalendarzowym zwiększony o co najmniej 20% realnego wzrostu przeciętnego wynagrodzenia w poprzednim roku kalendarzowym.
2. Wskaźnikiem cen towarów i usług konsumpcyjnych, o którym mowa w ust. 1, jest średnioroczny wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych dla gospodarstw domowych emerytów i rencistów albo średnioroczny wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych ogółem, jeżeli jest on wyższy od wskaźnika cen towarów i usług konsumpcyjnych dla gospodarstw domowych emerytów i rencistów.
3. Zwiększenie o co najmniej 20% realnego wzrostu przeciętnego wynagrodzenia, o którym mowa w ust. 1, jest przedmiotem corocznych negocjacji, w ramach Trójstronnej Komisji do Spraw Społeczno-Gospodarczych, przeprowadzanych w czerwcu, w roku poprzedzającym waloryzację.
4. Jeżeli Trójstronna Komisja do Spraw Społeczno-Gospodarczych w terminie 14 dni od dnia przedstawienia przez stronę rządową partnerom społecznym informacji o prognozowanych wielkościach makroekonomicznych, w tym o wielkości wskaźnika inflacji, stanowiących podstawę do opracowania projektu ustawy budżetowej na rok następny uzgodni, w drodze uchwały, wysokość zwiększenia, o którym mowa w ust. 3, wysokość tego zwiększenia podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”, w drodze komunikatu ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego.

5. Jeżeli nie nastąpi uzgodnienie stanowiska Trójstronnej Komisji do Spraw Społeczno-Gospodarczych w trybie określonym w ust. 3 i 4, Rada Ministrów określi w terminie 21 dni od dnia zakończenia negocjacji, w drodze rozporządzenia, wysokość zwiększenia, o którym mowa w ust. 3, biorąc pod uwagę informacje o prognozowanych wielkościach makroekonomicznych, w tym wielkość wskaźnika inflacji, stanowiących podstawę do opracowania projektu ustawy budżetowej na rok następny.
6. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego ogłasza w drodze komunikatu, w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”, w terminie 3 dni roboczych od dnia ogłoszenia przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego komunikatu, o którym mowa w art. 94 ust. 1 pkt 1 i 2, wskaźnik waloryzacji, biorąc pod uwagę wskaźniki, o których mowa w ust. 1 i 2, jak również wysokość zwiększenia, o którym mowa w ust. 3.

Art. 90-92. (uchylone).

Art. 93.

Zmiana wysokości emerytur i rent w ramach waloryzacji następuje z urzędu, a jeżeli wypłata świadczenia była wstrzymana - po jej wznowieniu, z uwzględnieniem wszystkich kolejnych waloryzacji i waloryzacji dodatkowych, przypadających w okresie wstrzymania wypłaty.

Art. 94.

1. Prezes Głównego Urzędu Statystycznego ogłasza, w formie komunikatu, w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”:
  - 1) w terminie do końca stycznia:
    - a) średnioroczny wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych ogółem,
    - b) średnioroczny wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych dla gospodarstw domowych emerytów i rencistów– w poprzednim roku kalendarzowym;
  - 2) w terminie do 7 roboczego dnia lutego realny wzrost przeciętnego wynagrodzenia w poprzednim roku kalendarzowym.
2. Prezes Zakładu ogłasza, w formie komunikatu, w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”, co najmniej na 7 dni roboczych przed najbliższym terminem waloryzacji:
  - 1) należne od terminu waloryzacji kwoty:
    - a) najniższej emerytury i renty,
    - b) dodatku pielęgnacyjnego i dodatku dla sierot zupełnych;
  - 2) obowiązujące od terminu waloryzacji kwoty maksymalnych zmniejszeń, obliczonych zgodnie z art. 104 ust. 9.

Rozdział 3

Zbieg prawa do świadczeń

Art. 95.

1. W razie zbiegu u jednej osoby prawa do kilku świadczeń przewidzianych w ustawie wypłaca się jedno z tych świadczeń - wyższe lub wybrane przez zainteresowanego.
2. Przepis ust. 1 stosuje się również, z uwzględnieniem art. 96, w razie zbiegu prawa do emerytury lub renty określonych w ustawie z prawem do świadczeń przewidzianych w przepisach o zaopatrzeniu emerytalnym osób, o których mowa w art. 2 ust. 2, z wyjątkiem przypadku, gdy emerytura wojskowa lub policyjna została obliczona według zasad określonych w art. 15a ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin lub w art. 15a ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin.
3. Przepis ust. 1 stosuje się także w razie zbiegu u jednej osoby prawa do renty rodzinnej z prawem do zasiłku lub świadczenia przedemerytalnego.

Art. 96.

1. Odrębne przepisy określają prawo do pobierania świadczeń w razie zbiegu u jednej osoby prawa do emerytury z prawem do:
  - 1) renty inwalidy wojennego i wojskowego, którego niezdolność do pracy pozostaje w związku ze służbą wojskową;
  - 2) renty z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej pobytem w miejscach, o których mowa w art. 3 i 4 ust. 1 ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatanach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz.U. z 2002 r. Nr 42, poz. 371 i Nr 181, poz. 1515 oraz z 2003 r. Nr 72, poz. 658);
  - 3) renty z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem przy pracy, wypadkiem w drodze do pracy lub z pracy lub chorobą zawodową.
2. Odrębne przepisy określają prawo do pobierania świadczeń w razie zbiegu u jednej osoby prawa do emerytury lub renty z prawem do emerytury lub renty z ubezpieczenia społecznego rolników.

Art. 97.

Osobom uprawnionym do emerytury lub renty oraz do świadczeń o charakterze rentowym z instytucji zagranicznych świadczenia przysługujące na podstawie ustawy wypłaca się w wysokości w niej określonej, jeżeli umowy międzynarodowe nie stanowią inaczej.

Art. 98.

1. Wstrzymanie wypłaty jednego ze świadczeń, o których mowa w art. 95, następuje od dnia, od którego przysługuje prawo do wypłaty świadczenia wyższego lub wybranego przez zainteresowanego.
2. W razie zbiegu prawa do świadczeń, o których mowa w art. 96, świadczenia te wypłaca się od dnia powstania prawa do dwóch świadczeń, jednak nie wcześniej niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek.
3. Kwoty świadczeń wypłaconych za okres, za który przysługuje prawo do wypłaty świadczenia wyższego lub wybranego przez zainteresowanego albo więcej niż jednego świadczenia, podlegają rozliczeniu przez zaliczenie na poczet tego świadczenia lub świadczeń. Przepis art. 139 ust. 1 pkt 1 stosuje się odpowiednio.
4. Rozliczenia, o którym mowa w ust. 3, dokonuje się z uwzględnieniem zasad finansowania świadczeń określonych w przepisach o systemie ubezpieczeń społecznych.

Art. 99.

W razie zbiegu prawa do zasiłku pogrzebowego określonego ustawą z prawem do zasiłku pogrzebowego ustalonym na podstawie odrębnych ustaw przysługuje tylko jeden zasiłek.

Dział VIII**Zasady ustalania świadczeń****Rozdział 1****Powstanie i ustanie prawa do świadczeń****Art. 100.**

1. Prawo do świadczeń określonych w ustawie powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do nabycia tego prawa, z zastrzeżeniem ust. 2.
2. Jeżeli ubezpieczony pobiera zasiłek chorobowy, świadczenie rehabilitacyjne lub wynagrodzenie za czas niezdolności do pracy wypłacane na podstawie przepisów Kodeksu pracy, prawo do emerytury, renty z tytułu niezdolności do pracy lub renty szkoleniowej powstaje z dniem zaprzestania pobierania tego zasiłku, świadczenia lub wynagrodzenia.
3. Przepis ust. 2 nie ma zastosowania do emerytury, o której mowa w dziale II rozdział 1.

Art. 101.

Prawo do świadczeń ustaje:

- 1) gdy ustanie którykolwiek z warunków wymaganych do uzyskania tego prawa;

- 2) ze śmiercią osoby uprawnionej.

Art. 101a.

Prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy ustaje z dniem, od którego została przyznana emerytura zgodnie z art. 24a lub 27a.

Art. 102.

1. Prawo do świadczenia uzależnione od okresowej niezdolności do pracy ustaje z upływem okresu, na jaki to świadczenie przyznano.
2. Prawo do renty szkoleniowej ustaje:
  - 1) z upływem 6 miesięcy, jeżeli starosta nie wystąpi z wnioskiem o przedłużenie tego okresu;
  - 2) od dnia otrzymania zawiadomienia starosty o braku możliwości przekwalifikowania do innego zawodu, także wówczas, gdy zawiadomienie to organ rentowy otrzymał przed upływem 6 miesięcy;
  - 3) z upływem okresu, na jaki świadczenie przyznano na wniosek starosty;
  - 4) od dnia otrzymania zawiadomienia starosty o tym, że osoba zainteresowana przed upływem 6 miesięcy lub w okresie, o którym mowa w pkt 3, nie poddaje się przekwalifikowaniu zawodowemu.

Rozdział 2

Zawieszanie lub zmniejszanie świadczeń

Art. 103.

1. Prawo do emerytur i rent ulega zawieszeniu lub świadczenia te ulegają zmniejszeniu na zasadach określonych w art. 104-106.
  2. Przepisu ust. 1 nie stosuje się do emerytów, którzy ukończyli 60 lat (kobiety) lub 65 lat (mężczyźni).
- 2a. (uchylony).
3. Prawo do emerytury, renty z tytułu niezdolności do pracy lub renty rodzinnej, do której uprawniona jest jedna osoba, może ulec zawieszeniu również na wniosek emeryta lub rencisty.
  4. (uchylony).

Art. 104.

1. Prawo do emerytury lub renty ulega zawieszeniu lub świadczenia te ulegają zmniejszeniu, na zasadach określonych w ust. 3-8 oraz w art. 105, w razie osiągnięcia przychodu z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, o której mowa w ust. 2 oraz z tytułu służby wymienionej w art. 6 ust. 1 pkt 4 i 6.

1a. Dla emerytów i rencistów prowadzących pozarolniczą działalność za przychód, o którym mowa w ust. 1, przyjmuje się przychód stanowiący podstawę wymiaru składki na ubezpieczenia społeczne w rozumieniu przepisów o systemie ubezpieczeń społecznych.

Ad. 1a - patrz wyrok TK (Dz.U. z 2005 r. Nr 41, poz. 401) dotyczący retroaktywności wprowadzenia w życie ust. 1a.

2. Za działalność podlegającą obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, o której mowa w ust. 1, uważa się zatrudnienie, służbę lub inną pracę zarobkową albo prowadzenie pozarolniczej działalności, z uwzględnieniem ust. 3.
3. Przepisy ust. 1 i 2 stosuje się również do emerytów i rencistów osiągających przychód z tytułu działalności wykonywanej za granicą.
4. Przepisy ust. 1, 1a i 2 stosuje się również do osób wyłączonych z obowiązku ubezpieczenia społecznego z tytułu ustalenia prawa do emerytury i renty lub wykonujących działalność niepodlegającą obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu z uwagi na podleganie temu obowiązkowi z innego tytułu.
5. Przepisów ust. 1-4 nie stosuje się do honorariów z tytułu działalności twórczej i artystycznej.
6. Za przychód, o którym mowa w ust. 1, uważa się również kwoty pobranych zasiłków: chorobowego, macierzyńskiego i opiekuńczego oraz wynagrodzenia za czas niezdolności do pracy, wypłacanego na podstawie przepisów Kodeksu pracy, i kwoty świadczenia rehabilitacyjnego i wyrównawczego, zasiłku wyrównawczego i dodatku wyrównawczego.
7. Prawo do emerytury, renty z tytułu niezdolności do pracy oraz renty rodzinnej, do której uprawniona jest jedna osoba, ulega zawieszeniu w razie osiągnięcia przychodu w kwocie wyższej niż 130% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy, ostatnio ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego.
8. W razie osiągnięcia przychodu w kwocie przekraczającej 70% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy, ostatnio ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego, nie wyżej jednak niż 130% tej kwoty, świadczenie ulega zmniejszeniu o kwotę przekroczenia, nie większą jednak niż kwota maksymalnego zmniejszenia obowiązująca w dniu 31 grudnia 1998 r. w wysokości:
  - 1) 24% kwoty bazowej obowiązującej przy ostatniej waloryzacji w 1998 r. - dla emerytury lub renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy;
  - 2) 18% kwoty bazowej, o której mowa w pkt 1 - dla renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy;
  - 3) 20,4% kwoty bazowej, o której mowa w pkt 1 - dla renty rodzinnej, do której uprawniona jest jedna osoba.
9. Kwoty maksymalnych zmniejszeń, o których mowa w ust. 8, podlegają podwyższeniu, przy zastosowaniu wskaźnika waloryzacji emerytur i rent w kolejnych terminach waloryzacji.
10. Prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych ogłasza w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”:

- 1) w terminie do 14 dnia roboczego drugiego miesiąca każdego kwartału kalendarzowego - kwoty przychodu, o których mowa w ust. 7 i 8, z zaokrągleniem w górę do pełnych 10 groszy;
- 2) w terminie do 14 roboczego dnia listopada - kwoty graniczne przychodu dla mijającego roku kalendarzowego.

Art. 105.

1. Wysokość renty rodzinnej, przysługującej więcej niż jednej osobie, ulega zmniejszeniu w przypadku, gdy osoba uprawniona do części renty osiąga przychód w kwocie wyższej niż 70% przeciętnego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy, ostatnio ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego, nie wyższej jednak niż 130% tej kwoty miesięcznie.
2. Zmniejszenie renty następuje poprzez zmniejszenie części renty przysługującej osobie osiągającej przychód o kwotę przekroczenia, nie więcej jednak niż o kwotę, o której mowa w art. 104 ust. 8 pkt 3, pomnożoną przez proporcję części renty rodzinnej przed dokonaniem zmniejszenia i pełnej renty rodzinnej.
3. Przychód osiągany przez osobę uprawnioną do renty rodzinnej w wysokości przekraczającej kwotę równą 130% przeciętnego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy, ostatnio ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego, powoduje zawieszenie prawa do części renty rodzinnej dla tej osoby. Wysokości części renty przysługujących pozostałym członkom rodziny nie ulegają zmianie.

Art. 106.

Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określa, w drodze rozporządzenia:

- 1) szczegółowe zasady zawieszania i zmniejszania świadczeń;
- 2) obowiązki emerytów i rencistów oraz płatników składek i urzędów skarbowych;
- 3) szczegółowe zasady rocznego i miesięcznego rozliczania świadczeń;
- 4) szczegółowe zasady zawieszania i zmniejszania świadczeń osobom, którym świadczenia przyznano z uwzględnieniem okresów ubezpieczenia za granicą.

Rozdział 3

Zmiany w prawie do świadczeń i ich wysokości

Art. 107.

Prawo do świadczeń uzależnionych od niezdolności do pracy oraz wysokość tych świadczeń ulega zmianie, jeżeli w wyniku badania lekarskiego, przeprowadzonego na wniosek lub z urzędu, ustalono zmianę stopnia niezdolności do pracy, brak tej niezdolności lub jej ponowne powstanie.

Art. 107a.

1. Jeżeli do renty rodzinnej uprawnionych jest więcej niż jedna osoba i jedna lub kilka z tych osób zgłosi wniosek o wyłączenie z kręgu osób uprawnionych do renty, prawo do renty rodzinnej ulegnie ponownemu ustaleniu z pominięciem tej osoby (osób).
2. Wniosek, o którym mowa w ust. 1, jest okolicznością powodującą ustanie prawa do renty rodzinnej osób wymienionych w ust. 1. Przepis art. 134 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 pkt 2 stosuje się odpowiednio.
3. Ponowne ustalenie wysokości renty rodzinnej dla pozostałych osób uprawnionych do renty następuje od miesiąca, od którego wstrzymano wypłatę renty osobie, o której mowa w ust. 1.
4. Na wniosek osoby, o której mowa w ust. 1, prawo do renty rodzinnej ulega ponownemu ustaleniu, nie wcześniej jednak niż od miesiąca zgłoszenia wniosku.

Art. 108.

1. Jeżeli po dniu, od którego przyznano emeryturę określoną w art. 24 lub 24a, emeryt podlegał ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, wysokość świadczenia ulega ponownemu ustaleniu w sposób określony w ust. 2.
2. Emerytury obliczone według zasad określonych w art. 26 powiększa się o kwotę wynikającą z podzielenia składek zewidencjonowanych na koncie ubezpieczonego po dniu ustalenia prawa do emerytury, o której mowa w art. 24 i 24a, i zwaloryzowanych zgodnie z art. 25 przez wyrażone w miesiącach średnie dalsze trwanie życia ustalone dla wieku danego ubezpieczonego w dniu złożenia wniosku o przeliczenie wysokości emerytury, z uwzględnieniem ust. 4 i 5.
- 2a. Złożenie przez członka otwartego funduszu emerytalnego wniosku o ponowne ustalenie wysokości emerytury, o której mowa w art. 24 lub art. 24a, oznacza jednocześnie złożenie wniosku o ponowne ustalenie wysokości okresowej emerytury kapitałowej w trybie art. 25 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o emeryturach kapitałowych.
3. Ponowne ustalenie wysokości emerytury następuje na wniosek zgłoszony nie wcześniej niż po upływie roku kalendarzowego lub po ustaniu ubezpieczeń emerytalnego i rentowych.
4. Podstawę obliczenia emerytury stanowi kwota składek zaewidencjonowanych od miesiąca, od którego została podjęta wypłata emerytury po raz pierwszy, do miesiąca poprzedzającego miesiąc zgłoszenia wniosku o ponowne ustalenie emerytury.
5. Przepis ust. 4 stosuje się odpowiednio do kolejnych wniosków o ustalenie emerytury w nowej wysokości.

Art. 109.

1. Na wniosek emeryta lub rencisty wysokość emerytury określonej w art. 53 oraz renty ulega ponownemu ustaleniu na zasadach określonych w art. 110-113.
2. Jeżeli w wyniku ponownego ustalenia emerytura lub renta jest niższa, świadczenie przysługuje w dotychczasowej wysokości.

3. Przepisy ust. 1 i 2 stosuje się odpowiednio do emerytury obliczonej zgodnie z art. 24a ust. 5 i art. 54a.

Art. 110.

1. Wysokość emerytury lub renty oblicza się ponownie od podstawy wymiaru ustalonej w sposób określony w art. 15, z uwzględnieniem ust. 3, jeżeli do jej obliczenia wskazano podstawę wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne lub ubezpieczenia emerytalne i rentowe na podstawie przepisów prawa polskiego przypadającą w całości lub w części po przyznaniu świadczenia, a wskaźnik wysokości podstawy wymiaru jest wyższy od poprzednio obliczonego.
2. Warunek posiadania wyższego wskaźnika wysokości podstawy wymiaru nie jest wymagany od emeryta lub rencisty, który od dnia ustalenia prawa do świadczenia do dnia zgłoszenia wniosku o ponowne ustalenie świadczenia, w myśl ust. 1, nie pobrał świadczenia wskutek zawieszenia prawa do emerytury lub renty lub okres wymagany do ustalenia podstawy przypada w całości po przyznaniu prawa do świadczenia, a wskaźnik wysokości podstawy wynosi co najmniej 130%.
3. Okres ostatnich 20 lat kalendarzowych, o których mowa w art. 15 ust. 1, obejmuje okres przypadający bezpośrednio przed rokiem, w którym zgłoszono wniosek o ponowne ustalenie wysokości świadczenia, z uwzględnieniem art. 176.

Art. 111.

1. Wysokość emerytury lub renty oblicza się ponownie, z zastrzeżeniem ust. 2 i 3, od podstawy wymiaru ustalonej w myśl art. 15, jeżeli do jej obliczenia wskazano podstawę wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne lub ubezpieczenia emerytalne i rentowe na podstawie przepisów prawa polskiego:
  - 1) z liczby kolejnych lat kalendarzowych i w okresie wskazanym do ustalenia poprzedniej podstawy wymiaru świadczenia,
  - 2) z kolejnych 10 lat kalendarzowych wybranych z 20 lat kalendarzowych, poprzedzających bezpośrednio rok kalendarzowy, w którym zgłoszono wniosek o przyznanie emerytury lub renty albo o ponowne ustalenie emerytury lub renty, z uwzględnieniem art. 176,
  - 3) z 20 lat kalendarzowych wybranych z całego okresu podlegania ubezpieczeniu, przypadających przed rokiem zgłoszenia wniosku o ponowne ustalenie emerytury lub renty- a wskaźnik wysokości podstawy wymiaru jest wyższy od poprzednio obliczonego.
2. Wskaźnik wysokości podstawy wymiaru, obliczony na zasadach określonych w art. 15, mnoży się przez kwotę bazową ostatnio przyjętą do obliczenia świadczenia.
3. Podstawa wymiaru emerytury lub renty, ustalona na zasadach określonych w ust. 1 i 2, podlega wszystkim waloryzacjom przysługującym do dnia zgłoszenia wniosku o ponowne ustalenie tej podstawy.

Art. 112.

1. Jeżeli emeryt lub rencista zgłosi wniosek o ponowne ustalenie wysokości świadczenia przez doliczenie nieuwzględnionych dotychczas w wymiarze świadczenia okresów składkowych lub nieskładkowych, kwotę przysługującego świadczenia zwiększa się doliczając:
  - 1) do kwoty emerytury, o której mowa w art. 53, lub renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy:
    - a) po 1,3% podstawy wymiaru, ustalonej w wyniku waloryzacji, za każdy rok okresów składkowych, o których mowa w art. 6,
    - b) po 0,7% podstawy wymiaru, ustalonej w wyniku waloryzacji, za każdy rok okresów nieskładkowych, o których mowa w art. 7;
  - 2) do kwoty renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy oraz do kwoty renty rodzinnej część wzrostu, o którym mowa w pkt 1, ustaloną przy zastosowaniu wskaźnika procentowego, określonego odpowiednio w art. 62 ust. 2 lub w art. 73 ust. 1.
2. Przy obliczaniu wzrostu, o którym mowa w ust. 1, okresy składkowe i nieskładkowe ustala się z uwzględnieniem pełnych miesięcy.

Art. 113.

Ponowne ustalenie wysokości emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, poprzez doliczenie nieuwzględnionych dotychczas w wymiarze świadczenia okresów składkowych lub nieskładkowych, następuje na wniosek zgłoszony nie wcześniej niż po zakończeniu kwartału kalendarzowego, jeżeli emeryt lub rencista pozostaje w ubezpieczeniu, chyba że w kwartale kalendarzowym ustało ubezpieczenie.

Art. 114.

1. Prawo do świadczeń lub ich wysokość ulega ponownemu ustaleniu na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji w sprawie świadczeń zostaną przedłożone nowe dowody lub ujawniono okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na prawo do świadczeń lub na ich wysokość.
- 1a. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji okaże się, że przedłożone dowody nie dawały podstaw do ustalenia prawa do emerytury lub renty albo ich wysokości.
2. Jeżeli prawo do świadczeń lub ich wysokość ustalono orzeczeniem organu odwoławczego, organ rentowy na podstawie dowodów lub okoliczności, o których mowa w ust. 1:
  - 1) wydaje we własnym zakresie decyzję przyznającą prawo do świadczeń lub podwyższającą ich wysokość;
  - 2) występuje do organu odwoławczego z wnioskiem o wznowienie postępowania przed tym organem, gdy z przedłożonych dowodów lub ujawnionych okoliczności wynika, że prawo do świadczeń nie istnieje lub że świadczenia przysługują w niższej wysokości; z wnioskiem tym organ rentowy może wystąpić w każdym czasie;

- 3) wstrzymuje wypłatę świadczeń w całości lub części, jeżeli emeryt lub rencista korzystał ze świadczeń na podstawie nieprawdziwych dokumentów lub zeznań albo w innych wypadkach złej woli.

Dział IX

Postępowanie w sprawach świadczeń i wypłata świadczeń

Rozdział 1

Ogólne zasady postępowania

Art. 115.

1. Decyzje w sprawach świadczeń wydają i świadczenia te wypłacają, z uwzględnieniem ust. 2-4, organy rentowe właściwe ze względu na miejsce zamieszkania osoby zainteresowanej.
2. Wyznaczone przez Prezesa Zakładu jednostki organizacyjne Zakładu wydają decyzje w sprawie świadczeń i świadczenia te wypłacają:
  - 1) osobom zamieszkałym za granicą w państwie, z którym łączy Rzeczpospolitą Polską umowa międzynarodowa w dziedzinie ubezpieczeń społecznych;
  - 2) osobom, którym przy ustalaniu prawa i wysokości emerytury lub renty uwzględniono okresy ubezpieczenia, o których mowa w art. 8.
3. Osobom zamieszkałym za granicą w państwie, z którym nie łączy Rzeczpospolitą Polską umowa międzynarodowa w dziedzinie ubezpieczeń społecznych, decyzje w sprawach świadczeń wydają i świadczenia te wypłacają organy rentowe właściwe ze względu na ostatnie miejsce zamieszkania w Polsce osoby zainteresowanej (ubezpieczonego).
4. (uchylony).

Art. 116.

1. Postępowanie w sprawach świadczeń wszczyna się na podstawie wniosku zainteresowanego, chyba że ustawa stanowi inaczej.
  - 1a. Postępowanie o emeryturę wszczyna się z urzędu, jeżeli wiek emerytalny dla uprawnionych do świadczenia przedemerytalnego lub zasiłku przedemerytalnego wynosi 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn.
  - 1b. Postępowanie w sprawie świadczenia podlega umorzeniu, jeżeli osoba ubiegająca się o świadczenie zmarła przed wydaniem decyzji w sprawie tego świadczenia.
  - 1c. Przepisu ust. 1b nie stosuje się w sprawach, o których mowa w art. 136.
  - 1d. Przepisu ust. 1b nie stosuje się, jeżeli członek otwartego funduszu emerytalnego zmarł przed wydaniem decyzji, o ile w dniu śmierci spełniał warunki do emerytury.
2. Wniosek o emeryturę lub rentę może być wycofany, jednakże nie później niż do dnia uprawomocnienia się decyzji. W razie wycofania wniosku postępowanie w sprawie świadczeń podlega umorzeniu.

3. Wnioski w sprawie przyznania świadczeń zgłasza się w organie rentowym bezpośrednio lub za pośrednictwem płatnika składek, z uwzględnieniem art. 182.
4. Wnioski w sprawie przyznania świadczeń osobom, o których mowa w art. 115 ust. 2 i 3, zgłasza się w organach rentowych wymienionych w tych przepisach, z uwzględnieniem postanowień umów międzynarodowych.
5. Do wniosku w sprawie przyznania świadczeń powinny być dołączone dowody uzasadniające prawo do świadczeń i ich wysokości, określone w drodze rozporządzenia przez ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego.

Art. 116a.

Złożenie przez członka otwartego funduszu emerytalnego wniosku o emeryturę, o której mowa w art. 24 ust. 1, oznacza jednocześnie złożenie wniosku o ustalenie okresowej emerytury kapitałowej, o której mowa w ustawie z dnia 21 listopada 2008 r. o emeryturach kapitałowych.

Art. 117.

1. Okresy składkowe, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 2-9 i ust. 2 pkt 1 lit. b-d, pkt 2 lit. d i pkt 4-17, okresy nieskładkowe, o których mowa w art. 7, oraz okresy, o których mowa w art. 10 ust. 1 pkt 1, mogą być uwzględnione, jeżeli zostały udowodnione dokumentami (zaświadczeniami) lub wpisami w legitymacji ubezpieczeniowej bądź uznane orzeczeniem sądu, z uwzględnieniem ust. 3 i 4.
2. Przypadające po dniu wejścia w życie ustawy okresy składkowe, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1, okresy nieskładkowe, o których mowa w art. 7 pkt 1, oraz dane o podstawie wymiaru składek i wysokości wpłaconych składek podlegają uwzględnieniu na podstawie informacji zarejestrowanych na koncie ubezpieczonego.
3. Okresy osadzenia, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 8, na mocy wyroku - potwierdza prezes sądu okręgowego, a w przypadku osadzenia bez wyroku - Prezes Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.
4. Okresy, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 10 i art. 7 pkt 4, mogą być udowodnione dokumentami lub zeznaniami świadków. Oceny tych dokumentów i zeznań dokonuje, w drodze decyzji, Kierownik Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych zgodnie z przepisami o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego.
5. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, w drodze rozporządzenia, określa rodzaje dowodów niezbędnych do ustalenia prawa i wysokości świadczeń w przypadkach, gdy konto ubezpieczonego nie zawiera tych informacji.

Art. 118.

1. Organ rentowy wydaje decyzję w sprawie prawa do świadczenia lub ustalenia jego wysokości po raz pierwszy w ciągu 30 dni od wyjaśnienia ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania tej decyzji, z uwzględnieniem ust. 2 i 3 oraz art. 120.

- 1a. W razie ustalenia prawa do świadczenia lub jego wysokości orzeczeniem organu odwoławczego za dzień wyjaśnienia ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji uważa się również dzień wpływu prawomocnego orzeczenia organu odwoławczego, jeżeli organ rentowy nie ponosi odpowiedzialności za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji. Organ odwoławczy, wydając orzeczenie, stwierdza odpowiedzialność organu rentowego.
2. Jeżeli w wyniku decyzji zostało ustalone prawo do świadczenia oraz jego wysokość, organ rentowy dokonuje wypłaty świadczenia w terminie określonym w ust. 1.
3. Jeżeli na podstawie przedstawionych środków dowodowych nie jest możliwe ustalenie prawa lub wysokości świadczenia, za datę wyjaśnienia ostatniej okoliczności, o której mowa w ust. 1, uważa się datę końcową dodatkowego terminu do przedstawienia niezbędnych dowodów, wyznaczonego przez organ rentowy, albo datę przedstawienia tych dowodów.
4. Przy dokonywaniu wypłaty wynikającej z decyzji ponownie ustalającej prawo do świadczenia lub jego wysokość, ust. 1-3 stosuje się odpowiednio, z zastrzeżeniem ust. 5.
5. Wypłata świadczenia wynikająca z decyzji, o której mowa w ust. 4, następuje w najbliższym terminie płatności świadczenia albo w następnym terminie płatności, jeżeli okres między datą wyjaśnienia ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania tej decyzji a najbliższym terminem płatności jest krótszy niż 30 dni.
6. Przepisów ust. 1-5 nie stosuje się, jeżeli umowy międzynarodowe stanowią inaczej.
7. Od decyzji organu rentowego przysługują osobie zainteresowanej środki odwoławcze określone w odrębnych przepisach.

Art. 119.

1. Organ rentowy wydaje decyzję o przyznaniu renty z tytułu okresowej niezdolności do pracy na okres wskazany w orzeczeniu lekarza orzecznika lub w orzeczeniu komisji lekarskiej.
2. W razie orzeczenia o celowości przekwalifikowania zawodowego organ rentowy wydaje decyzję o przyznaniu renty szkoleniowej na okres 6 miesięcy i kieruje zainteresowanego do powiatowego urzędu pracy w celu poddania przekwalifikowaniu zawodowemu.
3. Na wniosek starosty organ rentowy wydaje decyzję o przedłużeniu prawa do renty szkoleniowej na okres wskazany w tym wniosku, z uwzględnieniem przepisu art. 60 ust. 2.
4. Organ rentowy ponownie kieruje zainteresowanego do lekarza orzecznika, jeżeli starosta zawiadomi o braku możliwości przekwalifikowania do innego zawodu.

Art. 120.

Jeżeli prawo do świadczeń zostało udowodnione, ale zainteresowany nie przedłożył dowodów niezbędnych do ustalenia wysokości świadczeń, organ rentowy przyznaje

zainteresowanemu świadczenia w kwocie zaliczkowej zbliżonej do kwoty przewidywanych świadczeń.

Art. 121.

1. Wyciągi z akt stanu cywilnego, zaświadczenia wydawane w celu ustalenia uprawnień do świadczeń oraz pisma o wydanie tych dokumentów są wolne od opłat.
2. W sprawach świadczeń przewidzianych w ustawie osoby zainteresowane i organy rentowe są zwolnione od wszelkich opłat, z wyłączeniem opłat ponoszonych na podstawie art. 16 ust. 4 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz.U. Nr 210, poz. 2135).

Art. 122.

1. Organy administracji rządowej, samorządowej i pracodawcy są zobowiązane do udzielania organom rentowym pomocy i informacji w sprawach świadczeń przewidzianych w ustawie.
2. Podmioty, o których mowa w ust. 1, są zobowiązane - na wniosek osób zainteresowanych lub organu rentowego - do nieodpłatnego poświadczania własnoręczności lub autentyczności podpisów na oświadczeniach (deklaracjach) i formularzach rentowych wymaganych do uzyskania lub pobierania rent z instytucji zagranicznych.
3. Przepis ust. 2 nie narusza przepisów art. 96 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. - Prawo o notariacie (Dz.U. z 2002 r. Nr 42, poz. 369 oraz z 2003 r. Nr 49, poz. 408, Nr 124, poz. 1152 i Nr 217, poz. 2142).

Art. 123.

Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, w drodze rozporządzenia, określa szczegółowy tryb postępowania w sprawach ustalania prawa do świadczeń pieniężnych przewidzianych w ustawie.

Art. 124.

W postępowaniu w sprawach o świadczenia określone w ustawie stosuje się przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego, chyba że niniejsza ustawa stanowi inaczej.

Rozdział 2

Obowiązki płatników składek, świadczeniobiorców oraz innych podmiotów

Art. 125.

1. Pracodawcy obowiązani są do:
  - 1) współdziałania z pracownikiem w gromadzeniu dokumentacji niezbędnej do przyznania świadczenia;

- 2) wydawania pracownikowi lub organowi rentowemu zaświadczeń niezbędnych do ustalenia prawa do świadczeń i ich wysokości;
  - 3) przygotowania wniosku o emeryturę i przedłożenia go za zgodą pracownika organowi rentowemu nie później niż na 30 dni przed zamierzonym terminem przejścia pracownika na emeryturę, z uwzględnieniem art. 182;
  - 4) przygotowania, za zgodą pracownika, wniosku o rentę z tytułu niezdolności do pracy i przedłożenia go organowi rentowemu na 30 dni przed ustaniem prawa do zasiłków chorobowych;
  - 5) poinformowania bezzwłocznie, po śmierci pracownika, pozostałej po nim rodziny o warunkach uzyskania renty rodzinnej, przygotowania wniosku o rentę i przedłożenia go organowi rentowemu.
2. Przepisy ust. 1 stosuje się odpowiednio do innych płatników składek, z wyjątkiem zleceniodawców, osób fizycznych zatrudniających pracowników, niewypłacających świadczeń z ubezpieczenia chorobowego oraz płatników składek, którzy opłacają składkę za siebie i osoby współpracujące.

Art. 125a.

1. Płatnik składek jest zobowiązany, na żądanie organu rentowego, do wystawienia dokumentów (zaświadczeń) w celu udowodnienia okresów składkowych, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1, oraz okresów nieskładkowych, o których mowa w art. 7 pkt 1, z uwzględnieniem ust. 2 i 5.
2. Płatnik składek jest zobowiązany do wystawienia dokumentów (zaświadczeń) w celu udowodnienia okresów pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, okresów pracy górniczej oraz okresów pracy na kolei.
3. Płatnik składek jest zobowiązany do wystawienia zaświadczenia o wysokości przychodu stanowiącego podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, wypłaconego za okresy, za które przychód ten przysługuje, a także o wysokości wypłaconych wynagrodzeń za czas niezdolności do pracy, świadczeń i zasiłków oraz innych należności, o których mowa w art. 15 ust. 3.
4. Płatnik składek jest zobowiązany przechowywać listy płac, karty wynagrodzeń albo inne dowody, na podstawie których następuje ustalenie podstawy wymiaru emerytury lub renty, przez okres 50 lat od dnia zakończenia przez ubezpieczonego pracy u danego płatnika.
5. Od osoby opłacającej składki na własne ubezpieczenia społeczne organ rentowy może żądać przedłożenia dowodów potwierdzających opłacanie składek oraz wysokości podstawy wymiaru składek za okres przypadający po dniu 31 grudnia 1998 r.

Art. 126.

Osoba, która złożyła wniosek o przyznanie świadczenia, do którego prawo jest uzależnione od stwierdzenia niezdolności do pracy, oraz osoba mająca ustalone prawo do takiego świadczenia jest zobowiązana, na żądanie organu rentowego, poddać się badaniom lekarskim oraz, na wniosek lekarza orzecznika lub na wniosek komisji lekarskiej, badaniom psychologicznym, jeżeli są one niezbędne do ustalenia prawa do świadczeń określonych ustawą. Przepis art. 134 ust. 1 pkt 3 stosuje się odpowiednio.

Art. 127.

1. Emeryt lub rencista jest zobowiązany zawiadomić organ rentowy o podjęciu działalności, o której mowa w art. 104 ust. 1-4, i o wysokości osiąganego z tego tytułu przychodu, a po upływie roku kalendarzowego - o wysokości tego przychodu uzyskanego w poprzednim roku kalendarzowym.
- 1a. Obowiązek określony w ust. 1 nie dotyczy emerytów, którzy 60 lat (kobiety) lub 65 lat (mężczyźni) ukończyli przed podjęciem działalności, o której mowa w art. 104 ust. 1-4.
2. Obowiązki określone w ust. 1 spoczywają odpowiednio na pracodawcy i zleceniodawcy, a w przypadku osoby pełniącej służbę - na właściwej komórce kadrowej.

Art. 128.

1. Na żądanie organu rentowego emeryt lub rencista jest zobowiązany do potwierdzenia własnoręcznym podpisem istnienia dalszego prawa do pobierania świadczeń określonych ustawą.
2. W razie zaistnienia okoliczności uniemożliwiających lub utrudniających emerytowi lub renciście złożenie tego podpisu, istnienie dalszego prawa do pobierania świadczeń przez tego emeryta lub rencistę może potwierdzić własnoręcznym podpisem upoważniona osoba sprawująca faktyczną opiekę nad emerytem lub rencistą.
3. Własnoręczność podpisu osób, o których mowa w ust. 1 i 2, potwierdzają nieodpłatnie właściwe organy administracji rządowej lub jednostek samorządu terytorialnego.
4. Przepis ust. 3 nie narusza przepisów art. 96 ustawy - Prawo o notariacie.
5. W razie niespełnienia wymogu, o którym mowa w ust. 1, przepisy art. 101 i 134 stosuje się odpowiednio.

Rozdział 3**Ogólne zasady wypłaty świadczeń****Art. 129.**

1. Świadczenia wypłaca się poczynając od dnia powstania prawa do tych świadczeń, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu, z uwzględnieniem ust. 2.
2. W razie zgłoszenia wniosku o rentę rodzinną w miesiącu przypadającym bezpośrednio po miesiącu, w którym nastąpiła śmierć ubezpieczonego, emeryta lub rencisty, rentę rodzinną wypłaca się od dnia śmierci, nie wcześniej jednak niż od dnia spełnienia warunków do renty przez uprawnionych członków rodziny.
3. Warunkiem podjęcia wypłaty emerytury, o której mowa w art. 24 ust. 1, dla członka otwartego funduszu emerytalnego po ukończeniu wieku 65 lat jest złożenie wniosku o ustalenie prawa do dożywotniej emerytury kapitałowej albo

oświadczenie, o którym mowa w art. 17 ust. 5 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o emeryturach kapitałowych.

Art. 130.

1. Świadczenia wypłaca się za miesiące kalendarzowe w dniu ustalonym w decyzji organu rentowego jako termin płatności świadczeń, z uwzględnieniem ust. 4 i 5, chyba że umowy międzynarodowe stanowią inaczej.
2. Świadczenia wypłaca się osobom uprawnionym, za pośrednictwem osób prawnych prowadzących działalność w zakresie doręczania świadczeń, albo na wniosek tej osoby na jej rachunek w banku lub w spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej, z uwzględnieniem ust. 3.
- 2a. Przepis ust. 2 stosuje się odpowiednio do osób sprawujących opiekę prawną nad osobami uprawnionymi do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy oraz osób sprawujących opiekę nad osobami, o których mowa w art. 131 ust. 1.
- 2b. Przepisu ust. 2 nie stosuje się w przypadku, gdy osoba sprawująca opiekę prawną nad osobami uprawnionymi do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy oraz osoba sprawująca opiekę nad osobami, o których mowa w art. 131 ust. 1, odbywa karę pozbawienia wolności, karę aresztu wojskowego albo karę aresztu za wykroczenie lub jest tymczasowo aresztowana.
3. Osobie odbywającej karę pozbawienia wolności, karę aresztu wojskowego albo karę aresztu za wykroczenie oraz osobie tymczasowo aresztowanej świadczenia wypłaca się za pośrednictwem osób prawnych prowadzących działalność w zakresie doręczania świadczeń:
  - 1) pod adresem zakładu karnego lub aresztu;
  - 2) na wniosek tej osoby - na jej rachunek w banku albo osobie wskazanej przez tę osobę, po uprzednim pouczeniu o okolicznościach, o których mowa w art. 138 ust. 2 pkt 1.
4. Za dzień wypłaty świadczeń przekazywanych za granicę uważa się dzień przekazania należności do banku lub innej instytucji pośredniczącej w wypłacie świadczeń.
5. Świadczenia przekazywane za granicę, ustalone w kwotach niższych od najniższej emerytury, mogą być wypłacane w innych niż określone w ust. 1 terminach ustalonych w decyzji organu rentowego.

Art. 131.

1. Rentę rodzinną lub jej część, o której mowa w art. 74 ust. 2, przysługującą:
  - 1) osobie małoletniej,
  - 2) osobie pełnoletniej, nad którą ustanowiona została opieka prawna,wypłaca się osobom sprawującym opiekę nad tymi osobami, po uprzednim pouczeniu o okolicznościach, o których mowa w art. 138 ust. 2 pkt 1, z zastrzeżeniem ust. 5 i 6.
2. Część renty rodzinnej, przysługującą osobie pełnoletniej innej niż wymieniona w ust. 1 pkt 2, wypłaca się - na wniosek tej osoby - innej osobie pełnoletniej uprawnionej do części tej renty rodzinnej albo osobie, która sprawowała opiekę nad

- wnioskodawcą przed osiągnięciem pełnoletności, po uprzednim pouczeniu o okolicznościach, o których mowa w art. 138 ust. 2 pkt 1.
3. W razie ujawnienia okoliczności powodujących konieczność dokonania podziału renty po raz pierwszy lub zmiany warunków dotychczasowego podziału renty, organ rentowy wypłaca wyrównanie świadczenia od miesiąca ujawnienia tych okoliczności.
  4. Kwoty wypłacone przed dokonaniem podziału renty rodzinnej za okres, za który ustala się ten podział:
    - 1) zalicza się na poczet kwot przysługujących w wyniku dokonania tego podziału, jeżeli za okres ten przysługuje wyrównanie świadczenia;
    - 2) nie podlegają dochodzeniu, jeżeli w wyniku podziału ustalono, że za okres ten przysługiwało świadczenie w niższej wysokości.
  5. W przypadku pobytu sieroty zupełnej w zakładzie specjalnym, w domu dziecka lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej rentę rodzinną wraz z dodatkiem dla sieroty zupełnej wpłaca się na rachunek oszczędnościowy w banku, wskazanym przez kierownika placówki lub opiekuna ustanowionego przez sąd.
  6. W przypadku pobytu w zakładzie specjalnym, w domu dziecka lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej więcej niż jednej sieroty zupełnej uprawnionych do jednej renty rodzinnej, każdej z nich wypłaca się przysługującą jej część renty oraz dodatek dla sieroty zupełnej. Przepis ust. 5 stosuje się odpowiednio.

Art. 132.

Emerytowi lub renciście, który zamieszkał za granicą, świadczenie wypłaca się - na jego wniosek - osobie przez niego upoważnionej do odbioru, zamieszkałej w kraju, lub na rachunek bankowy emeryta lub rencisty w kraju, chyba że umowy międzynarodowe stanowią inaczej.

Art. 133.

1. W razie ponownego ustalenia przez organ rentowy prawa do świadczeń lub ich wysokości, przyznane lub podwyższone świadczenia wypłaca się, poczynając od miesiąca, w którym powstało prawo do tych świadczeń lub do ich podwyższenia, jednak nie wcześniej niż:
  - 1) od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek o ponowne rozpatrzenie sprawy lub wydano decyzję z urzędu, z zastrzeżeniem art. 107a ust. 3;
  - 2) za okres 3 lat poprzedzających bezpośrednio miesiąc, o którym mowa w pkt 1, jeżeli odmowa lub przyznanie niższych świadczeń były następstwem błędu organu rentowego lub odwoławczego.
2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio również w razie ponownego ustalenia prawa do świadczeń lub ich wysokości wskutek wznowienia postępowania przed organami odwoławczymi albo wskutek kasacji, z tym że za miesiąc zgłoszenia wniosku przyjmuje się miesiąc wniesienia wniosku o wznowienie postępowania lub o kasację.

Art. 134.

1. Wypłatę świadczeń wstrzymuje się, jeżeli:

- 1) powstaną okoliczności uzasadniające zawieszenie prawa do świadczeń lub ustanie tego prawa;
- 2) osoba pobierająca świadczenia mimo pouczenia lub żądania organu rentowego nie przedłoży dowodów stwierdzających dalsze istnienie prawa do świadczeń;
- 3) osoba uprawniona do świadczeń nie poddała się badaniu lekarskiemu lub psychologicznemu, bez uzasadnionych przyczyn, mimo wezwania organu rentowego;
- 4) okaże się, że prawo do świadczeń nie istniało;
- 5) świadczenia nie mogą być doręczone z przyczyn niezależnych od organu rentowego.

2. Wstrzymanie wypłaty świadczeń następuje poczynając od miesiąca:

- 1) przypadającego po miesiącu, w którym ustało prawo do świadczenia ustalone wskutek okresowej niezdolności do pracy;
- 2) w którym została wydana decyzja o wstrzymaniu wypłaty w przypadkach, o których mowa w ust. 1 pkt 1-4, albo od następnego miesiąca, jeżeli wcześniejsze wstrzymanie wypłaty nie było możliwe;
- 3) za który przysługiwało świadczenie niedoręczone w przypadkach, o których mowa w ust. 1 pkt 5.

3. Przepis ust. 2 pkt 2 stosuje się odpowiednio, jeżeli powstaną okoliczności uzasadniające zmniejszenie wysokości świadczeń.

4. Decyzji o wstrzymaniu wypłaty świadczeń nie wydaje się w przypadkach określonych w art. 102 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 i 3.

Art. 135.

1. W razie ustania przyczyny powodującej wstrzymanie wypłaty świadczenia, wypłatę wznawia się od miesiąca ustania tej przyczyny, jednak nie wcześniej niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek o wznowienie wypłaty lub wydano z urzędu decyzję o jej wznowieniu, z uwzględnieniem ust. 2.

2. W przypadkach określonych w art. 134 ust. 1 pkt 5 wypłatę świadczenia wznawia się od miesiąca, w którym ją wstrzymano, jednak za okres nie dłuższy niż 3 lata poprzedzające bezpośrednio miesiąc, w którym zgłoszono wniosek o wznowienie wypłaty.

3. Jeżeli wstrzymanie wypłaty świadczeń nastąpiło na skutek błędu organu rentowego, wypłatę wznawia się poczynając od miesiąca, w którym je wstrzymano, jednak za okres nie dłuższy niż 3 lata poprzedzające bezpośrednio miesiąc, w którym zgłoszono wniosek o wznowienie wypłaty lub wydano decyzję z urzędu o jej wznowieniu.

Art. 136.

1. W razie śmierci osoby, która zgłosiła wniosek o świadczenia określone ustawą, świadczenia należne jej do dnia śmierci wypłaca się małżonkowi, dzieciom, z

którymi prowadziła wspólne gospodarstwo domowe, a w razie ich braku - małżonkowi i dzieciom, z którymi osoba ta nie prowadziła wspólnego gospodarstwa domowego, a w razie ich braku - innym członkom rodziny uprawnionym do renty rodzinnej lub na których utrzymaniu pozostawała ta osoba.

2. Osoby wymienione w ust. 1 mają prawo do udziału w dalszym prowadzeniu postępowania o świadczenia, nieukończonego wskutek śmierci osoby, która o te świadczenia wystąpiła.
3. Roszczenia o wypłatę świadczeń, o których mowa w ust. 1, wygasają po upływie 12 miesięcy od dnia śmierci osoby, której świadczenia przysługiwały, chyba że przed upływem tego okresu zgłoszony zostanie wniosek o dalsze prowadzenie postępowania.

Art. 137.

Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, w drodze rozporządzenia, określa szczegółowe zasady wypłaty świadczeń.

Rozdział 4

Zwrot nienależnie pobranych świadczeń, egzekucja i potrącenia ze świadczeń

Art. 138.

1. Osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu.
2. Za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się:
  - 1) świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania;
  - 2) świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą świadczenia.
3. Za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się również świadczenia wypłacone z przyczyn niezależnych od organu rentowego osobie innej niż wskazana w decyzji tego organu.
4. Nie można żądać zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń za okres dłuższy niż 12 miesięcy, jeżeli osoba pobierająca świadczenia zawiadomiła organ rentowy o zajściu okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, a mimo to świadczenia były jej nadal wypłacane, w pozostałych zaś wypadkach - za okres dłuższy niż 3 lata, z zastrzeżeniem ust. 5.
5. Kwoty nienależnie pobranych świadczeń w związku z osiągnięciem przychodów, o których mowa w art. 104 ust. 1, podlegają zwrotowi za okres nie dłuższy niż 1 rok kalendarzowy poprzedzający rok, w którym wydano decyzję o rozliczeniu świadczenia, jeżeli osoba pobierająca to świadczenie powiadomiła organ rentowy o osiągnięciu przychodu, w pozostałych zaś przypadkach - za okres nie dłuższy niż 3 lata kalendarzowe poprzedzające rok wydania tej decyzji.

6. Organ rentowy może odstąpić od żądania zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń w całości lub w części, zmniejszyć wysokość potrąceń, ustaloną zgodnie z art. 140 ust. 4 pkt 1, lub zawiesić dokonywanie tych potrąceń na okres nie dłuższy niż 12 miesięcy, jeżeli zachodzą szczególnie uzasadnione okoliczności.

ad. pkt 7 ust. 1 w art. 139 - ustawa o funduszu alimentacyjnym traci moc z dn. 1.05. 2004 r. (Dz.U. z 2003 r. Nr 228, poz. 2255)

Art. 138a.

Bank i spółdzielcza kasa oszczędnościowo-kredytowa są zobowiązane zwrócić Zakładowi kwoty świadczeń przekazane na rachunek w banku lub spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej za miesiące następujące po miesiącu, w którym nastąpiła śmierć świadczeniobiorcy. Przepis art. 144 ust. 1 stosuje się odpowiednio.

Art. 139.

1. Ze świadczeń pieniężnych określonych w ustawie - po odliczeniu składki na ubezpieczenie zdrowotne oraz zaliczki i innych należności z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych - podlegają potrąceniu, z uwzględnieniem art. 141, następujące należności:
- 1) świadczenia wypłacane w kwocie zaliczkowej, a następnie kwoty świadczenia lub świadczeń podlegające rozliczeniu w trybie określonym w art. 98 ust. 3;
  - 2) kwoty nienależnie pobranych emerytur, rent i innych świadczeń z tytułu:
    - a) zaopatrzenia emerytalnego oraz ubezpieczenia społecznego za okres przed dniem wejścia w życie ustawy,
    - b) ubezpieczeń społecznych, o których mowa w ustawie o systemie ubezpieczeń społecznych, wraz z odsetkami za zwłokę w ich spłacie,
    - c) zaopatrzenia określonego w odrębnych przepisach;
  - 3) sumy egzekwowane na mocy tytułów wykonawczych na zaspokojenie należności alimentacyjnych;
  - 4) należności alimentacyjne potrącane na wniosek wierzyciela na podstawie przedłożonego przez niego tytułu wykonawczego;
  - 5) sumy egzekwowane na mocy tytułów wykonawczych na pokrycie należności innych niż świadczenia alimentacyjne;
  - 6) kwoty nienależnie pobranych zasiłków rodzinnych lub pielęgnacyjnych oraz świadczeń rodzinnych w razie braku możliwości potrącenia z wypłacanych zasiłków rodzinnych, pielęgnacyjnych oraz świadczeń rodzinnych, wraz z odsetkami za zwłokę w ich spłacie;
  - 7) kwoty nienależnie pobranych świadczeń z funduszu alimentacyjnego;
  - 8) zasiłki wypłacone z tytułu pomocy społecznej, jeżeli przy wypłacie zastrzeżono ich potrącenie, oraz zasiłek stały lub zasiłek okresowy wypłacone na podstawie przepisów o pomocy społecznej za okres, za który przyznano emeryturę lub rentę;
  - <9) zasiłki i świadczenia wypłacone na podstawie przepisów o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu za okres, za który przyznano prawo do emerytury lub renty;>**

pkt 9 w ust. 1 w art. 139:
- uchylony z dn. 1.06. 2004 r. (Dz.U. 2004 r. Nr 99, poz. 1001),
- nowe brzmienie wchodzi w życie z dn. 1.07.2004 r. (Dz.U. 2004 r. Nr 121, poz. 1264)

- 10) z tytułu odpłatności za pobyt osób uprawnionych do świadczeń w domach pomocy społecznej, zakładach opiekuńczo-leczniczych lub zakładach pielęgnacyjno-opiekuńczych - na wniosek dyrektorów tych placówek.
2. Odliczenie składki na ubezpieczenie zdrowotne nie może przekraczać zaliczki i innych należności z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych.
3. Potrącenia należności wymienionych w ust. 1 dokonuje się w kolejności podanej w tym przepisie.
4. Przy dokonywaniu potrąceń, o których mowa w ust. 1 pkt 4, potrąca się w pierwszej kolejności alimenty zaległe za okres wskazany w tytule wykonawczym, pod warunkiem uzyskania od wierzyciela oświadczenia, że nie zostały w inny sposób uiszczone przez dłużnika.

Art. 140.

1. Potrącenia, o których mowa w art. 139, mogą być dokonywane, z zastrzeżeniem art. 141, w następujących granicach:
  - 1) świadczeń alimentacyjnych, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 3 - do wysokości 60% świadczenia;
  - 2) należności egzekwowanych związanych z:
    - a) odpłatnością za pobyt w domach pomocy społecznej,
    - b) odpłatnością za pobyt w zakładach opiekuńczo-leczniczych,
    - c) odpłatnością za pobyt w zakładach pielęgnacyjno-opiekuńczych, do wysokości 50% świadczenia;
  - 3) innych egzekwowanych należności - do wysokości 25% świadczenia.
2. Jeżeli sumy, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 3, mają być potrącone na rzecz kilku wierzycieli, a łączna suma, która może być potrącona, nie wystarcza na pełne pokrycie egzekwowanych należności, organ rentowy dokonuje przekazania potrąconych kwot po uzyskaniu rozstrzygnięcia organu egzekucyjnego. Do czasu uzyskania tego rozstrzygnięcia kwoty te pozostają w depozycie Zakładu.
- 2a. Przepisy ust. 2 stosuje się odpowiednio w przypadku potrącania sum, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 5.
3. Przepis ust. 2 stosuje się odpowiednio w przypadku zbiegu egzekucji sum, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 3, z potrąceniem należności alimentacyjnych, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 4.
4. Potrącenia, z zastrzeżeniem art. 141, nie mogą przekraczać:
  - 1) 50% miesięcznego świadczenia - jeżeli potrąceniu podlegają należności, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 1 i 2 oraz w pkt 6-9;
  - 2) 60% miesięcznego świadczenia - jeżeli potrąceniu podlegają należności alimentacyjne, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 4;
  - 3) 65% miesięcznego świadczenia - jeżeli potrąceniu podlegają należności, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 10.
5. Jeżeli należności alimentacyjne, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 4, mają być potrącone na rzecz kilku wierzycieli, a łączna suma, która może być potrącona, nie wystarcza na pełne pokrycie tych należności, potrącenia ustala się pro-

porcjonalnie do wysokości udziału każdej z tych należności w łącznej sumie należności określonych w tytułach wykonawczych dla bieżących należności.

6. W przypadku zbiegu:

- 1) potrąceń sum egzekwowanych, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 3 i 5, potrącenia nie mogą przekraczać łącznie:
  - a) 60% świadczenia, jeżeli podlegają potrąceniu należności alimentacyjne,
  - b) 50% świadczenia, jeżeli podlegają potrąceniu należności inne niż alimentacyjne, z zastrzeżeniem lit. c,
  - c) 25% świadczenia, jeżeli podlegają potrąceniu wyłącznie należności egzekwowane, o których mowa w art. 140 ust. 1 pkt 3;
- 2) potrąceń sum egzekwowanych, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 3 i 5, z potrąceniami innych należności, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 1, 2, 4 i 6-9 - stosuje się odpowiednio przepis pkt 1 lit. a i b;
- 3) potrąceń, o których mowa w ust. 4 pkt 1 i 2 - stosuje się odpowiednio przepis pkt 1 lit. a i b.

6a. W przypadku zbiegu potrąceń, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 10, z potrąceniami, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 1-9, potrącenia nie mogą przekraczać łącznie 70% świadczenia.

7. Wysokość części świadczenia podlegającego egzekucjom, o których mowa w ust. 1, oraz wysokość potrąceń, o których mowa w ust. 4, a także wysokość części świadczenia podlegającego potrąceniom, o których mowa w ust. 6 i 6a, oraz ustaloną orzeczeniem sądu, ugodą sądową lub aktem notarialnym procentową wysokość potrąceń ze świadczeń z tytułu należności alimentacyjnych bez wskazania sposobu ich naliczania, ustala się od kwoty świadczenia przed odliczeniem miesięcznej zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych oraz składki na ubezpieczenie zdrowotne.

8. Przepisy ust. 1-7 stosuje się odpowiednio przy dokonywaniu potrąceń z renty rodzinnej, do której uprawniona jest więcej niż jedna osoba, przy czym granice potrąceń ustala się proporcjonalnie do części renty podlegającej tym potrąceniom.

Art. 141.

1. Emerytury i renty są wolne od egzekucji i potrąceń, z zastrzeżeniem ust. 2, w części odpowiadającej:

- 1) 50% kwoty najniższej emerytury lub renty - zależnie od rodzaju pobieranego przez emeryta (rencistę) świadczenia - przy potrącaniu:
  - a) należności, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 3, wraz z kosztami i opłatami egzekucyjnymi,
  - b) należności, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 4,
  - c) należności, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 5, wraz z kosztami i opłatami egzekucyjnymi;
- 2) 60% kwoty najniższej emerytury lub renty - przy potrącaniu należności, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 1 i 2 i 6-9;
- 3) 20% najniższej emerytury lub renty - przy potrącaniu należności, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 10.

2. Kwoty emerytur i rent przyznanych z uwzględnieniem okresów ubezpieczenia za granicą, wolne od potrąceń i egzekucji, ustala się proporcjonalnie do wypłacanego świadczenia.
3. Kwoty wolne od potrąceń i egzekucji ustala się dla emerytur i rent wraz ze wszystkimi wzrostami, zwiększeniami, dodatkami oraz innymi świadczeniami wypłacanymi wraz z emeryturą lub rentą na podstawie odrębnych przepisów, z wyłączeniem świadczeń rodzinnych oraz dodatku dla sierot zupełnych i dodatku pielęgnacyjnego.
4. W razie zbiegu uprawnień do dwóch lub więcej świadczeń pieniężnych kwotę wolną od egzekucji i potrąceń ustala się od jednego - wyższego świadczenia.

Art. 142.

W zakresie nieuregulowanym w art. 139-141 do egzekucji ze świadczeń pieniężnych stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania cywilnego albo przepisy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

Art. 143.

W razie przyznania lub podwyższenia świadczeń za okres wsteczny organ rentowy ma prawo potrącić na zaspokojenie należności, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 1 i 2, 4 i 6-10, kwotę wyrównania należną do miesiąca poprzedzającego miesiąc, w którym wydano decyzję ustalającą prawo do świadczeń lub decyzję ustalającą prawo do świadczeń w podwyższonej wysokości.

Art. 143a.

W przypadku dokonywania potrąceń należności z tytułu odpłatności za pobyt osób uprawnionych do świadczeń w placówkach, o których mowa w art. 139 ust. 1 pkt 10, należności z tego tytułu przekazane za okres po dniu śmierci świadczeniobiorcy podlegają zwrotowi przez właściwą placówkę albo organ nadrzędny w stosunku do tej placówki. Przepis art. 134 ust. 1 pkt 3 stosuje się odpowiednio.

Art. 144.

1. Od osób nieuprawnionych do pobierania świadczeń określonych w ustawie kwoty nienależnie pobranych świadczeń, o których mowa w art. 138 ust. 2 i 3, podlegają ściągnięciu w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, na podstawie prawomocnej decyzji organu rentowego.
2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do osób, którym wypłaca się świadczenie zmniejszone wskutek osiągnięcia przychodów określonych w art. 104 ust. 1, jeżeli nie można potrącić nienależnie pobranych świadczeń, o których mowa w ust. 1, na zasadach określonych w ustawie.

Dział X **Przepisy zmieniające, przejściowe i końcowe**

Rozdział 1 **Zmiany w przepisach obowiązujących**

Art. 145-172. (pominięte).

Rozdział 2 **Przepisy przejściowe**

Art. 173.

1. Dla ubezpieczonych urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r., którzy przed dniem wejścia w życie ustawy opłacali składki na ubezpieczenie społeczne lub za których składki opłacali płatnicy składek, ustala się kapitał początkowy.
- 1a. Kapitał początkowy ustala się także dla zwolnionych ze służby: żołnierzy zawodowych i funkcjonariuszy Policji, Urzędu Ochrony Państwa, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej oraz Służby Więziennej, urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r., jeżeli przed dniem 1 stycznia 1999 r. pozostawali oni w służbie i nie mają ustalonego prawa do świadczeń określonych w przepisach o zaopatrzeniu emerytalnym tych osób.
- 1b. Przepis ust. 1a stosuje się również do funkcjonariuszy, o których mowa w ust. 1a, którzy po zwolnieniu ze służby nabyli prawo do policyjnego zaopatrzenia emerytalnego, a następnie utracili to prawo w związku ze skazaniem prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo umyślne lub przestępstwo skarbowe umyślne, ścigane z oskarżenia publicznego, popełnione w związku z wykonywaniem czynności służbowych i w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej, albo za przestępstwo określone w art. 258 Kodeksu karnego lub wobec którego orzeczono prawomocnie środek karny pozbawienia praw publicznych za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe popełnione przed zwolnieniem ze służby.
2. Kapitał początkowy stanowi równowartość kwoty obliczonej według zasad określonych w art. 174 pomnożonej przez wyrażone w miesiącach średnie dalsze trwanie życia ustalone zgodnie z art. 26 ust. 3 dla osób w wieku 62 lat.
3. Wartość kapitału początkowego ustala się na dzień wejścia w życie ustawy.
4. Pierwszej waloryzacji kapitału początkowego dokonuje się od dnia 1 czerwca 2000 r. przez pomnożenie tego kapitału wskaźnikiem wzrostu przeciętnego wynagrodzenia z 1999 r., pomniejszonego o naliczone i potrącone od ubezpieczonego składki na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i chorobowe, w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia za 1998 r.
5. Drugiej waloryzacji przeprowadzanej od dnia 1 czerwca 2001 r. dokonuje się na zasadach określonych w art. 25 ust. 3-5, 9 i 10 oraz w art. 25a.
- 5a. Trzeciej waloryzacji przeprowadzanej od dnia 1 czerwca 2002 r. oraz kolejnych dokonuje się na zasadach określonych w art. 25 ust. 3-8 i 10 oraz w art. 25a.

6. Kapitał początkowy ewidencjonowany jest na koncie ubezpieczonego.
- 6a. W wyniku przeprowadzonej waloryzacji kapitał początkowy nie może ulec obniżeniu.

Art. 174.

1. Kapitał początkowy ustala się na zasadach określonych w art. 53, z uwzględnieniem ust. 2-12.
2. Przy ustalaniu kapitału początkowego przyjmuje się przebyte przed dniem wejścia w życie ustawy:
  - 1) okresy składkowe, o których mowa w art. 6,
  - 2) okresy nieskładkowe, o których mowa w art. 7 pkt 5,
  - 3) okresy nieskładkowe, o których mowa w art. 7 pkt 1-4 i 6-12, w wymiarze nie większym niż określony w art. 5 ust. 2.
3. Podstawę wymiaru kapitału początkowego ustala się na zasadach określonych w art. 15, 16, 17 ust. 1 i 3 oraz art. 18, z tym że okres kolejnych 10 lat kalendarzowych ustala się z okresu od dnia 1 stycznia 1980 r. do dnia 31 grudnia 1998 r.
- 3a. Przepis art. 17 ust. 1 stosuje się odpowiednio, jeżeli nie można ustalić podstawy wymiaru kapitału początkowego w myśl art. 15 ust. 1 dla ubezpieczonego urodzonego przed dniem 31 grudnia 1968 r. z powodu nauki w szkole wyższej, o której mowa w art. 7 pkt 9.
4. Do obliczenia kapitału początkowego dla osoby mającej ustalone prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy przyjmuje się, na jej wniosek, wskaźnik wysokości podstawy wymiaru renty przyjęty w decyzji ustalającej prawo do renty po raz pierwszy lub ponownie ustalającej jej wysokość. W przypadku gdy renta została przyznana przed dniem 15 listopada 1991 r., do ustalenia kapitału początkowego przyjmuje się wskaźnik wysokości podstawy wymiaru ustalony w wyniku rewaloryzacji, chyba że po tej dacie ponownie była ustalana jego wysokość.
5. Jeżeli z powodu niemożności ustalenia podstawy wymiaru renty jej wysokość została ustalona w kwocie najniższej renty, do ustalenia podstawy wymiaru kapitału początkowego przyjmuje się najniższe wynagrodzenie pracowników obowiązujące w okresie przyjętym do obliczenia podstawy wymiaru renty.
6. Przepisy ust. 5 stosuje się odpowiednio do ustalenia kapitału początkowego osób uznanych za repatriantów.
7. Do obliczenia kapitału początkowego przyjmuje się kwotę bazową wynoszącą 100% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w II kwartale kalendarzowym 1998 r.
8. Przy obliczaniu kapitału początkowego część kwoty bazowej wynoszącej 24% tej kwoty mnoży się przez współczynnik proporcjonalny do wieku ubezpieczonego oraz okresu składkowego i nieskładkowego osiągniętego do dnia 31 grudnia 1998 r. Współczynnik ten oblicza się według następującego wzoru:

$$p = \sqrt{\frac{\text{wiek ubezpieczonego} - 18}{\text{staż ubezpieczeniowy}} \cdot x}$$

wiek emerytalny - 18

wymagany staż

gdzie:

„p” - oznacza współczynnik;

wiek ubezpieczonego - oznacza wiek w dniu 31 grudnia 1998 r.;

wiek emerytalny - oznacza 60 - dla kobiet i 65 - dla mężczyzn;

staż ubezpieczeniowy - oznacza udowodniony okres składkowy i nieskładkowy;

wymagany staż - oznacza 20 - dla kobiet i 25 - dla mężczyzn;

z zastrzeżeniem ust. 12.

9. Staż ubezpieczonego, o którym mowa w ust. 8, określa się w pełnych latach, z tym że jeżeli ubezpieczony ma więcej niż 6 miesięcy tego stażu ponad pełne lata, staż ten zaokrągla się w górę.
10. Wiek ubezpieczonego, o którym mowa w ust. 8, określa się w pełnych latach, z tym że jeżeli w dniu 31 grudnia 1998 r. ubezpieczony ma więcej niż 6 miesięcy ponad wiek ustalony, to przyjmuje się pełne lata po zaokrągleniu w górę.
11. W przypadku gdy w momencie objęcia ubezpieczeniem po raz pierwszy, ubezpieczony nie ukończył 18 roku życia, we wzorze, o którym mowa w ust. 8, liczbę 18 zastępuje się faktycznym wiekiem, w którym powstał obowiązek ubezpieczenia.
12. Współczynnik, o którym mowa w ust. 8:
  - 1) zaokrągla się do setnych części procenta;
  - 2) nie może być wyższy od 100 %.
13. Wartość współczynnika, obliczonego na podstawie ust. 8, w zależności od płci, wieku ubezpieczonego oraz stażu ubezpieczeniowego w dniu 31 grudnia 1998 r., przedstawiona jest w tabeli, stanowiącej załącznik do ustawy.

Art. 175.

1. Ubezpieczeni oraz płatnicy składek zobowiązani są do przekazywania Zakładowi, w terminie i trybie ustalonym przez organ rentowy, dokumentacji umożliwiającej ustalenie kapitału początkowego nie później niż do dnia 31 grudnia 2006 r. Przepisy art. 115 ust. 1-3, art. 116 ust. 5, art. 117, 121, 122 ust. 1, art. 123, 124 i 125 stosuje się odpowiednio.
  - 1a. Płatnicy składek są zobowiązani do skompletowania dokumentacji umożliwiającej ustalenie kapitału początkowego dla ubezpieczonych, za których przekazują do Zakładu imienne raporty miesięczne, a następnie przekazania tej dokumentacji na żądanie organu rentowego i w terminie wyznaczonym przez ten organ.
2. Dla osób, które nie pozostają w ubezpieczeniu, kapitał początkowy ustala się na ich udokumentowany wniosek.
3. Ustalenie kapitału początkowego następuje w formie decyzji organu rentowego. Organ rentowy wydaje decyzję w sprawie kapitału początkowego w terminie do dnia 31 grudnia 2006 r. Od decyzji organu rentowego przysługują osobie zainteresowanej środki odwoławcze określone w odrębnych przepisach.

4. Ponowne ustalenie wysokości kapitału początkowego następuje w okolicznościach określonych w art. 114.
5. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady współpracy Zakładu z ubezpieczonymi i płatnikami składek w zakresie ustalania kapitału początkowego.

Art. 176.

Podstawę wymiaru emerytury i renty w 1999 r. stanowi ustalona, w sposób określony w art. 15 ust. 4 i 5, przeciętna podstawa wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne w okresie kolejnych 10 lat kalendarzowych wybranych przez zainteresowanego z ostatnich 19 lat kalendarzowych, poprzedzających bezpośrednio rok, w którym zgłoszono wniosek o emeryturę lub rentę, lub wniosek o ponowne ustalenie wysokości tych świadczeń.

Art. 177.

W dniu wejścia w życie ustawy kwota bazowa stanowi 100% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w II kwartale kalendarzowym 1998 r. i wynosi 1 220,89 zł.

Art. 178.

W okresie od dnia 1 stycznia 1999 r. do dnia 31 maja 1999 r. do przychodu, o którym mowa w art. 104 ust. 8, nie wlicza się płaconej przez ubezpieczonego składki z tytułu ubezpieczenia emerytalnego, rentowego i chorobowego.

Art. 179.

Od 1 stycznia 1999 r. emerytury i renty przyznane od uposażeń osiągniętych przed tą datą na podstawie przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym osób, o których mowa w art. 1 ust. 2, podlegają dodatkowej waloryzacji wskaźnikiem 104,3%.

Art. 180.

1. Osoby, którym w dniu wejścia w życie ustawy przysługują emerytury, renty z tytułu niezdolności do pracy i renty rodzinne na podstawie:
  - 1) przepisów, o których mowa w art. 195,
  - 2) art. 19a ustawy z dnia 24 maja 1990 r. o zmianie niektórych przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym (Dz.U. Nr 36, poz. 206, Nr 66, poz. 390 i Nr 92, poz. 540),
  - 3) ustawy z dnia 14 grudnia 1990 r. o rewaloryzacji emerytur i rent dla osób, które ukończyły 80 lat, oraz o zmianie niektórych przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym (Dz.U. Nr 92, poz. 540)- zachowują prawo do tych świadczeń w wysokości ustalonej przed dniem wejścia w życie ustawy, z zastrzeżeniem ust. 2-5 i z uwzględnieniem ust. 6-9.
2. Wysokość świadczeń dla osób wymienionych w ust. 1 pkt 1 i 3, które zgłoszą wniosek o przyznanie zwiększenia określonego w art. 56, oblicza się poprzez doliczenie tego zwiększenia do kwoty przysługującego świadczenia. Kwota

- emerytury lub renty wraz z tymi zwiększeniami nie może przekraczać 100% podstawy wymiaru. Przepisy art. 73 ust. 3 i 4 stosuje się odpowiednio.
3. Jeżeli osobie, o której mowa w ust. 2, przysługuje emerytura lub renta w kwocie świadczenia najniższego, zwiększenie, o którym mowa w art. 56, dolicza się przed podwyższeniem świadczenia do kwoty najniższej.
  4. Do ustalenia wysokości oraz przy wypłacie rent rodzinnych przysługujących w dniu wejścia w życie ustawy przepisy art. 74 i 131 stosuje się odpowiednio.
  5. Świadczenia, o których mowa w ust. 1 i 2, wypłaca się z Funduszu, z tym że koszty tych świadczeń - w części odpowiadającej części składkowej emerytury lub renty rolniczej, zwiększeniu z tytułu opłacania składek na ubezpieczenie społeczne rolników za cały udowodniony okres pracy w gospodarstwie rolnym, w tym również przypadający wcześniej niż 25 lat przed ustaleniem prawa do emerytury lub renty oraz podwyższeniu do kwoty najniższej emerytury lub renty - podlegają odpowiedniej refundacji z funduszu emerytalno-rentowego określonego w przepisach o ubezpieczeniu społecznym rolników.
  6. Emerytury i renty, o których mowa w ust. 1, podlegają waloryzacji na zasadach określonych w ustawie.
  7. W razie złożenia wniosku o ponowne ustalenie wysokości świadczenia:
    - 1) przez doliczenie nieuwzględnionych dotychczas w wymiarze świadczenia okresów składkowych lub nieskładkowych stosuje się art. 112 i 113;
    - 2) przez zmianę okresu, z którego podstawę wymiaru składki przyjmuje się jako podstawę wymiaru świadczenia, stosuje się odpowiednio art. 110 lub art. 111.
  8. Do ustalenia wysokości świadczeń dla osób wymienionych w ust. 1 pkt 1, które zgłoszą wniosek o zastosowanie przeliczników do okresów pracy górniczej, stosuje się odpowiednio przepisy art. 51 lub 52.
  9. W razie przyznania emerytury osobie, która wcześniej miała ustalone prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy, przyjmuje się wszystkie okresy uwzględnione w decyzji o przyznaniu renty z tytułu niezdolności do pracy lub o ponownym ustaleniu jej wysokości.

Art. 181.

Prawo do górniczej renty rodzinnej ustalonej na podstawie przepisów ustawy, o której mowa w art. 195 pkt 6, zachowuje wdowa, która zawarła ponownie związek małżeński przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, jeżeli:

- 1) wychowuje co najmniej jedno z dzieci, wnuków lub rodzeństwa, uprawnione do renty rodzinnej po zmarłym mężu;
- 2) po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy osiągnie wiek 50 lat życia albo stanie się niezdolna do pracy, jeżeli nie wychowuje co najmniej jednego z dzieci, wnuków lub rodzeństwa, uprawnionych do renty rodzinnej po zmarłym mężu.

Art. 182.

Ubezpieczeni urodzeni po dniu 31 grudnia 1948 r., do których nie stosuje się art. 46-47, 50, 50a oraz 50e, zgłaszają wnioski o emeryturę bezpośrednio w organie rentowym.

Art. 183.

1. Emerytura przyznana na wniosek osoby ubezpieczonej urodzonej po dniu 31 grudnia 1948 r., z wyjątkiem ubezpieczonych, którzy pobrali emeryturę na podstawie przepisów art. 46 lub 50, o ile osoba ta nie była członkiem otwartego funduszu emerytalnego albo złożyła wniosek o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa, która osiągnęła wiek uprawniający do emerytury w roku kalendarzowym 2009, wynosi:
  - 1) 80% emerytury obliczonej na podstawie art. 53 oraz
  - 2) 20% emerytury obliczonej na podstawie art. 26.
2. Emerytura przyznana na wniosek osoby ubezpieczonej, o której mowa w ust. 1, która osiągnęła wiek uprawniający do emerytury w roku kalendarzowym 2010, wynosi:
  - 1) 70% emerytury obliczonej na podstawie art. 53 oraz
  - 2) 30% emerytury obliczonej na podstawie art. 26.
3. Emerytura przyznana na wniosek osoby ubezpieczonej, o której mowa w ust. 1, która osiągnęła wiek uprawniający do emerytury w roku kalendarzowym 2011, wynosi:
  - 1) 55% emerytury obliczonej na podstawie art. 53 oraz
  - 2) 45% emerytury obliczonej na podstawie art. 26.
4. Emerytura przyznana na wniosek osoby ubezpieczonej, o której mowa w ust. 1, która osiągnęła wiek uprawniający do emerytury w roku kalendarzowym 2012, wynosi:
  - 1) 35% emerytury obliczonej na podstawie art. 53 oraz
  - 2) 65% emerytury obliczonej na podstawie art. 26.
5. Emerytura przyznana na wniosek osoby ubezpieczonej, o której mowa w ust. 1, która osiągnęła wiek uprawniający do emerytury w roku kalendarzowym 2013, wynosi:
  - 1) 20% emerytury obliczonej na podstawie art. 53 oraz
  - 2) 80% emerytury obliczonej na podstawie art. 26.
6. Do ponownego ustalenia wysokości emerytury, o której mowa w ust. 1-5, z tytułu podlegania ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym po dniu przyznania emerytury stosuje się art. 108.

Art. 183a.

Przepisów art. 183 nie stosuje się do emerytur przyznanych ubezpieczonym, którzy prawa do emerytury nabyli na podstawie art. 50a lub 50e.

Art. 184.

1. Ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy osiągnęli:
  - 1) okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymaganym w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat - dla kobiet i 65 lat - dla mężczyzn oraz
  - 2) okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27.
2. Emerytura, o której mowa w ust. 1, przysługuje pod warunkiem nieprzystąpienia do otwartego funduszu emerytalnego albo złożenia wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa oraz rozwiązania stosunku pracy – w przypadku ubezpieczonego będącego pracownikiem.
3. Przy ustalaniu podstawy obliczenia emerytury ubezpieczonego, który złożył wniosek o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym na dochody budżetu państwa, składki na ubezpieczenie emerytalne, zaewidencjonowane na jego koncie w Zakładzie, zwiększa się przez pomnożenie wskaźnikiem korygującym 19,52/12,22, stanowiącym stosunek pełnej wysokości składki na ubezpieczenie emerytalne do wysokości zaewidencjonowanej na koncie ubezpieczonego w Zakładzie.

Art. 185.

1. Przy ustalaniu wysokości emerytury dla osób nabywających prawo do emerytury w wieku określonym w art. 184 kapitał początkowy podlega przeliczeniu poprzez dodanie do okresów składkowych okresu równego różnicy pomiędzy wiekiem emerytalnym, o którym mowa w art. 24, a faktycznym wiekiem przejścia na emeryturę. Do przeliczonego kapitału początkowego stosuje się przepisy art. 173 ust. 3-6.
2. Okresy składkowe, o których mowa w ust. 1, ustala się z dokładnością do pełnego miesiąca.

Art. 186.

1. Rozpatrzeniu na podstawie ustawy podlegają wnioski:
  - 1) osób, które nie odpowiadały warunkom wymaganym do uzyskania prawa do emerytury lub renty na podstawie przepisów dotychczasowych, jeżeli osoby te odpowiadają warunkom do uzyskania świadczeń na podstawie ustawy;
  - 2) osób, które przedłożyły nowe dowody mające wpływ na prawo do świadczeń lub ich wysokość.
2. Przepisy ustawy stosuje się do wniosków o świadczenia zgłoszonych:
  - 1) począwszy od dnia wejścia w życie ustawy;

- 2) przed dniem wejścia w życie ustawy, jeżeli choćby jeden z warunków do uzyskania prawa do świadczenia został spełniony, poczynając od tego dnia.
3. Do wniosków osób urodzonych przed dniem 1 stycznia 1949 r., które do dnia wejścia w życie ustawy nie zgłosiły wniosku o emeryturę, mimo że spełniły warunki do nabycia prawa do tego świadczenia - stosuje się przepisy ustaw i dekretu wymienionych w art. 195 dotyczące warunków nabycia prawa do emerytury, chyba że przepisy ustawy są dla tych osób korzystniejsze.
4. Prawo do emerytury określonej w art. 28 ust. 3 ustawy, o której mowa w art. 166, w brzmieniu obowiązującym do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy, zachowuje poseł lub senator, który do dnia 31 grudnia 1997 r. spełnił warunki wymagane do jej przyznania.

Art. 187.

Orzekanie w sprawach niezdolności do pracy osób mających ustalone prawo do renty na podstawie przepisów obowiązujących w dniu 31 sierpnia 1997 r., w przypadkach gdy osoby te mają wyznaczone kontrolne badania stopnia ich niezdolności do pracy, następuje przy zastosowaniu przepisów art. 12-14.

Art. 188.

Potrączeń z tytułu zaległych składek na ubezpieczenie społeczne ubezpieczonego będącego jednocześnie płatnikiem składek, za okres poprzedzający nabycie prawa do pobieranej emerytury, renty z tytułu niezdolności do pracy albo renty rodzinnej po tym ubezpieczonym, ustalonych przed dniem wejścia w życie ustawy, dokonuje się na zasadach określonych w ustawie dla świadczeń wypłacanych w kwocie zaliczkowej.

Art. 189.

Do czasu wprowadzenia zewnętrznej wymienialności złotego świadczenia przekazywane za granicę, na podstawie umów międzynarodowych, przelicza się ze złotych na walutę obcą (wymienialną) według kursu tej waluty, obowiązującego w dniu dokonywania przeliczenia przez organ rentowy.

Art. 190.

1. Członków rodziny emeryta lub rencisty, odbywającego karę pozbawienia wolności na mocy orzeczenia sądu, którym wypłacano przysługujące emerytowi lub renciście świadczenia w całości lub w części, uznaje się począwszy od dnia wejścia w życie ustawy za osoby, o których mowa w art. 130 ust. 3 pkt 2, bez konieczności ich wskazania przez osobę uprawnioną do świadczeń.
2. Osobom tym wypłaca się świadczenia określone ustawą, po uprzednim pouczeniu o okolicznościach, o których mowa w art. 138 ust. 2 pkt 1.
3. W razie wydania orzeczenia uniewinniającego lub umarzającego postępowanie emerytowi lub renciście wypłaca się, za cały okres pozbawienia wolności przypadający przed dniem wejścia w życie ustawy, część świadczenia, której wypłata była wstrzymana na podstawie art. 85 ust. 1 lub 4 ustawy wymienionej w art. 195 pkt 5.

Art. 191.

1. Ponowne ustalenie wysokości świadczenia, przy uwzględnieniu nowych okresów składkowych, o których mowa w art. 6 ust. 2 pkt 8, następuje na wniosek zainteresowanego, z tym że świadczenia w podwyższonej wysokości wypłaca się od miesiąca, w którym zgłoszony został ten wniosek, i nie wcześniej niż od dnia wejścia w życie ustawy.
2. Do emerytur i rent podlegających zawieszeniu lub zmniejszeniu w związku z osiąganiem dochodów w 1998 r. stosuje się, zamiast przepisów art. 103-106, przepisy art. 24 i 25 ustawy, o której mowa w art. 195 pkt 9.
3. Do potrąceń i egzekucji ze świadczeń pieniężnych określonych w ustawie, dokonywanych na podstawie przepisów dotychczasowych, począwszy od dnia wejścia w życie ustawy, stosuje się przepisy art. 139-141, 143 i 144.

Art. 192.

Ilekroć przepisy odsyłają do przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin oraz o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw, należy przez to rozumieć odesłanie do przepisów o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Art. 193.

1. Zasiłek chorobowy, do którego prawo określone w przepisach wymienionych w art. 147, 149, 154, art. 195 pkt 2 i 3 powstało przed dniem wejścia w życie ustawy, wypłaca się w wysokości i na zasadach określonych w przepisach dotychczasowych za cały okres nieprzerwanej niezdolności do pracy z powodu choroby.
2. Przepis ust. 1 stosuje się do zasiłku wyrównawczego, macierzyńskiego, opiekuńczego i świadczenia rehabilitacyjnego.
3. Wysokość świadczenia rehabilitacyjnego przyznanego po zakończeniu pobierania zasiłku chorobowego ustalonego według dotychczasowych przepisów ustala się z uwzględnieniem podstawy wymiaru zasiłku chorobowego ustalonej według dotychczasowych zasad.

Art. 194.

Do czasu wydania przepisów wykonawczych przewidzianych w ustawie pozostają w mocy przepisy wykonawcze wydane na podstawie ustaw i dekretu wymienionych w art. 195, jeżeli nie są sprzeczne z przepisami niniejszej ustawy.

Art. 194a.

1. Emerytury i renty przysługujące na podstawie ustawy, które zostały obliczone od kwoty bazowej stanowiącej mniej niż 100% przeciętnego wynagrodzenia, podlegają przeliczeniu.
2. Przeliczenie emerytury i renty z tytułu niezdolności do pracy polega na ponownym obliczeniu świadczenia od kwoty bazowej określonej w ust. 4 i 5.

3. Przeliczenie renty rodzinnej polega na ponownym jej obliczeniu jako odpowiedniego procentu świadczenia, które przysługiwałoby zmarłemu, przeliczonego zgodnie z ust. 2.
4. Dla świadczeń przysługujących emerytom i rencistom urodzonym przed dniem 1 stycznia 1930 r. podwyższa się kwotę bazową do:
  - 1) 96,5% przeciętnego wynagrodzenia przyjętego do ustalenia wysokości świadczenia w dniu jego przyznania - od dnia 1 marca 2005 r.;
  - 2) 100% przeciętnego wynagrodzenia przyjętego do ustalenia wysokości świadczenia w dniu jego przyznania - od dnia 1 marca 2006 r.
5. Dla świadczeń przysługujących emerytom i rencistom urodzonym po dniu 31 grudnia 1929 r. podwyższa się kwotę bazową do 100% przeciętnego wynagrodzenia przyjętego do ustalenia wysokości świadczenia w dniu jego przyznania - od dnia 1 marca 2008 r.
6. Przeliczona emerytura i renta podlega podwyższeniu w ramach waloryzacji przypadających do dnia, od którego przysługuje prawo do świadczenia w przeliczonej wysokości, a jeżeli wypłata była wstrzymana - z uwzględnieniem waloryzacji przypadających w okresie do dnia jej wznowienia.
7. Emerytury i renty przelicza się z urzędu, a jeżeli wypłata świadczenia jest wstrzymana - po jej wznowieniu.

Art. 194b.

1. Osobom pobierającym świadczenia ustalone w kwocie nie wyższej niż kwota najniższej emerytury lub renty przysługuje jednorazowa wypłata w wysokości:
  - 1) 100 zł - dla osób pobierających emeryturę, rentę z tytułu całkowitej niezdolności do pracy lub rentę rodzinną,
  - 2) 75 zł - dla osób pobierających rentę z tytułu częściowej niezdolności do pracy.
2. Realizacja wypłaty następuje w marcu 2005 r. i w marcu 2006 r.
3. Jednorazowa wypłata nie przysługuje w tym roku kalendarzowym, w którym przeprowadzono waloryzację emerytur i rent.
4. Jednorazowa wypłata finansowana jest ze środków budżetu państwa.

Rozdział 3

Przepisy końcowe i uchylające

Art. 195.

Tracą moc:

- 1) art. 2 pkt 1 lit. a i e, art. 3, art. 4 ust. 1 pkt 3 i ust. 6, art. 6 pkt 1, art. 7 ust. 1, ust. 2 pkt 3 i ust. 3, art. 9, art. 10, art. 11, art. 12, art. 13, art. 17, art. 18, art. 19 pkt 1 i art. 20 ustawy z dnia 27 września 1973 r. o zaopatrzeniu emerytalnym twórców i ich rodzin (Dz.U. z 1983 r. Nr 31, poz. 145, z 1986 r. Nr 42, poz. 202, z 1989 r. Nr 35, poz. 190, z 1990 r. Nr 36, poz. 206, z 1995 r. Nr 4, poz. 17, z 1996 r. Nr 100, poz. 461, z 1997 r. Nr 28, poz. 153 i z 1998 r. Nr 137, poz. 887);

- 2) art. 6 ust. 1 pkt 4 i 7, ust. 2 pkt 3, art. 15-18, art. 24, art. 33 ust. 1-3 i art. 41 ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r. o ubezpieczeniu społecznym osób wykonujących pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia (Dz.U. z 1995 r. Nr 65, poz. 333 i Nr 128, poz. 617, z 1996 r. Nr 100, poz. 461, z 1997 r. Nr 28, poz. 153 oraz z 1998 r. Nr 137, poz. 887);
- 3) art. 1, 2, 3 pkt 3, 5 i 9, ust. 2 pkt 3 i ust. 3, art. 13-16, art. 18-20, art. 22, art. 25, art. 26, art. 28 dekretu z dnia 4 marca 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych i spółdzielni kółek rolniczych oraz ich rodzin (Dz.U. z 1983 r. Nr 27, poz. 135, z 1989 r. Nr 35, poz. 190, z 1990 r. Nr 36, poz. 206, z 1995 r. Nr 4, poz. 17, z 1996 r. Nr 100, poz. 461 i z 1997 r. Nr 28, poz. 153);
- 4) art. 5 pkt 4 i 7, art. 9, art. 11 ust. 1 pkt 3 i ust. 2, art. 12, art. 15 ust. 2 i 3, art. 16, art. 17, art. 21, art. 29, art. 31 ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym osób prowadzących działalność gospodarczą oraz ich rodzin (Dz.U. z 1989 r. Nr 46, poz. 250, z 1990 r. Nr 36, poz. 206, z 1991 r. Nr 104, poz. 450 i Nr 110, poz. 474, z 1995 r. Nr 4, poz. 17, z 1996 r. Nr 100, poz. 461 i Nr 124, poz. 585, z 1997 r. Nr 28, poz. 153 oraz z 1998 r. Nr 106, poz. 668 i Nr 137, poz. 887);
- 5) ustawa z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267, z 1984 r. Nr 52, poz. 268 i 270, z 1986 r. Nr 1, poz. 1, z 1989 r. Nr 35, poz. 190 i 192, z 1990 r. Nr 10, poz. 58 i 61, Nr 36, poz. 206, Nr 66, poz. 390 i Nr 87, poz. 506, z 1991 r. Nr 7, poz. 24, Nr 80, poz. 350 i Nr 94, poz. 422, z 1992 r. Nr 21, poz. 84 i Nr 64, poz. 321, z 1994 r. Nr 74, poz. 339 i Nr 108, poz. 516, z 1995 r. Nr 4, poz. 17, z 1996 r. Nr 100, poz. 461, Nr 136, poz. 636 i Nr 147, poz. 687, z 1997 r. Nr 93, poz. 569 i Nr 111, poz. 725 oraz z 1998 r. Nr 106, poz. 668 i Nr 117, poz. 756);
- 6) ustawa z dnia 1 lutego 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin (Dz.U. z 1995 r. Nr 30, poz. 154, z 1997 r. Nr 28, poz. 153 i z 1998 r. Nr 74, poz. 473);
- 7) ustawa z dnia 28 kwietnia 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin (Dz.U. Nr 23, poz. 99, z 1985 r. Nr 20, poz. 85, z 1990 r. Nr 36, poz. 206, z 1997 r. Nr 43, poz. 272 i z 1998 r. Nr 66, poz. 431);
- 8) art. 7 ust. 1 pkt 4 i 7, ust. 2 pkt 3, art. 11, art. 12 pkt 3, art. 17, 21, 22, 24, 25, 33, 34, 36 i 37 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o ubezpieczeniu społecznym duchownych (Dz.U. Nr 29, poz. 156, z 1990 r. Nr 36, poz. 206, z 1991 r. Nr 104, poz. 450, z 1995 r. Nr 4, poz. 17, z 1996 r. Nr 100, poz. 461, z 1997 r. Nr 28, poz. 153 oraz z 1998 r. Nr 137, poz. 887);
- 9) ustawa z dnia 7 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 104, poz. 450, z 1992 r. Nr 21, poz. 84, z 1993 r. Nr 127, poz. 583 i Nr 129, poz. 602, z 1994 r. Nr 84, poz. 385, z 1995 r. Nr 4, poz. 17, Nr 95, poz. 473 i Nr 138, poz. 681, z 1996 r. Nr 87, poz. 395, Nr 100, poz. 461, Nr 136, poz. 636 i Nr 147, poz. 687, z 1997 r. Nr 30, poz. 164, Nr 106, poz. 676, Nr 111, poz. 725 i Nr 141, poz. 943 oraz z 1998 r. Nr 55, poz. 351);
- 10) art. 2-4 ustawy z dnia 30 czerwca 1994 r. o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 84, poz. 385 i z 1997 r. Nr 30, poz. 164);

- 11) ustawa z dnia 25 października 1996 r. o waloryzacji emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 136, poz. 636).

Art. 196.

Ustawa wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1999 r., z tym że art. 182 wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2004 r.

Załącznik do ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r.

MężczyźniAby uzyskać pełną kwotę
bazową

staż

wiek

Część elementu socjalnego wynoszą-
cego 24% kwoty bazowej przypisana
w kapitale początkowym:

25

65

Staż**Wiek**

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
16	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
17	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
18	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
19	2,92%	4,13%	5,05%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
20	4,13%	5,83%	7,15%	8,25%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
21	5,05%	7,15%	8,75%	10,11%	11,30%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
22	5,83%	8,25%	10,11%	11,67%	13,05%	14,29%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
23	6,52%	9,23%	11,30%	13,05%	14,59%	15,98%	17,26%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
24	7,15%	10,11%	12,38%	14,29%	15,98%	17,50%	18,91%	20,21%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
25	7,72%	10,92%	13,37%	15,44%	17,26%	18,91%	20,42%	21,83%	23,16%	0,00%	0,00%	0,00%
26	8,25%	11,67%	14,29%	16,50%	18,45%	20,21%	21,83%	23,34%	24,75%	26,09%	0,00%	0,00%
27	8,75%	12,38%	15,16%	17,50%	19,57%	21,44%	23,16%	24,75%	26,26%	27,68%	29,03%	0,00%
28	9,23%	13,05%	15,98%	18,45%	20,63%	22,60%	24,41%	26,09%	27,68%	29,17%	30,60%	31,96%
29	9,68%	13,68%	16,76%	19,35%	21,64%	23,70%	25,60%	27,37%	29,03%	30,60%	32,09%	33,52%
30	10,11%	14,29%	17,50%	20,21%	22,60%	24,75%	26,74%	28,58%	30,32%	31,96%	33,52%	35,01%
31	10,52%	14,88%	18,22%	21,04%	23,52%	25,76%	27,83%	29,75%	31,56%	33,26%	34,89%	36,44%
32	10,92%	15,44%	18,91%	21,83%	24,41%	26,74%	28,88%	30,87%	32,75%	34,52%	36,20%	37,81%
33	11,30%	15,98%	19,57%	22,60%	25,26%	27,68%	29,89%	31,96%	33,90%	35,73%	37,47%	39,14%
34	11,67%	16,50%	20,21%	23,34%	26,09%	28,58%	30,87%	33,01%	35,01%	36,90%	38,70%	40,42%
35	12,03%	17,01%	20,83%	24,06%	26,90%	29,46%	31,82%	34,02%	36,09%	38,04%	39,89%	41,67%
36	12,38%	17,50%	21,44%	24,75%	27,68%	30,32%	32,75%	35,01%	37,13%	39,14%	41,05%	42,88%

37	12,72%	17,98%	22,03%	25,43%	28,43%	31,15%	33,64%	35,97%	38,15%	40,21%	42,17%	44,05%
38	13,05%	18,45%	22,60%	26,09%	29,17%	31,96%	34,52%	36,90%	39,14%	41,26%	43,27%	45,19%
39	13,37%	18,91%	23,16%	26,74%	29,89%	32,75%	35,37%	37,81%	40,11%	42,28%	44,34%	46,31%
40	13,68%	19,35%	23,70%	27,37%	30,60%	33,52%	36,20%	38,70%	41,05%	43,27%	45,38%	47,40%
41	13,99%	19,79%	24,23%	27,98%	31,28%	34,27%	37,02%	39,57%	41,97%	44,24%	46,40%	48,47%
42	14,29%	20,21%	24,75%	28,58%	31,96%	35,01%	37,81%	40,42%	42,88%	45,19%	47,40%	49,51%
43	14,59%	20,63%	25,26%	29,17%	32,62%	35,73%	38,59%	41,26%	43,76%	46,13%	48,38%	50,53%
44	14,88%	21,04%	25,76%	29,75%	33,26%	36,44%	39,36%	42,07%	44,63%	47,04%	49,34%	51,53%
45	15,16%	21,44%	26,26%	30,32%	33,90%	37,13%	40,11%	42,88%	45,48%	47,94%	50,28%	52,51%
46	15,44%	21,83%	26,74%	30,87%	34,52%	37,81%	40,84%	43,66%	46,31%	48,82%	51,20%	53,47%
47	15,71%	22,22%	27,21%	31,42%	35,13%	38,48%	41,57%	44,43%	47,13%	49,68%	52,10%	54,42%
48	15,98%	22,60%	27,68%	31,96%	35,73%	39,14%	42,28%	45,19%	47,94%	50,53%	53,00%	55,35%
49	16,24%	22,97%	28,13%	32,49%	36,32%	39,79%	42,97%	45,94%	48,73%	51,36%	53,87%	56,27%
50	16,50%	23,34%	28,58%	33,01%	36,90%	40,42%	43,66%	46,68%	49,51%	52,19%	54,73%	57,17%

Mężczyźni

Część elementu socjalnego wynoszącego 24% kwoty bazowej przypisana w kapitale początkowym:

Wiek	Staż												
	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	
16	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
17	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
18	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
19	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
20	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
21	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
22	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
23	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
24	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
25	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
26	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
27	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
28	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
29	34,89%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
30	36,44%	37,81%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
31	37,92%	39,36%	40,74%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
32	39,36%	40,84%	42,28%	43,66%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
33	40,74%	42,28%	43,76%	45,19%	46,59%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
34	42,07%	43,66%	45,19%	46,68%	48,11%	49,51%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
35	43,37%	45,01%	46,59%	48,11%	49,59%	51,03%	52,43%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%

36	44,63%	46,31%	47,94%	49,51%	51,03%	52,51%	53,95%	55,35%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
37	45,85%	47,58%	49,25%	50,86%	52,43%	53,95%	55,43%	56,87%	58,27%	0,00%	0,00%	0,00%
38	47,04%	48,82%	50,53%	52,19%	53,79%	55,35%	56,87%	58,35%	59,79%	61,19%	0,00%	0,00%
39	48,20%	50,02%	51,78%	53,47%	55,12%	56,72%	58,27%	59,79%	61,26%	62,70%	64,11%	0,00%
40	49,34%	51,20%	53,00%	54,73%	56,42%	58,05%	59,64%	61,19%	62,70%	64,18%	65,62%	67,03%
41	50,44%	52,35%	54,19%	55,96%	57,69%	59,36%	60,98%	62,57%	64,11%	65,62%	67,10%	68,54%
42	51,53%	53,47%	55,35%	57,17%	58,93%	60,63%	62,30%	63,91%	65,49%	67,03%	68,54%	70,02%
43	52,59%	54,58%	56,49%	58,35%	60,14%	61,89%	63,58%	65,23%	66,84%	68,42%	69,95%	71,46%
44	53,63%	55,66%	57,61%	59,50%	61,33%	63,11%	64,84%	66,52%	68,17%	69,77%	71,34%	72,87%
45	54,66%	56,72%	58,71%	60,63%	62,50%	64,31%	66,08%	67,79%	69,47%	71,10%	72,70%	74,26%
46	55,66%	57,76%	59,79%	61,75%	63,65%	65,49%	67,29%	69,04%	70,74%	72,41%	74,03%	75,63%
47	56,64%	58,78%	60,85%	62,84%	64,77%	66,65%	68,48%	70,26%	71,99%	73,69%	75,34%	76,96%
48	57,61%	59,79%	61,89%	63,91%	65,88%	67,79%	69,65%	71,46%	73,22%	74,95%	76,63%	78,28%
49	58,56%	60,78%	62,91%	64,97%	66,97%	68,91%	70,80%	72,64%	74,43%	76,19%	77,90%	79,57%
50	59,50%	61,75%	63,91%	66,01%	68,04%	70,02%	71,93%	73,80%	75,63%	77,40%	79,14%	80,85%

Mężczyźni

Część elementu socjalnego wynoszącego
24% kwoty bazowej przypisana w kapitale
początkowym:

Wiek	Staż											
	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	
16	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
17	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
18	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
19	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
20	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
21	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
22	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
23	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
24	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
25	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
26	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
27	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
28	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
29	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
30	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
31	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
32	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
33	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
34	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
35	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
36	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%

37	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
38	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
39	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
40	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
41	69,95%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
42	71,46%	72,87%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
43	72,93%	74,38%	75,79%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
44	74,38%	75,85%	77,29%	78,71%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
45	75,79%	77,29%	78,77%	80,21%	81,63%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
46	77,18%	78,71%	80,21%	81,68%	83,13%	84,55%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
47	78,55%	80,11%	81,63%	83,13%	84,60%	86,05%	87,47%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
48	79,89%	81,48%	83,03%	84,55%	86,05%	87,52%	88,97%	90,39%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
49	81,21%	82,82%	84,40%	85,95%	87,47%	88,97%	90,44%	91,88%	93,31%	0,00%	0,00%	0,00%
50	82,51%	84,15%	85,75%	87,32%	88,87%	90,39%	91,88%	93,35%	94,80%	96,23%	0,00%	0,00%

Kobiety

Aby uzyskać pełną kwotę bazową

staż   wiek
20   60Część elementu socjalnego
wynoszącego 24% kwoty bazowej przypisana w kapitale początkowym:**Staż****Wiek**

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
16	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
17	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
18	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
19	3,45%	4,88%	5,98%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
20	4,88%	6,90%	8,45%	9,76%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
21	5,98%	8,45%	10,35%	11,95%	13,36%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
22	6,90%	9,76%	11,95%	13,80%	15,43%	16,90%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
23	7,72%	10,91%	13,36%	15,43%	17,25%	18,90%	20,41%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
24	8,45%	11,95%	14,64%	16,90%	18,90%	20,70%	22,36%	23,90%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
25	9,13%	12,91%	15,81%	18,26%	20,41%	22,36%	24,15%	25,82%	27,39%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
26	9,76%	13,80%	16,90%	19,52%	21,82%	23,90%	25,82%	27,60%	29,28%	30,86%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
27	10,35%	14,64%	17,93%	20,70%	23,15%	25,35%	27,39%	29,28%	31,05%	32,73%	34,33%	0,00%	0,00%	0,00%
28	10,91%	15,43%	18,90%	21,82%	24,40%	26,73%	28,87%	30,86%	32,73%	34,50%	36,19%	37,80%	0,00%	0,00%
29	11,44%	16,18%	19,82%	22,89%	25,59%	28,03%	30,28%	32,37%	34,33%	36,19%	37,95%	39,64%	41,26%	0,00%
30	11,95%	16,90%	20,70%	23,90%	26,73%	29,28%	31,62%	33,81%	35,86%	37,80%	39,64%	41,40%	43,09%	44,72%
31	12,44%	17,59%	21,55%	24,88%	27,82%	30,47%	32,91%	35,19%	37,32%	39,34%	41,26%	43,09%	44,85%	46,55%
32	12,91%	18,26%	22,36%	25,82%	28,87%	31,62%	34,16%	36,51%	38,73%	40,82%	42,82%	44,72%	46,55%	48,30%
33	13,36%	18,90%	23,15%	26,73%	29,88%	32,73%	35,36%	37,80%	40,09%	42,26%	44,32%	46,29%	48,18%	50,00%
34	13,80%	19,52%	23,90%	27,60%	30,86%	33,81%	36,51%	39,04%	41,40%	43,64%	45,77%	47,81%	49,76%	51,64%

35	14,23%	20,12%	24,64%	28,45%	31,81%	34,85%	37,64%	40,24%	42,68%	44,99%	47,18%	49,28%	51,29%	53,23%
36	14,64%	20,70%	25,35%	29,28%	32,73%	35,86%	38,73%	41,40%	43,92%	46,29%	48,55%	50,71%	52,78%	54,77%
37	15,04%	21,27%	26,05%	30,08%	33,63%	36,84%	39,79%	42,54%	45,12%	47,56%	49,88%	52,10%	54,23%	56,27%
38	15,43%	21,82%	26,73%	30,86%	34,50%	37,80%	40,82%	43,64%	46,29%	48,80%	51,18%	53,45%	55,63%	57,74%
39	15,81%	22,36%	27,39%	31,62%	35,36%	38,73%	41,83%	44,72%	47,43%	50,00%	52,44%	54,77%	57,01%	59,16%
40	16,18%	22,89%	28,03%	32,37%	36,19%	39,64%	42,82%	45,77%	48,55%	51,18%	53,67%	56,06%	58,35%	60,55%
41	16,55%	23,40%	28,66%	33,09%	37,00%	40,53%	43,78%	46,80%	49,64%	52,33%	54,88%	57,32%	59,66%	61,91%
42	16,90%	23,90%	29,28%	33,81%	37,80%	41,40%	44,72%	47,81%	50,71%	53,45%	56,06%	58,55%	60,94%	63,25%
43	17,25%	24,40%	29,88%	34,50%	38,58%	42,26%	45,64%	48,80%	51,75%	54,55%	57,22%	59,76%	62,20%	64,55%
44	17,59%	24,88%	30,47%	35,19%	39,34%	43,09%	46,55%	49,76%	52,78%	55,63%	58,35%	60,94%	63,43%	65,83%
45	17,93%	25,35%	31,05%	35,86%	40,09%	43,92%	47,43%	50,71%	53,79%	56,69%	59,46%	62,11%	64,64%	67,08%
46	18,26%	25,82%	31,62%	36,51%	40,82%	44,72%	48,30%	51,64%	54,77%	57,74%	60,55%	63,25%	65,83%	68,31%
47	18,58%	26,28%	32,18%	37,16%	41,55%	45,51%	49,16%	52,55%	55,74%	58,76%	61,62%	64,37%	66,99%	69,52%
48	18,90%	26,73%	32,73%	37,80%	42,26%	46,29%	50,00%	53,45%	56,69%	59,76%	62,68%	65,47%	68,14%	70,71%
49	19,21%	27,17%	33,27%	38,42%	42,96%	47,06%	50,83%	54,34%	57,63%	60,75%	63,71%	66,55%	69,26%	71,88%
50	19,52%	27,60%	33,81%	39,04%	43,64%	47,81%	51,64%	55,21%	58,55%	61,72%	64,73%	67,61%	70,37%	73,03%

Kobiety

Część elementu socjalnego
wynoszącego 24% kwoty ba-
zowej przypisana w kapitale
początkowym:

Wiek	Staż													
	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
16	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
17	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
18	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
19	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
20	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
21	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
22	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
23	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
24	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
25	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
26	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
27	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
28	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
29	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
30	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
31	48,18%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
32	50,00%	51,64%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
33	51,75%	53,45%	55,10%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
34	53,45%	55,21%	56,90%	58,55%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
35	55,10%	56,90%	58,66%	60,36%	62,01%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%

36	56,69%	58,55%	60,36%	62,11%	63,81%	65,47%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
37	58,25%	60,16%	62,01%	63,81%	65,56%	67,26%	68,92%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
38	59,76%	61,72%	63,62%	65,47%	67,26%	69,01%	70,71%	72,37%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
39	61,24%	63,25%	65,19%	67,08%	68,92%	70,71%	72,46%	74,16%	75,83%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
40	62,68%	64,73%	66,73%	68,66%	70,54%	72,37%	74,16%	75,91%	77,61%	79,28%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
41	64,09%	66,19%	68,23%	70,20%	72,13%	74,00%	75,83%	77,61%	79,36%	81,06%	82,74%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
42	65,47%	67,61%	69,69%	71,71%	73,68%	75,59%	77,46%	79,28%	81,06%	82,81%	84,52%	86,19%	0,00%	0,00%	0,00%
43	66,82%	69,01%	71,13%	73,19%	75,20%	77,15%	79,06%	80,92%	82,74%	84,52%	86,26%	87,97%	89,64%	0,00%	0,00%
44	68,14%	70,37%	72,54%	74,64%	76,69%	78,68%	80,62%	82,52%	84,37%	86,19%	87,97%	89,71%	91,42%	93,09%	93,09%
45	69,44%	71,71%	73,92%	76,06%	78,15%	80,18%	82,16%	84,09%	85,98%	87,83%	89,64%	91,42%	93,16%	94,87%	94,87%
46	70,71%	73,03%	75,28%	77,46%	79,58%	81,65%	83,67%	85,63%	87,56%	89,44%	91,29%	93,09%	94,87%	96,61%	96,61%
47	71,96%	74,32%	76,61%	78,83%	80,99%	83,09%	85,15%	87,15%	89,11%	91,03%	92,90%	94,74%	96,55%	98,32%	98,32%
48	73,19%	75,59%	77,92%	80,18%	82,38%	84,52%	86,60%	88,64%	90,63%	92,58%	94,49%	96,36%	98,20%	100,00%	100,00%
49	74,40%	76,84%	79,21%	81,50%	83,74%	85,91%	88,03%	90,11%	92,13%	94,11%	96,05%	97,96%	99,82%	100,00%	100,00%
50	75,59%	78,07%	80,47%	82,81%	85,08%	87,29%	89,44%	91,55%	93,61%	95,62%	97,59%	99,52%	100,00%	100,00%	100,00%

Kobiety

Część elementu socjalnego wynoszącego 24% kwoty bazowej przypisana w kapitale początkowym:

Wiek	Staż					
	29	30	31	32	33	34
16	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
17	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
18	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
19	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
20	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
21	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
22	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
23	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
24	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
25	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
26	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
27	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
28	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
29	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
30	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
31	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
32	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
33	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
34	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
35	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
36	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
37	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%

38	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
39	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
40	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
41	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
42	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
43	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
44	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
45	96,55%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
46	98,32%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
47	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%
48	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%	0,00%
49	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%
50	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%